

activate

Enhancing the anti-Trafficking Identification,
prevention and support mechanisms

Типология на уязвимостите: Ръководство за работа с жертви на трафик

Проектът е финансиран от фонд
„Убежище, миграция и интеграция“
на Европейския съюз

Партньори:

КМОФ – Гърция
www.kmof.gr

DIFFERENZA DONNA NGO – Италия
www.differenzadonna.org

ФОНДАЦИЯ „АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“ – България
www.animusassociation.org

SOLWODI Deutschland e.V. – Германия
<http://www.solwodi.de>

Автори:

Надя Кожухарова, ФОНДАЦИЯ „АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“
Джована Бруно, Антонела Ферантини, Джулия Фиораванти, Киара Спампинати,
Миджена Лаи, Вероника Бафън, DIFFERENZA DONNA APS ONG
Ели Каплани, Хриса Сотириу, КМОФ
Ева Данер, Катарина Хайн, Хасмик Манукян, Бернадет Нямекийе, Аня Уелс,
Магдалена Вюрфл, SOLWODI Deutschland e.V.

Проектът е финансиран от фонд
„Убежище, миграция и интеграция“
на Европейския съюз

Съдържанието на тази публикация отразява единствено възгледите на нейните автори. Европейската комисия не поема отговорност за използването на информацията, която се съдържа в нея.

Списък на цитираните в текста европейски директиви

Директива 2011/36/ЕС	на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011 година относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и за замяна на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета
Директива 2012/29/ЕС	на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета
Директива 2013/33/ЕС	на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила (преработен текст)
Директива 2000/43/ЕО	на Съвета от 29 юни 2000 година относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход
Директива 2000/78/ЕО	на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите
Директива 2004/80/ЕО	на Съвета от 29 април 2004 година относно обезщетението на жертвите на престъпления
Директива 2004/81/ЕО	на Съвета от 29 април 2004 година за издаване на разрешение за пребиваване на граждани на трети страни, които са жертви на трафик на хора или са били обект на помощ за незаконна имиграция и които сътрудничат с компетентните органи

Съдържание

1. Въведение	5
1.1 Проектът АСТIVATE	7
1.2 Структура и цели на Ръководството	7
2. Фактори, водещи до уязвимост	9
2.1 Право на пребиваване	10
2.2 Расова дискриминация и дискриминация по малцинствен признак	19
2.2.1 Идентификация и разкриване	23
2.2.2 Образование и езикови курсове	24
2.2.3 Здравословни проблеми	25
2.2.4 Документи за пребиваване	25
2.2.5 Жилище	26
2.3 Дискриминация по полов признак	26
2.3.1 Пол и трафик на хора. Какво показват данните на ЕС	27
2.3.2 Връзка между трафика на хора, дискриминацията по полов признак и насилието, основано на пола	28
2.3.3 ЛГБТКИ+: невидими тела и истории	29
2.4 Социално положение и финансова уязвимост	34
2.5 Злоупотреба с наркотици, алкохол и медикаменти	39
2.6 Здравословни проблеми	42
2.6.1 Гинекологични проблеми	43
2.6.2 Достъп до здравно осигуряване	45
2.6.3 Медицински прегледи	46
2.7 Увреждания	47
2.8 Неграмотност	51
2.9 Непълнолетни жертви на трафик	54
2.10 Възрастни хора, жертви на трафик	58
2.11 Родителство в контекста на трафика на хора	62
2.12 Психологически последствия	66
2.12.1 Травма	67
2.12.2 Посттравматично стресово разстройство (ПТСР/PTSD) и как да се справите с проявленията му	68

2.12.3	Депресивно разстройство: симптоми и начини за справяне с тях	70
2.12.4	Други последици за физическото здраве.....	71
2.12.5	Вторична травма: колко важно е да се грижим за себе си	72
2.13	Психична травма и уязвимост.....	73
3.	Работа с множество уязвимости или как да прилагаме мултидисциплинарен подход в работата по случаяR	80
3.1	Често срещани затруднения в практиката	81
3.1.1.	Комбинирано въздействие на множество уязвимости	81
3.1.2	Трафикираното лице не информира водещия на случая за всички проблеми	83
3.1.3	Определяне на приоритети	85
3.1.4	Как да се справим с различните уязвимости	86
3.2	Решения	87
3.2.1.	Успешното управление на случаи: общи принципи	87
3.2.2.	Значение на оценката на риска	90
3.2.3	Решения по време на различните етапи на подкрепа	92
3.2.4.	Как да приложим мултидисциплинарен подход и успешно да насочим жертвата	104
4.	Обобщение	106
5.	Библиография.....	107
6.	Приложения	116
	ПРИЛОЖЕНИЕ I „Да“ и „Не“ в межкултурната комуникация	116
	ПРИЛОЖЕНИЕ II Потенциални партньори	118
	ПРИЛОЖЕНИЕ III Оперативни индикатори за трафик на хора с цел трудова експлоатация	120
	ПРИЛОЖЕНИЕ IV Въпроси, чрез които да разграничите спешните от средносрочните и дългосрочните потребности.....	124

1. Въведение

В доклада за транспониране на Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него (наричана по-долу Директива 2011/36/ЕС) се казва, че националните органи са положили значителни усилия тя да бъде възприета от националните законодателства. Въпреки това все още достъпът до информация за правата на жертвите е недостатъчен, механизмите за насочване не работят ефективно на национално и международно ниво, не се идентифицират всички жертви на трафик на хора, включително в смесените миграционни потоци.

За да се идентифицират жертвите на трафик на ранен етап и да се предотвратяват повторен трафик и вторична виктимизация, всички специалисти, които контактуват с мигранти, трябва да използват общи инструменти и процедури за бързо разпознаване на лицата, изложени на различни форми на виктимизация (Voiano et al., 2022: 7). Тази задача невинаги е лесно изпълнима, тъй като жертвите на трафик се сблъскват с различни уязвимости на микро-, мезо- и макроравнище. На микроравнище насилието води дотам, че жертвите на трафик отпадат от пълноценно участие в живота на обществото. Социално-икономическите последици включват (но не се ограничават до): маргинализация, чувство за вина, срам, загуба на предишни социални роли и статус, лична изолация и проблеми с интеграцията, нарушаване на връзката със собствените деца и с други членове на семейството, противоречиви твърдения в интервюто за убежище, заради които може да не се присъди международна закрила, страх от дискриминация, загуба на социална подкрепа (от семейството, приятели, познати). Жертвите на трафик се сблъскват и с редица икономически последици в резултат на трафика: загуба на доходи, проблеми с намирането на работа (напр. заради липса на езикови познания, документи, удостоверяващи образователно ниво, използване на временни документи, липса на разрешителни за работа от миграционните власти), разходи за лечение, такси за правни консултации, трудности при връщане в училище, заплащане на трафиканти, за да осигурят безопасността на семействата си в страните на произход и др.

Мезонивото се отнася до семействата и близките социални кръгове на жертвите. Насилието води до нестабилен и несигурен семеен живот, особено ако извършителят е член на семейството или ако на семейството не е позволено да разбере, че негов член е станал жертва на трафик на хора. Ако жертвите на трафик са майки и страдат от психична травма, здравословни проблеми и т.н., тогава децата също са изложени на риск.

Макронивото е свързано с въздействието върху обществото като цяло. Трафикът на хора като форма на насилие, основано на пола, насърчава половите стереотипи, неравенството между половете и дискриминацията. Нараства престъпността, свързана с пола, в обществото (Wells, Freudenberg, & Levander, 2019) (Aninoșanu, Marțiș, Stoian, & D'Amico, 2016).

Предизвикателството пред специалистите, които работят с жертви на трафик, е да осъзнаят, че не съществува един-единствен типичен профил на жертвата, както и не съществува универсален начин на работа, който да пасва на всички жертви.

Важно е да дадем ясно определение на термина „уязвимост“. На пръв поглед „уязвимост“ означава вътрешна характеристика на индивида, която не зависи от контекста. Нашето разбиране е друго – уязвимостта е „индуцирана черта“ вследствие от претърпяно насилие или поради социално-икономическа система, която е структурно дискриминираща спрямо дадени групи, като жени, мигранти, хора с увреждания и др. Европейският институт за равенство между половете (EIGE) описва *уязвимите групи*¹ по следния начин:

Жени, деца и лица, които принадлежат или се смята, че принадлежат към групи, които са в неравностойно положение или са маргинализирани.

„Уязвимо положение“ означава положение, при което засегнатото лице няма действителна или приемлива алтернатива, освен да понесе злоупотребата, на която е подложено (чл. 2 от Директива 2011/36/ЕС). Като се идентифицират конкретните уязвимости, за което настоящото Ръководство би било полезно, може да се разработват програми за подкрепа, които са съобразени с индивидуалните нужди на най-уязвимите. Ръководството по типология на уязвимостите пред вас е замислено като практически инструмент, целящ да подобри начина, по който се прилагат мерките за подкрепа за комплексни случаи на трафик. Ръководството дава представа за най-често срещаните типове уязвимости и начините, по които те си взаимодействат. Целта е да се подпомогне текущата работа с жертви на трафик. Ръководството може да послужи като отправна точка за управление на случаи с жертви на трафик, тъй като знанията за комплексните уязвимости могат да помогнат за разкриването на важни пропуски в услугите, които се предоставят на жертвите на трафик.

---

¹ Описанието на EIGE за уязвимите групи можете да намерите тук: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1429>

1.1 Проектът ACTIVATE

Ръководството е изготвено в рамките на проекта „ACTIVATE – Подобряване на идентификацията на жертви, превенцията на трафика на хора и механизмите за подкрепа“ (ACTIVATE – *enhAnCing the anti-Trafficking Identification, preVention And supporT mEchanisms*)², който се финансира от фонд „Убежище, миграция и интеграция“ на ЕС и се координира от Центъра за социално действие и иновации (КМОП, Гърция) в партньорство с Фондация „Асоциация Анимус“ (Анимус, България), Differenza Donna (DD, Италия) и SOLidarity with WOmEn in Distress (SOLWODI, Германия). ACTIVATE има за цел да допринесе за намаляване на трафика на хора и за подкрепа на жертвите чрез по-добра превенция и по-ефективни механизми за идентификация и подкрепа на жертвите, със специален фокус върху жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация.

1.2 Структура и цели на Ръководството

След като представим накратко целите на ръководството, в Глава 2 ще се спрем на въпроса защо е необходимо да се работи за справяне с уязвимостите. Ще обърнем внимание на най-често срещаните уязвимости, с които се сблъскват жертвите на трафик на хора, и ще изведем на преден план затрудненията пред специалистите, както и добрите практики за работа с хора с множество уязвимости. Глава 3 разглежда множествената уязвимост и дава практически насоки за работа по комплексни случаи. Глава 4 обобщава основните изводи.

Цели на Типологията на уязвимостите

Основната цел на Ръководството е да предостави на специалистите информация за това как да работят и да оказват подкрепа на жертвите на трафик, които са изправени пред множество уязвимости. По-конкретно целите са:

1. Да служи като **практическо ръководство** за подобряване на капацитета на организациите да подпомагат жертви на трафик в ЕС – да осъществяват ранна идентификация на пострадали лица, които са изправени пред множество уязвимости; да предоставят услуги, съобразени с индивидуалните нужди на жертвите.

---

² За повече информация по проекта отворете интернет страницата на ACTIVATE: <https://www.activateproject.eu/>

2. Да послужи на правителствените, неправителствените и междуправителствените организации за подобряване на достъпа до услуги за подкрепа на жертвите на трафик.
3. Да е от полза на други читатели, като професионалисти, доброволци, изследователи и представители на широката общественост; да увеличи познанията им по темата за трафика на хора и често срещаните уязвимости.

Ръководството представя гледната точка на специалистите, които работят с жертви на трафик. То предлага случаи от тяхната практика (вижте глави 2 и 3) и опитът им в предоставянето на индивидуална подкрепа на жертви, изправени пред множество уязвимости. Тъй като трафикът на хора е глобално явление и бежанските потоци са повод за международна загриженост (UNHCR 2007, 1-2), Ръководството може да е от полза и на специалистите извън ЕС, които са изправени пред подобни предизвикателства. Анонимизираните казуси поставят акцент върху жените, жертви на трафик с цел сексуална експлоатация, но е важно да се подчертае, че направените изводи могат да бъдат от полза също и на специалистите, които работят с мъже, момчета и момичета, жертви на трафик на хора, както и с жени, преживели други форми на експлоатация.

Ръководството има за цел да развие уменията на специалистите да работят мултидисциплинарно. Мултидисциплинарният подход, като най-ефективен в работата с комплексни случаи, е основният подход, залегнал в Ръководството. За да бъде полезно в практиката, Ръководството е изготвено от мултидисциплинарни екипи, съставени от адвокати, социални работници, психолози и криминалисти с опит в работата по случаи на трафик и подкрепа на жертвите. Включена е и конкретна информация за съответните държави.

2. Фактори, водещи до уязвимост

За да приложите мултидисциплинарен подход, е необходимо да познавате уязвимостите, с които се сблъскват най-често жертвите на трафик. Уязвимостта е сложен термин, който може да се разбере по различен начин в зависимост от контекста (напр. в социологията, икономиката, ИТ и т.н.) (Cambridge Dictionary n.d.). В контекста на трафика на хора Службата за борба срещу наркотиците и престъпността на ООН (UNODC) дава следното определение за „уязвимост“:

„Уязвимостта се отнася до **състоянието на човек в конкретен контекст**. [...] Терминологията е [sic] по-прецизно дефинирана в правото, където терминът „уязвима жертва“ се използва за обозначаване на „жертва, която е необичайно уязвима поради възраст, физическо или психическо състояние или която по друг начин е особено податлива на престъпно поведение“ (UNODC, 2008: 68).

Важно е още веднъж изрично да подчертаем, че уязвимостите не са вътрешноприсъщи човешки характеристики, а по-скоро са резултат от неспособността на обществото да се справи с тях.

Междуведомствената координационна група срещу трафика в своя „Анализ на уязвимостта при трафик на хора“ определя *уязвимостта* като „онези фактори (вътрешноприсъщи, на средата или свързани с контекста), които повишават податливостта на даден индивид или група към това да станат жертва на трафик“ (Комюнике 12, страница 2)³. Като разгледаме често срещаните уязвимости и представим случаи от практиката, ще очертаем как се идентифицират жертвите на трафик и как се стига до разбирането спрямо какво конкретно състояние и/или ситуация са уязвими. Авторите наричат това *фактори на уязвимост*. Ще поставим ударението върху социалната и правната уязвимост, тъй като някои от случаите са извлечени от ежедневната работа на партньорите по проекта ACTIVATE, а други – от съдебната практика на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ).

Основните уязвимости са очертани чрез казуси, по които са работили партньорите по проекта за жертвите на трафик. По същия начин, с по-сложни

---

³ The Inter-Agency Coordination Group against Trafficking (ICAT)– Issue Brief 12 „Addressing Vulnerability to Trafficking in Person“ / Междуведомствена координационна група срещу трафика - „Работа с уязвимостта към трафик на хора“
https://icat.un.org/sites/g/files/tmzbd1461/files/publications/icat_issue_brief_12_vulnerability_to_tip.pdf

казуси, в Глава 3 отиваме по-далеч и анализираме комбинации от уязвимости. Тази глава илюстрира как да се работи при комбинация от няколко уязвимости.

Започваме с представяне на най-често срещаните уязвимости, с които се сблъскват партньорите по проекта в ежедневната си работа с жертви на трафик. Всеки раздел започва с обща информация за дадена уязвимост и включва пример от практиката. Целта на стъпките, изброени след всеки казус, не е да служат като изводи, а като отправна точка за по-нататъшно обсъждане. След като бъде идентифицирана конкретната уязвимост, рамката, която ние използваме, може да се приложи за разработване на по-ефективни и комплексни програми за подкрепа на жертвите на трафик.

2.1 Право на пребиваване

В този раздел представяме подхода, основан на пола, и значението му при анализа на явлението трафик на хора. Идентифицираме различни видове насилие и дискриминация, които жертвите на трафик преживяват, и възможните действия, които могат да предприемат специалистите.

Жените и момичетата стават обект на различни форми на трафик, тъй като са уязвими и са изложени на дискриминация заради своя пол и заради това, че са изложени на домашно и сексуално насилие, а често и на социално-икономическа маргинализация. Подходът, съобразен с пола, насочва към това как социалните измерения на пола допринасят за засилване на неравенствата и множествената дискриминация, изпитвани в различните системи, които се наблюдават във всяка история за трафик.

Подходът, съобразен с пола на жертвата, има за цел да постави акцент върху пострадалото лице отвъд социално изграденото възприятие и очаквания каква би трябвало да е жертвата на трафик. Преодолявайки стереотипните възприятия за жертва и пол, специалистите могат да получат по-добра ориентация и да отчетат аспекти, свързани с трафика на хора, които обикновено остават невидими.

Жертвите на трафик често живеят с години в някоя европейска държава без официални документи за самоличност или документи, даващи право на пребиваване. Това се случва, тъй като в повечето случаи са доведени нелегално от страните си на произход от трафикантски организации, които ги експлоатират, като се възползват от това, че са без документи в страната по местоназначение. Отнемането на документите е една от стратегиите за

упражняване на контрол върху жертвите и за пресичане на опитите им да избягат, да се свържат с властите или активно да потърсят помощ, тъй като се опасяват, че поради липсата на редовно разрешение за пребиваване ги заплашва задържане.

Нещо повече, несигурността, която жертвите на трафик изпитват по отношение на своя правен статут, не само е в резултат от предишна или настояща виктимизация, но представлява конкретна пречка пред достъпа им до подкрепа и е източник на сериозен психологически стрес (PICUM, 2022).

Въпреки че са преминали през травматични преживявания, поради своя „нередовен“ статут в Европа, жените, жертви на трафик, се страхуват от депортиране, изпитват безпокойство и трудности при приспособяването в новата среда, чувство на самота, изолация и безнадеждност. Да живееш ден за ден, без да можеш да планираш бъдещето, дори най-близкото, може да доведе до риск от излагане на допълнителни форми на насилие, злоупотреба и множествена дискриминация, с което жертвата влиза в омагьосан кръг от дисфункционални динамики и повтарящи се уязвимости.

Като специалист (напр. юрист, социален работник, психолог, служител в приемен център или културен медиатор), който е в контакт с жени, преживели трафик и експлоатация, трябва да имате предвид, че правната рамка на ЕС дава приоритет на защитата и безопасността на жертвите пред всички останали мерки за криминализиране и процедури на правоприлагане, свързани с липсата на документи. Подходът, който е възприет в ЕС, поставя ударението върху правата на жертвата, а не върху това дали пребиваването ѝ е уредено.

Директива 2004/81/ЕО урежда издаването на разрешение за временно пребиваване на жертвите на трафик, които предоставят информация за трафикантите, което подлежи на подновяване и дава достъп до програми за подкрепа. Освен това Директивата за борба с трафика на хора въвежда мярката „срок за възстановяване и размисъл“, която дава възможност на жертвите да се възстановят и да вземат информирано решение дали да сътрудничат или не на властите, като през това време имат правото да получат специализирана подкрепа. Директива 2011/36/ЕС относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него затвърждава този принцип и потвърждава, че жертвите на трафик, включително тези, които не притежават редовно разрешение за пребиваване, имат право, дори по време на срока за размисъл, да получат подходяща помощ, като безопасен подслон, правна помощ, здравни грижи, социална и психологическа подкрепа,

образование и обучение, независимо от готовността им да сътрудничат на властите при разследването и наказателното преследване на техните трафиканти (Съображение 18).

По подобен начин и Директива 2012/29/ЕС за жертвите на престъпления подчертава, че жертвите имат право да бъдат в безопасност и да са защитени, да получат компенсация за преживяната травма, следствие от трафик, експлоатация и насилие, независимо от статута им на пребиваване и готовността им да дадат информация за извършителите на престъпните деяния, на които са били подложени. Въпреки тези разпоредби в законодателството на ЕС липсата на сигурен статут на пребиваване оказва въздействие върху безопасността на жените без документи в цяла Европа (PICUM, 2021), включително върху жертвите на трафик, тъй като на практика те трябва да преодоляват значителни пречки и не разполагат с много възможности за достъп до правосъдие и защита.

Жените без документи, които в момента са или са били обект на трафик и експлоатация, могат да станат жертва на институционална виктимизация. Като не ги идентифицират като жертви на трафик и като прилагат процесуална принуда срещу тях, държавите не спазват разписаното в „Препоръчителните принципи и насоки относно правата на човека и трафика на хора“⁴ (ОНСНР, 2003), според които жертвите на трафик не трябва да бъдат *„преследвани, задържани или наказвани заради това, че са влезли или пребивават незаконно, или за деянията, в които участват, като пряка последица от положението им на жертви на трафик“*.

Мерките срещу мигрантите без документи се прилагат и към жертвите на трафик на хора, което означава, че спрямо тях се прилага задържане и депортиране, което ги лишава от право на достъп до защита и подкрепа. Не се зачитат и допълнителните форми на уязвимост на жените, жертви на трафик (PICUM, 2021). Такава ситуация може да възникне, когато полицията спре жена за проверка на улицата и установи, че тя е без редовен документ за пребиваване. Служителите на реда често не разпознават индикаторите за трафик. От друга страна, обичайно такава жена не се самоидентифицира като жертва на трафик, поради което тя не би изразила нуждата си от помощ. Нежеланието на жертвата на трафик да обяви активно и изрично, че има нужда

---

⁴ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking / Препоръчителни принципи и насоки относно правата на човека и трафика на хора.

от защита и подкрепа, е свързано с няколко фактора, които не трябва да се пренебрегват:

- жената може все още да е подложена на експлоатация;
- може да се страхува за живота си или че ще изложи своите близки на риск в страната по произход – ако издаде трафикантите или дори само ако разкаже какво е преживяла;
- може да няма доверие в правоприлагащите органи въз основа на предишен лош опит в своята държава (ICRSE, 2020), където намесата на полицията често е свързана с корупционни практики, както и поради факта, че при намесата в епизоди на насилие, основано на пола, най-често то се нормализира и омаловажава;
- трафикантите може да са я убедили, че ще бъде преследвана, защото е минала през границата без документи, независимо от насилието и експлоатацията, на които е станала жертва;
- културни и езикови бариери;
- може да са активирани механизми за оцеляване, които водят до заличаване на травматичните спомени и избягване на натрапчивите мисли, които биха могли да възникнат, докато жертвата споделя своя опит от трафик и експлоатация;
- може да се страхува, че ще бъде изложена на различни форми на маргинализация, дискриминация и стигма, свързани с трафика и експлоатацията, което важи с особена сила при жертвите, принудени да проституират;
- жената не е запозната с правото си на защита и достъп до безплатни и подходящи услуги за подкрепа.

Вие като специалисти можете да се ангажирате като посредници за жертвата на трафик без документи, която иска да говори, но се страхува да влезе в контакт с държавните институции.

Освен риска от задържане и депортиране не забравяйте, че жертвите на трафик без документи са изложени на голям риск да бъдат подложени на допълнителна или повторна сексуална и/или трудова експлоатация, както и на „вторични“ експлоатационни практики, свързани с престъпления, като пренасяне и търговия с наркотици за трафикантите под заплахи и в резултат от насилие. Ето защо като професионалисти – особено тези от вас, които работят в центрове за мигранти без документи в цяла Европа – вие трябва:

- да имате широки познания как да разпознавате индикаторите за трафик и виктимизация при среща с жена без документи;
- да можете ясно да информирате жертвите на трафик какви са техните безусловни права в Европа; да правите оценка какви са индивидуалните нужди и множеството уязвимости на жертвите, които често включват различни аспекти на тяхната идентичност (напр. пол, етническа принадлежност, възраст, увреждания, сексуална ориентация и др.);
- да познавате точно пълния набор услуги за жени, жертви на трафик, които използват чувствителен към пола подход и отчитат пресечните неравенства, защото това е от решаващо значение при предлагането на подкрепа на жените мигранти (Differenza Donna, 2021) (EIGE, 2018);
- да полагате усилия за изграждане на мрежа и прилагане на практика на механизми и процедури за насочване с цел осигуряване на достъп на жертвите на трафик до психологическа, социална и правна подкрепа;
- да разполагате с информация за възможните процедури за получаване на редовен документ.

По отношение на системата и процедурата за предоставяне на убежище често молби за международна закрила се подават и от жертви на трафик. Кандидатите се намират в различни ситуации към момента, в който кандидатстват за признаване на статут на бежанец: например, някои може вече да са избягали от своите трафиканти, други може все още да са подложени на експлоатация и насилие или за тях да има риск от повторно трафикиране, някои може да се чувстват в безопасност и спокойно да се самоопределят като жертви на трафик, други може да се страхуват от последствията, ако се идентифицират като такива (GRETA, 2020) (UNHCR, 2006).

Като се има предвид пред колко различни ситуации може да се окажете изправени, когато стане ясно, че работите със случай на трафик в рамките на подадена молба за международна закрила, като професионалисти, работещи в контакт с лица, търсещи убежище, вие трябва да сте:

- преминали специално обучение и да сте готови да обогатявате познанията си за трафика на хора, за индикаторите и различните форми на виктимизация;
- да познавате факторите (изброени по-горе), които могат да възпрепятстват самоидентифицирането на жертвата (продължаваща експлоатация, трафикантите ги принуждават да разказват стереотипни житейски истории, страх, механизми за оцеляване, липса на информация, културни и езикови бариери и др.);

- активно да градите мрежи между услугите, които обикновено са достъпни за търсещите убежище (включително предоставяне на жилище, правна помощ и информация, медицинска, психологическа и хуманитарна помощ, заетост, възможности за образование и обучение) и по-специално услугите за жертви на трафик, предлагани от организации, които специално използват подход, съобразен с пола;
- освен това, трябва да познавате процедурите за насочване, които се използват между институциите и организациите на гражданското общество за борба с трафика⁵, както и да подпомагате протичането на тези процедури.

Добра практика е сами да задействате механизмите за насочване, като работите в мрежа с организации за борба с трафика. Целта е да се осигури ранно идентифициране на жертвите, да им се предостави навреме ясна и точна информация относно техните права, достъп до услуги за защита и психосоциална помощ в процеса на споделяне на техните истории за трафик и експлоатация. От решаващо значение е този вид подкрепа да се предоставя от специалисти с практически опит, които са обучени да идентифицират специфичните за пола опасности и нуждите на жените, жертви на трафик (EIGE, 2018).

По-долу са представени ключовите моменти, в които може да бъдат наблюдавани индикатори за виктимизация и (потенциалните) жертви на трафик да бъдат насочени към специализирани организации:

- При пристигането на жената в Регистрационно-приемателен център, където може да избегне риска да я вербуват, съществува все още риск да бъде принудена от трафикантите да напусне центъра, без да уведоми служителите, а те няма как да знаят за ситуацията на експлоатация.
- След като жената подаде молба за международна закрила, но преди интервюто с институцията, която отговаря за оценката на молбите.
- След като получи отрицателен отговор от комисията, разгледала молбата за международна закрила. Отказът може да доведе до конкретни последици върху живота на жертвата: липсата на разрешение за пребиваване може да увеличи риска от повторно вербуване и експлоатация, а неуспешният опит може да засили чувството ѝ на самота, безнадеждност и липса на доверие в процедурата.

---

⁵ Виж Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик в България

- Ако жената е жертва на трафик между държави в Европа има риск да бъде прехвърлена в друга държава без нейно съгласие, съгласно Регламент Дъблин III, който определя коя държава членка е отговорна за разглеждането на молбата за убежище в Европа. Този сценарий може да създаде риск за жертвата на трафик, тъй като прехвърлянето ѝ обратно в европейската държава, където първоначално е била трафикирана и експлоатирана, е не само изключително травматично и опасно, но може също да означава, че помощта, получена до този момент, е отишла напразно (EMN, 2014). Организацията за борба с трафика трябва да се застъпват и да настояват молбата за убежище да бъде разгледана в държавата, в която се намира жената в момента.

Ако успеете бързо и ефективно да насочите жертвата на трафик към компетентни организации за борба с трафика на хора, вие увеличавате шансовете на жената:

- да се възползва от защита, безплатни правни консултации и помощ;
- да получи ясна информация за своите права;
- да бъде осигурена с мрежа за цялостна подкрепа и време за изграждане на отношения на доверие със специалистите;
- да получи подкрепа, когато започне да говори за травматичните си преживявания и започне да преодолява чувствата на срам и страх, свързани с това (EIGE, 2018).

Следователно, за да се избегне рискът от повторна виктимизация и за да не бъде нарушен принципът за забрана на връщането, организацията за борба с трафика на хора могат да докладват на компетентните органи, че работят по случай на трафик. Могат също така да подчертаят, че е възможно жертвите на трафик да са претърпели в страната на произход, на транзит или на дестинация множествена дискриминация и насилие, основано на пола, като например: генитално осакатяване, лишаване от правото на образование въз основа на техния пол, принудителен брак, домашно насилие, изнасилване, принудителен аборт и други нарушения на човешките права, за които може да стане ясно по време на директната работа с жертвите. Възможно е жертвите да са пострадали и от нечовешко и унижително отношение, както и да съществува актуален риск да станат повторно жертва на трафик или да бъдат изложени на вторични форми на експлоатация.

Случай от практиката: историята на Хепи

Хепи е млада жена, родена в Нигерия. Тя била трафикирана в Европа малко преди да навърши 18 години. Когато Хепи била само на седем години, родителите ѝ починали и тя се преместила заедно с по-голямата си сестра в Бенин при баба си по бащина линия. Понеже били бедни и нямали социална и семейна подкрепа, Хепи работела земеделска работа, а сестра ѝ заминала да си търси работа. Малкото пари, които сестрата изпращала, не били достатъчни за прехраната им и с бабата на Хепи се свързала жена от тяхното село, която предложила Хепи да мигрира в Европа. Жената им обяснила, че сестра ѝ, Мама Б., може да предложи на Хепи работа, като помага в грижата за децата и чистене със заплата от 600 евро на месец в Италия. Поради крайна бедност и под натиск от баба си, въпреки страховете си, Хепи приела предложението, без да знае как работи системата за набиране на жертви. По силата на системата от вярвания на нигерийското население Хепи и престъпната мрежа сключили така наречения обет „джуджу“ – клетва, произнесена от местния шаман, с която било обявено, че Хепи поема дълг (30 000 евро) и нейното пътуване под контрола на трафикантите започнало.

След трудно пътуване от Нигерия през няколко междинни квартири, където Хепи била сексуално насилвана, подложена на психологически тормоз и държана против волята ѝ за дълъг период от време, тя пристигнала в Либия под опеката на няколко момчета от Асма. В Триполи прекарала един месец в нелегална квартира, където била постоянно заплашвана и принудена да проституира, за да си плати последната част от пътуването до Италия. Чак след месец, прекаран в Либия, посредникът разрешил на Хепи да се качи на следващата надуваема лодка за Италия. Претъпканата лодка, в която заедно с още 150 души Хепи прекосила нелегално Средиземно море, била простреляна и 50 души загинали. Хепи и още един човек били спасени от рибарска лодка. През ноември 2016 г. Хепи пристигнала в Сицилия без никакви документи, била регистрирана и настанена в Център за временно настаняване (CAS – Centro di Accoglienza Straordinaria) във Фоджа, но избягала оттам с помощта на жената с име Мама Б. и нейната мрежа. Те откарали Хепи в регион Лацио, където останала под контрола и закрилата на Мама Б., за която трябвало да проституира. Един ден, след години на експлоатация и насилие, Хепи успяла да избяга заедно с една приятелка и започнала да прося пред супермаркет. През

декември 2018 г., поради краен недоимък, тя приела от един мъж да пренесе една чанта срещу малка сума пари, но била заловена от полицията, арестувана и осъдена за пренасяне на наркотици. След пет месеца в затвора Ребибия, в началото на лятото на 2019 г., без да бъде идентифицирана като жертва на трафик, Хепи е преместена в центъра за задържане Понте Галерия (C.P.R., Centro di Permanenza per il Rimpatrio Ponte Galeria), където да дочака депортирането си.

Хепи е трафикирана като мигрант без документи, била е жертва на първична и вторична експлоатация, задържане и институционално насилие, без в нито един момент да бъде идентифицирана като жертва на трафик. Освен това никой – нито служителите на имиграционната полиция, нито тези в затвора, нито нейният личен адвокат – не е разпознал нито един от индикаторите за трафик или множеството уязвимости на Хепи. Тя не е получила специализирана помощ, докато не срещнала социален работник от организация за борба с трафика в Понте Галерия (C.P.R., Centro di Permanenza per il Rimpatrio). Този случай подчертава колко важни са териториалните услуги, като офиса в C.P.R., които често са последната възможност за адекватно насочване. След една лична среща с Хепи са проведени няколко телефонни разговора, в които е информирана за правото си на защита, подкрепа и достъп до услуги. Тя придобива увереност благодарение на подхода на социалния работник, който е взел под внимание пола на жертвата.

Действията, предприети в работата по този случай, включват:

- интерес към личната история на Хепи и психосоциална подкрепа по време на процеса, в който тя разказа своята лична история на трафик и експлоатация;
- идентифициране на първичната и вторичната експлоатация;
- подкрепа за достъп до център за настаняване на жертви на трафик на хора;
- идентифициране на множествената дискриминация, на която е била подложена в Италия: криминализиране, маргинализация поради институционален провал да се задейства каквато и да е форма на защита и подкрепа, предвидена в правната рамка на ЕС, виктимизация;
- молба за получаване на статут на бежанец;
- правна подкрепа при получаване на документ като осъждано лице;
- правна подкрепа по време на втори съдебен процес, в който тя е обвиняема в наказателно производство, свързано с мрежата за трафик.

Въпреки че Хепи не е изрично възприемана като жертва на трафик по време на процеса, всички обвинения спрямо нея бяха оттеглени благодарение на получената правна помощ;

- достъп до здравни услуги и преглед, който потвърждава тежко гинекологично състояние и нужда от специални здравни грижи поради генитално осакатяване;
- след изтичане на срока за възстановяване и размисъл, в резултат на цялата свършена съвместна работа, Хепи взема информираното решение да заведе дело за вреди като частен обвинител срещу своя трафикант Мама Б.

Работата с Хепи продължава. Тече процедура за настаняване в жилище, осигурено по проект за самостоятелен живот.

2.2 **Расова дискриминация и дискриминация по малцинствен признак**

Много жени стават жертви на множествена (на повече от едно основание) и междусекторна дискриминация заради пола си и етническата си принадлежност. Понятието „междусекторна дискриминация“ е използвано на няколко конференции на ООН за жените, например в Пекинската платформа за действие и последвалата Политическа декларация на 23-а специална сесия на Общото събрание (2000 г.).

Европейският институт за равенство на половете EIGE определя междусекторната дискриминация като *„дискриминация, която се извършва въз основа на няколко лични признака или характеристики/идентичности, които действат едновременно и взаимодействат помежду си като неделими“* (EIGE, N.D.); дискриминация по няколко признака, които взаимодействат до такава степен, че не е възможно да се разграничат. Комбинацията от пол, раса и социално-икономически статус прави жените по-уязвими към сексуална и трудова експлоатация, принудително подчинение в домакинството, принудителни бракове и принудителна просия. В резултат на това възможността да упражняват своите основни човешки права и правото на равенство за жените, които принадлежат на малцинства или маргинализирани групи, е крайно ограничена и компрометирана.

Дебатът относно необходимостта от правна защита от множествена дискриминация се разви в Европа в преамбюла на Директива 2000/43/ЕО⁶, която въвежда принципа на равно третиране пред закона независимо от расата или етническия произход, и на Директива 2000/78/ЕО⁷, която установява обща рамка за равно третиране в областта на заетостта и упражняването на професия.

Множествената дискриминация се споменава и в някои необвързващи документи на Европейския парламент, например в Резолюцията относно положението на жените, принадлежащи към малцинствени групи в Европейския съюз (2003/2109(INI))⁸, която се фокусира върху жените с увреждания, жените мигранти и ромските жени, и Резолюцията относно положението на ромските жени в Европейския съюз (2005/2164(INI))⁹. Друг документ, свързан с множествената дискриминация, е Съобщение СОМ (2006) 92 „Пътна карта за равенство между жените и мъжете 2006-2014“, в която е изведен показател дали се полагат усилия за борба с множествената дискриминация, по-специално при жените мигранти и жените от етнически малцинства.

Необходимостта от борба с множествената дискриминация се заявява и в Плана за действие за ромската младеж¹⁰, документ, изготвен от Съвета на Европа, който отразява предложенията на обикновените хора, на младежите от ромски произход, участници в Конференцията на ромската младеж през септември 2011 г. В дейностите на Съвета на Европа беше обсъдена множествената дискриминация, особено по отношение на младите жени от ромски произход.

Например в италианското законодателство понятието „множествена дискриминация“ е използвано в Законодателен указ 215/2003 и Законодателен указ 216/2003, с които се транспонират съответно Директива 2000/43/ЕО и Директива 2000/78/ЕО. Член 1 от Законодателен указ №215 предвижда необходимите мерки, така щото различията в расовия или етническия произход да не водят до дискриминация, като се отчита различното въздействие, което

---

⁶ Директива 2000/43/ЕС на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход.

⁷ Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 г. за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите.

⁸ Резолюция на Европейския парламент относно положението на жените от малцинствените групи в Европейския съюз (2003/2109(INI)).

⁹ Европейски парламент, 2009 г. Резолюция от 11 март 2009 г. относно социалното положение на ромите и техния подобрен достъп до пазара на труда в ЕС P6_TA(2009)0117.

¹⁰ <https://www.coe.int/en/web/youth-roma>

едни и същи форми на дискриминация могат да имат върху жените и върху мъжете.

Жените от етническите малцинства са подложени на междусекторна дискриминация и стигма по признаци пол, раса, сексуална ориентация, националност, мигрантски статут, етническа принадлежност, религия, възраст, насилие, здраве, трафик на хора и експлоатация. Комплексната и междусекторна дискриминация, на която са подложени, както и липсата на подкрепа и възможности, води до маргинализация и засилва тяхната уязвимост, с което ги излагат и на допълнителни форми на насилие и експлоатация

Исак Ндияе (Izsák-Ndiaye, 2015), Европейският център за правата на ромите и организацията „Хора в нужда“ (People in Need)¹¹ твърдят, че расизмът, дискриминацията, основана на пола, маргинализацията, бедността, безработицата, домашното насилие и социалното изключване на малцинствата в страната по произход са решаващи фактори за миграция. От друга страна, авторите посочват че малцинствата търпят междусекторна дискриминация по расов и други признаци и в страните на дестинация, като освен това там се полагат целенасочени усилия те да бъдат депортирани обратно към страните по произход без тяхното пълно и информирано съгласие, където има вероятност отново да станат жертва на дискриминация и преследване. Всъщност през над 15-те си години опит в Център за подкрепа за жертви на насилие, основано на пола, и трафик на хора към центъра за задържане Понте Галерия в Рим неправителствената организация Диференца Донна е идентифицирала множество ромски жени без документи, които често са родени и израснали в Италия, но ги грози депортиране в държави, в които не са стъпвали, чийто език не говорят и където рискуват да се сблъскат с междусекторна дискриминация по признаци като раса и пол, изолация, маргинализация, гетоизация и преследване.

Задържането, депортирането и ограниченият достъп до основни права предизвикват цикъл на маргинализация и култивират и засилват потисничеството на жените и момичетата. Обратно, ако се осигури достъп до закрила, правосъдие, здравеопазване, образование и квалификация, документи, жилище и работа, се спира вредното действие на половите

---

¹¹ Резолюция на Европейския парламент относно положението на жените от малцинствените групи в Европейския съюз (2003/2109(INI))

стереотипи, прекъсва се цикълът на насилие и се развива благосъстоянието на жертвите.

Случай от практиката: историята на Мариана

Мариана е ромка от източноевропейска страна и е преживяла трафик на хора с цел просия. На петнадесетгодишна възраст била продадена за шест хиляди евро и принудена да се омъжи за партньора си в традиционен ромски ритуал. Тя била подложена на домашно насилие, включително на сексуално насилие, от своя партньор и семейството му, които са се чувствали в правото си да я бият, защото я считали за своя собственост, понеже са платили за нея. Мариана родила три деца, които била принудена да остави в страната си, за да дойде в Италия, за да проси. Освен че просела, тя почти всеки ден била бита от мъжа си и семейството му и била принуждавана да краде. Нямала документи и често била заплашвана от мъжа си, който използвал това, за да я контролира и подчинява.

Неколкократно след побои Мариана постъпвала в болници както в страната си на произход, така и в Италия, за лечение на множество наранявания, включително фрактура на челюстта. Въпреки това нито веднъж специалистите, които са ѝ оказвали помощ, не са забелязали в травмите ѝ индикатори за насилие и трафик. Въпреки признаците на побой тя така и не била насочена към социален работник или неправителствена организация, която подпомага жертви на сексуално насилие и насилие, основано на пола.

Мариана била задържана и за кражба, но служителите на реда също не открили индикаторите за трафик. Тя се доверила и решила да поиска помощ от собствениците на местно магазинче, които я виждали да проси всеки ден. Собствениците винаги били много мили с нея и в края на краищата я свързали с местната полиция. Така Мариана имала възможност да съобщи, че е в ситуация на робство и трафик и впоследствие била поставена под закрила и отведена в убежище за жени, жертви на трафик.

Когато пристигна в убежището, Мариана беше ужасена и не се чувстваше в безопасност. Освен това постоянно се тревожеше за децата си, които живееха със семейството на партньора ѝ и бяха използвани, за да бъде заплашвана и контролирана.

Мариана получи достъп до националната здравна система, където ѝ беше оказана помощ, наред с други неща, за лечение на счупената челюст, която не беше зараснала правилно. Тя не се беше възползвала от гинекологичен преглед и лечение през живота си.

По време на индивидуализираните психологически консултации Мариана успя да сподели и да преработи своята травма. Освен това получи достъп до правна помощ, както и до образование и езикови курсове. По време на консултациите Мариана разказа как като момиче ѝ е било забранено изобщо да ходи на училище. Всъщност тя беше неграмотна, но много искаше да се научи да пише и чете. Беше насочена към местно училище и бяха организирани няколко срещи с учителите, за да им бъде разяснено какви са нейните нужди и желания. Целта на срещите беше двойка: беше повишена и осведомеността на учителите за това какво преживяват хора като Мариана с цел да се преодолеят предразсъдъците и дискриминацията спрямо хората от етническите малцинства, които са станали жертви на трафик. Мариана се записа в училище и завърши успешно средното си образование.

С подкрепата на организацията, която управлява приюта, в който е настанена Мариана, тя успя да заведе дело, да извоюва справедливо наказание за престъпленията, извършени от нейния партньор и семейството му, и да получи документ за пребиваване. В крайна сметка успя да си намери работа по програма за държавно финансирана трудова заетост и да стане независима. Наскоро Мариана най-накрая се събра с децата си.

2.2.1 Идентификация и разкриване

Дискриминацията и стигмата непрекъснато следват жените, жертви на насилие, от малцинствен произход, включително и при идентифицирането им като жертви. В случая на Мариана тя многократно се е срещала с различни специалисти, които не са успели да я идентифицират като жертва поради стигмата спрямо малцинствения ѝ произход и впоследствие не са ѝ помогнали по подходящ начин, не са я насочили към организации, които предлагат защита. Нещо повече, те не са успели да разпознаят индикаторите не само за конкретната форма на насилие, за която тя е търсела контакт с тях, но и за множеството форми на насилие, свързани с пола.

2.2.2 Образование и езикови курсове

Образованието е от ключово значение за достъпа до основни права и за социална и трудова интеграция. За жените и момичетата, които са част от малцинствата, достъпът до образование е възпрепятстван не само в собствената им общност, но и в обществата, в които живеят. Исак Ндияе (Izsák-Ndiaye, 2015), Европейският център за правата на ромите и организацията „Хора в нужда“ (People in Need)¹² съобщават за сериозни препятствия, с които се сблъскват хората от малцинствата по целия свят по отношение на достъпа до образование. Такива бариери са предразсъдъците, дискриминацията, правните и икономическите пречки, лошото качество на образованието в сегрегирана среда, изключване, настаняване на деца в специални училища за деца с умствени увреждания и предубедените нагласи. Освен това ООН подчертава, че мнозинството от хората, принадлежащи към малцинства, почти не са посещавали училище и следователно са неграмотни. Лошото образование е посочено и като отблъскващ (push), и като притегателен (pull) фактор за жените, жертви на трафик на хора. Освен това, непознаването на езика в страната на дестинация е основна пречка за жените и момичетата да получат достъп до защита и да се стремят към интеграция. Достъпът до образование и езикови курсове съставлява основно право, което предотвратява по-нататъшна маргинализация и потисничество и гарантира спазването на правата за защита, правна помощ, здравни услуги, курсове за професионално обучение и заетост.

За вас е от първостепенно значение да се преборите с препятствията, присъщи на системата, които пречат на жените, жертви на трафик, да получат достъп до образование и езикови курсове. Например, можете да създадете карта на училищата във вашия район, специализирани в обучението на мигранти, и когато е възможно, да осигурите обучение на преподавателите по въпроси, свързани с трафика на хора, насилието, основано на пола, и расовата и малцинствената дискриминация. Освен това е добре да организирате срещи с преподавателите, за да обсъдите трудностите и предразсъдъците и как да бъдат преодолени, за да се гарантира качествено образование за трафикирани жени и момичета с различна етническа принадлежност. Трябва да се обърне внимание и на другите проблеми, затрудняващи достъпа до образование и

---

¹² Резолюция на Европейския парламент относно положението на жените от малцинствените групи в Европейския съюз (2003/2109(INI)).

езикови курсове, като психологическите травми и физическото състояние на жертвите.

2.2.3 Здравословни проблеми

Жените от етническите малцинства се сблъскват със сериозни системни пречки, когато се нуждаят от адекватни медицински грижи и здравни услуги.¹³ Комплексната дискриминация, която произтича от липсата на достъп до здравеопазване, се задълбочава заради насилието и експлоатацията, на които са подложени жертвите. Проституцията има краткосрочно, но и дългосрочно опустошително въздействие върху много области на женското здраве, включително: изтощение, чести вирусни заболявания, болести, предавани по полов път, вагинални инфекции, болки в гърба, безсъние, депресия, главоболие, болки в стомаха, рак на маточната шийка, хроничен хепатит, травматично мозъчно увреждане, посттравматично стресово разстройство, злоупотреба с вещества, преждевременно остаряване и хранителни разстройства (Farley, 2004).

Като практикуващ вашата задача е да улесните достъпа до здравната система и незабавно да се заемете със здравните проблеми на жените от етническите малцинства, които са претърпели насилие, основано на пола, и трафик. Това трябва да бъде ваш приоритет, трябва да осигурите на жените достъп до безплатни медицински и психологически грижи, съобразени с пола им, нужни за тяхното физическо и психическо благополучие.

2.2.4 Документи за пребиваване

Жените, жертви на трафик, често нямат документи, които им осигуряват право на пребиваване в страните, в които са експлоатирани, и трафикантите използват това, за да ги контролират, да им попречат да избягат и да потърсят помощ.¹⁴

Опитът на италианската организация Диференца Донна (Differenza Donna) сочи, че липсата на документ за пребиваване допълнително излага жертвите на риск от депортиране и повторен трафик. Жертвите от етническите малцинства рискуват да се сблъскат с множествена дискриминация, свързана с липсата на документ за пребиваване или с липсата на гражданство, което ги засяга

¹³ Директива 2000/43/ЕС на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход.

¹⁴ Вж. случая на Мариана.

непропорционално. Въпреки че са родени в дадена държава, ходили са на училище там и говорят местния език, някои малцинства, като например ромите, нямат достъп до документи за гражданство или дългосрочно пребиваване¹⁵. Съгласно директивите на ЕС^{16,17} и Истанбулската конвенция (Eugore, 2011), жертвите на трафик на хора, освен на закрила, имат право и на документи за пребиваване в страните, в които са били подложени на експлоатация. Необходимо е да се обърнете към организациите, които имат опит в тази сфера и предлагат правна помощ за премахване на всички пречки пред жертвата, за да може тя да получи документ.

2.2.5 Жилище

Настаняването в неподходящо жилище представлява сериозен рисков фактор за жените от етническите малцинства, преживели трафик на хора. Това може да ги изложи на допълнителни форми на насилие и достъпът им до права и услуги да бъде ограничен.

Международните проучвания¹⁸ показват, че жените от етническите малцинства, жертви на трафик на хора, срещат големи пречки пред достъпа до защитени жилища. Като професионалист, който помага на жертви, трябва да ги насочите към специализирани организации, които предлагат адекватна среда, безопасност и защита, ефективна персонализирана подкрепа и гарантиран достъп до основни права и услуги. Мариана получи подкрепа за достъп до програма за защита, която я подпомогна във всички фази на нейното възстановяване, гарантирайки нейната безопасност и достоен живот и пътя ѝ към независимост.

2.3 Дискриминация по полов признак

За да осмислим по-задълбочено какво е мястото на дискриминацията по признак пол, първо ще разгледаме по-отблизо данните и фактите, с които

---

¹⁵ Директива 2000/43/ЕС на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход.

¹⁶ Директива 2011/36/EU на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011 г. относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и за замяна на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета (OJ L 101, 1 15.4.2011)

¹⁷ Директива 2004/81/ЕС на Съвета от 29 април 2004 г. за издаване на разрешение за пребиваване на граждани на трети страни, които са жертви на трафик на хора или са били обект на помощ за незаконна имиграция и които сътрудничат с компетентните органи, 6 August 2004, OJ L. 261/19-261/23; 6.8.2004, 2004/81/ЕС

¹⁸ Европейски парламент, 2009 г. Резолюция от 11 март 2009 г. относно социалното положение на ромите и техния подобрен достъп до пазара на труда в ЕС P6_TA(2009)0117

разполагаме относно връзката между трафика на хора и пола на жертвите. Ще се спрем върху взаимовръзките между дискриминацията, основана на пола, и насилието, основано на пола, ще отделим място и на спецификата, свързана с трудностите пред LGBTQI+ хората.

2.3.1 Пол и трафик на хора. Какво показват данните на ЕС¹⁹

Според данните, подадени от държавите членки за жертвите на трафик, регистрирани от компетентните органи и/или други агенции и организации, за периода 2017-2018 г. в ЕС-28 са регистрирани 26 268 жертви; 12 514 жертви са регистрирани в ЕС-28 през 2017 г., а през 2018 г. са регистрирани 13 754 жертви (ЕС, 2020). Жените и момичетата остават преобладаващият процент от жертвите на трафик на хора през 2017-2018 г. В ЕС-28 58% от всички регистрирани жертви са били жени (жени и момичета), докато мъжете (мъже и момчета) съставляват 39% от всички регистрирани жертви. Над половината (6941 от 10 163) от мъжете, регистрирани жертви на трафик в ЕС-28, са открити в Обединеното кралство. Въпреки че тези цифри се отнасят за лицата, идентифицирани от НПО и/или правоохранителните органи, все още има много голям брой невидими жертви, подложени на експлоатация.

Полът е тясно свързан с вида на експлоатация. Огромната част (92%) от жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация в ЕС-27 през 2017-2018 г. са жени, докато мъжете представляват 6% от жертвите на тази форма на експлоатация. В ЕС-28 делът на жените, жертви на трафик с цел сексуална експлоатация, съвпада (92%) с този в ЕС-27. В ЕС-27 е регистриран по-висок дял мъже, жертви на трафик с цел трудова експлоатация (80%), отколкото в ЕС-28. И в двата случая около две трети (63%) от жертвите на трафик с цел други форми на експлоатация отново са жени.

Събраните данни потвърждават, че трафикът на хора в държавите, членки на Европейския съюз, е полово обусловен: по-голямата част от жертвите са жени и момичета и те най-често биват подложени на сексуална експлоатация. Например, в Италия има приблизително 40 000–45 000 лица, които проституират по улиците, като според НПО приблизително 60 процента (24-27 хил. души) са жертви на трафик или в риск да станат жертви на трафик, а между 5 и 8 процента (между 2000 и 3200 души) са непълнолетни по данни на Държавния департамент на САЩ за 2021 г. (US Department of State, 2021)). В

¹⁹ Европейска комисия, ГД „Миграция и вътрешни работи“, [Data collection on trafficking in human beings in the EU / Събиране на данни за трафика на хора в ЕС](https://data.europa.eu/doi/10.2837/45442), Служба за публикации на ЕС, 2020 г., <https://data.europa.eu/doi/10.2837/45442>

Италия жертвите са главно от Нигерия (и други африкански страни), от Китай, Пакистан, Румъния и България, също и роми. Пандемията направи жертвите на трафик по-уязвими поради изолацията, което усложни усилията за тяхното разпознаване и идентифициране.

Жените са подложени предимно на сексуална експлоатация, но заради пандемията от COVID-19 неправителствените организации все по-често откриват, че те също се занимават с просия и куриери на наркотици.

2.3.2 Връзка между трафика на хора, дискриминацията по полов признак и насилието, основано на пола

Както потвърждават и данните²⁰, когато говорим за трафик на хора, е важно да подчертаем взаимовръзките му с дискриминацията по пол и насилието, основано на пола, за да разберем по-добре явлението и неговите механизми.

Въпреки че жертви на трафик стават както мъже, така и жени, той не е феномен, неутрален по отношение на пола: жените са засегнати по различен начин както по отношение на вида на експлоатацията, така и заради тяхната предистория, свързана с насилие и/или дискриминацията в страната на произход и по време на пътищата, по които се осъществява трафикът.

Трафикът и насилието, основано на пола, имат обща динамика – и двете явления са резултат от дисбаланс на силите. Те имат и сходна динамика на извършване, тъй като при трафика се използват същите форми на насилие (психологическо, икономическо, физическо и сексуално), за да се подчини жертвата, като се установи власт и контрол върху нея.

Освен това насилието, основано на пола – подобно на множествената дискриминация – е причина хората да напускат страната си на произход.

Много от факторите, които увеличават риска от насилие, основано на пола (дискриминация по полов признак, бедност, природни бедствия, конфликти, лошо образование и здравна инфраструктура), са първопричини и за трафика на хора (Директива 2013/33/ЕС, членове 21-22). Дискриминацията и

---

²⁰ Европейска комисия, ГД „Миграция и вътрешни работи“, Събиране на данни за трафика на хора в ЕС, Служба за публикации на ЕС, 2020 г., <https://data.europa.eu/doi/10.2837/45442>

неравенството, основани на пола, са фактори, засилващи уязвимостта на жените и момичетата към трафик (OSCE, 2021).

Насилието, основано на пола, и множествената дискриминация са както фактори, стимулиращи трафика на хора, така и средства за контрол, принуда и подчинение на жертвите. Струва си да се отбележи, че в много случаи трафикираните жени са искали да избягат от малтретиране, принудителни бракове, генитално осакатяване, изнасилване и са попаднали в ситуации на експлоатация. Те са вербувани от трафикантите, защото са се опитали да избегнат насилие или заплахата от някоя от изброените по-горе форми на насилие.

2.3.3 ЛГБТКИ+: невидими тела и истории

Лесбийките, гейовете, бисексуалните, транссексуалните, куйър и интерсексуалните (ЛГБТКИ) хора се сблъскват със специфични пречки, когато става въпрос за достъп до права, включително правото им на социална защита.

Противно на общоприетото схващане трафикът с цел сексуална експлоатация засяга и лицата от LGBTQI+ общността. Все повече изследвания, включително на проекта Polaris²¹ и доклада на STOP THE TRAFFICING²², показват, че LGBTQI+ хората са изложени на по-висок риск да станат жертви на трафик.

Последните проучвания показват, че подрастващите и младежите от ЛГБТКИ+ общността могат да бъдат особено уязвими към трафик на хора с цел сексуална експлоатация и принудителен труд (UNODC, 2021). Това, че не се докладва в пълен размер за инцидентите на сексуален трафик, ни затруднява да добием пълна представа за престъплението, както и за реалния брой на засегнатите лица. Примери за документирани случаи на миграция са ЛГБТКИ+ мигрантите от Карибския басейн и Латинска Америка, които се установяват в Западна Европа, африкански жертви, намиращи се в Европа, и ЛГБТКИ+ хората от Африка, станали жертва на групи за трафик в Арабския полуостров, които завършват като секс роби за богатите в Обединените арабски емирства, Катар и Саудитска Арабия. Голямата им уязвимост произтича от няколко фактори като: млада възраст (по-податливи са на манипулиране и са неспособни да се защитят адекватно) и различна полова идентичност – поради изолация и остракизъм от семейства и приятелски мрежи са принудени да се

²¹ <https://polarisproject.org/category/lgbtq/>

²² https://www-stopthetraffik-org.translate.google.com/lgbtqi-trafficking/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=it&_x_tr_hl=it&_x_tr_pto=sc

отдалечат от семейството и в много случаи от страната на произход. ЛГБТКИ+ хората често са маргинализирани и не са част от общност, към която могат да се обърнат за подкрепа и помощ. За престъпните организации комбинацията от тези фактори е нов и безрисков повод да ги вербуват и експлоатират.

Към декември 2019 г. Международната асоциация на лесбийките, гейовете, бисексуалните, транс и интерсексуалните (ILGA) съобщава, че еднополовите връзки все още са криминализирани в 70 държави (ILGA world, 2020). В държавите, където еднополовите връзки са криминализирани, ЛГБТКИ+ хората са подложени на по-интензивна обществена стигматизация, а онези, които стават жертва на трафик и са подложени на сексуална експлоатация от същия пол, биват етикирани като престъпници, вместо да бъдат признати за жертви, като това представлява нарушение на Протокола на ООН за трафика на хора. Това възпрепятства ЛГБТКИ+ жертвите на трафик да упражняват правата си и да търсят помощ.

Сексуалното насилие и експлоатацията на мъже и момчета често се смятат за табу, което ограничава трафикираните мъже и момчета да съобщават, че са жертви, и да получат достъп до права и услуги. Повечето изследвания за уязвимостта на ЛГБТКИ+ хората към трафик са проведени в Северна Америка, информацията за Европа и Латинска Америка е по-оскъдна.

Малкото данни разкриват необходимост от засилено проучване на глобално ниво, особено в страни със силна социална стигма и строги закони, криминализиращи еднополовите връзки и/или транссексуалните идентичности (UNODC, 2021). ЛГБТКИ+ хората са изправени пред повишена заплаха от насилие и дискриминация при наемане на работа, достъп до здравеопазване и възможности за образование. Кумулативните ефекти от хомофобията и дискриминацията правят ЛГБТКИ+ хората особено уязвими за трафикантите, които се възползват от отчаянието на тези, които искат да избягат от социалното отчуждение и лошото отношение (US Department of State, 2014). Освен това предразсъдъците и дискриминацията сериозно усложняват идентификацията и предоставянето на грижи на ЛГБТКИ+ жертвите на трафик на хора.

Служителите на правоприлагащите органи и доставчиците на услуги трябва да си партнират с организациите на ЛГБТКИ+ общността, за да подобрят идентификацията на жертвите и да адаптират услугите за подкрепа, така че да отговорят на специфичните им нужди. ЛГБТКИ+ хората, преживели трафик на

хора, трябва да бъдат включени в решаването на тези въпроси (US Department of State, 2014).

За много жертви на трафик е трудно да се обърнат за помощ, но това важи с особена сила за тези, които се страхуват, че ще бъдат малтретирани или че няма да им повярват поради тяхната полова идентичност или сексуална ориентация (POLARIS, 2016).

Двата казуса по-долу са от практиката на италианската организация Диференца Донна (Differenza Donna) и показват как дискриминацията по няколко признака (множествената дискриминация) – пол, сексуална ориентация и/или полова идентичност – може да повлияе на начина, по който жертвите биват вербувани и експлоатирани, как се стига до разпознаването им като жертви и какви са вариантите за защита и подкрепа.

Случай от практиката 1: историята на Ева

Ева, която е от Бразилия, била вербувана от престъпна организация в Сао Паоло на 23-годишна възраст. Организацията ѝ обещала да ѝ помогне, като ѝ плати медицинските разходи за хирургическа операция за смяна на пола от мъж на жена. След известно време тя се озовала от Сао Паоло в Италия, където всичките ѝ документи били отнети и била принудена да проституира в продължение на шест години. Ева успяла да избяга от престъпната организация и от експлоатацията. След като за кратко поживяла в няколко италиански града, се озовала в Рим, където се сблъскала с предразсъдъци и стереотипи. Не успяла да си намери работа и започнала отново да проституира.

При полицейска проверка било установено, че 32-годишната жена няма документи за самоличност и Ева била отведена в център за задържане Понте Галерия (CPR²³ Ponte Galeria) в Рим. Там с нея установиха контакт специалистите от Диференца Донна.

В резултат от срещите с тях беше подаден иск срещу престъпната организация, беше получено разрешително за временно пребиваване (документ, който в

---

²³ CPR (Centri di Permanenza per il Rimpatrio – центрове за задържане до депортиране) са места за задържане на чужди граждани без документи в очакване на изпълнението на мерки за експулсиране в съответствие със Законодателен указ 286/1998. Differenza Donna има свой офис в центъра и работи с жените, задържани там.

Италия е известен като Nulla Osta²⁴) и впоследствие, като жертва на трафик, ѝ беше издадено разрешително за пребиваване с цел социална защита (по чл.18 от Законодателен указ D.LGS 286/98). Така Ева получи достъп до програма за закрила, работа и реинтеграция в обществото и място в център за настаняване на жертви на трафик, управляван от Диференца Донна, където прекара около година. Индивидуалният план за закрила и интеграция на Ева включваше следното:

- социална и психологическа подкрепа;
- медицинска оценка на състоянието и преодоляване на последствия, свързани с операцията за смяна на пола, извършена в миналото; осигуряване на придружител;
- административна помощ, за да ѝ бъде издаден паспорт чрез бразилското посолство;
- правна помощ по време на наказателния процес;
- образователна подкрепа, така че Ева да получи документ за завършен начален училищен етап;
- ориентация за намиране на работа;
- осигуряване на заетост под формата на платен стаж в бар за период от шест месеца, което впоследствие доведе до назначаването ѝ на редовен трудов договор.

По време на целия процес Диференца Донна си сътрудничеса с организация, специализирана в работата с транс жени, жертви на трафик и сексуална експлоатация (Associazione Ora d'aria). По-конкретно сътрудничеството се състоеше от:

- срещи и обмен на знания по теми, свързани с транс жените, психологическото здраве и грижи, травмите, свързани с трафик и проституция;
- консултации, провеждани съвместно от служителите на двете организации.

След като се възползва от настаняване в приюта на Диференца Донна в продължение на една година и придоби самочувствие заради стажа, който беше успешен, Ева се съгласи да се премести в защитено жилище, за да постигне

---

²⁴ Nulla Osta – временно разрешително.

постепенно пълна независимост и икономическа самостоятелност. Диференца Донна продължи да подкрепя Ева заедно с Ora d'aria.

Случай от практиката 2: историята на Елена

Елена е родена в малко село в щата Едо, Нигерия. Била най-голямата дъщеря в скромно семейство. Успяла с големи лишения от тяхна страна да завърши гимназия в Нигерия. В гимназията живеела в общежитие. Скоро осъзнала каква е сексуалната ѝ ориентация и се влюбила в една своя съученичка. Въпреки че се страхували за живота си (хомосексуалните връзки все още са забранени в Нигерия), те започнали тайна връзка.

Двете семейства не знаели за това, но в един момент семейството на партньорката на Елена научило за нея. Бащата на Елена, който имал влияние в общността като полицаи, започнал да я заплашва и да я малтретира физически в опит да я задържи и да я заведе в полицейския участък. Тя успяла да избяга и след като спала на улицата няколко дни, от страх и защото трябвало да се измъкне от града, се свързала с лице, което обещало да ѝ помогне. Същият човек организираше пътуването ѝ до Италия и я свързал с жена в Италия, като я убеждавал, че няма никакъв шанс да остане да живее в Нигерия. С пълното съзнание, че няма друга възможност, Елена се съгласила да замине, като ѝ било обещано, че ще работи в Северна Италия. След като извършили ритуала „джуджу“, тя поела дълг от 30 000 евро. Един мъж извел Елена и още 8 момичета от Бенин сити през Нигер и Либия и накрая със самоделна лодка те стигнали в Италия. Там Елена и останалите от групата били настанени в регистрационно-приемателен център за търсещи убежище в Торино. С Елена веднага се свързала жената, която била нейният контакт в Италия, казала ѝ да напусне центъра и че може да заживее с нея. Но от тона и настойчивостта на жената Елена разбрала, че крият нещо от нея. Телефонните обаждания от сводницата скоро прераснали в ежедневни заплахи. Тя обяснила на Елена, че поетият дълг трябва да бъде изплатен с проституция възможно най-скоро. Елена отново отказала да си тръгне от приемния център. Свързала се с майка си в Нигерия, но тя ѝ заявила, че се отказва от нея заради хомосексуалността ѝ. След като Елена продължила да отказва, сводницата изпратила хора, свързани с престъпната организация, в дома на родителите на Елена да ги заплашват и бият. Под силен натиск от родителите си и в търсене на начин да изплати дълга си, без да проституира, Елена решила да приеме

предложението на един нигериец, с който се била запознала извън регистрационния център. Предложението било да пренесе 21 пакета кокаин, т.нар. яйца, от Пиемонт в Сардиния срещу сумата от 600 евро. Елена била арестувана на летище Алгеро в Сардиния и осъдена на 4 години затвор за трафик на наркотици. След като излежала присъдата си, тъй като била без документи, Елена била приведена в центъра за задържане Понте Галерия, където трябвало да дочака репатрирането си в Нигерия.

Специалистите от Диференца Донна започнаха работа с Елена в центъра Понте Галерия малко след като тя беше навършила 29 години. В центъра Елена реши да разкаже историята си и да потърси помощ. Оказаха ѝ подкрепа да подаде документи за международна закрила, тъй като животът и здравето ѝ щяха да бъдат под заплаха, ако бъде върната в Нигерия поради реална възможност от ретрафициране. След като беше освободена от центъра и след като разказа по-подробно за трафика и опитите да бъде принудена да проституира, Елена реши да се върне в Сардиния, където живееше жената, с която беше започнала връзка в затвора. Историята на Елена е хисторически пример за това колко често жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация се оказват забъркани с престъпни организации за трафик на наркотици, защото за тях това е единствената алтернатива на сексуалната експлоатация. Освен това нейната история показва колко важна роля могат да изиграят служителите в регистрационно-приемателните центрове за ранното разпознаване на жертвите на трафик, което е възможно дори преди да е започнала самата експлоатация. Тези служители са в позиция да осигурят достъп до програми за защита, да предотвратят ревиктимизацията и рисковете, свързани с репатрирането и повторното трафициране.

2.4 Социално положение и финансова уязвимост

Финансовата уязвимост и принадлежността към определени социални категории са идентифицирани като фактори, повишаващи уязвимостта към трафик. Докладът „Трафик на жени и момичета“ на генералния секретар на Генералната асамблея на ООН A/75/289 подчертава ефектите от разликите в икономическото развитие върху трафика на хора: различията между отделните държави водят до това, че хората мигрират към по-богатите държави, като често се излагат на риск, а икономическото разслоение в рамките на една държава може да подтикне хората да „поемат по рискови пътища, за да

подобряват икономическото си състояние“. Жените и момичетата са по-склонни – в сравнение с мъжете – да работят без договор или при лоши условия на труд. Това ги прави по-уязвими в контекста на трудовата заетост и следователно увеличава риска да бъдат подложени на експлоатация. Социалният статус също влияе върху уязвимостта, тъй като неравенствата могат да принудят жените да приемат рискови предложения. Икономическата и социалната уязвимост, които се изострят при здравни кризи, увеличават риска за жените и момичетата да станат жертви на малтретиране, насилие, сексуална експлоатация и трафик.

Анализът на 233 съдебни дела, проведен от Службата на ООН за борба с наркотиците и престъпността през 2020 г. UNODC (2020), резултатите от който са включени в Глобален доклад за трафика на хора за 2020, подкрепя това твърдение. Данните показват, че повечето от жертвите са били в икономическа нужда и не са могли да удовлетворят базовите си нужди, преди да бъдат назначени; факт, от който трафикантите са се възползвали, предлагайки на жертвите работа, за която твърдели, че осигурява финансова стабилност и подобър социален статус. В ситуация на финансова уязвимост и структурни проблеми (напр. трудова експлоатация на мигранти, жени и деца) не се налага трафикантите да използват измамни средства, за да вербуват хората. Когато се съчетават с други уязвимости (например пол и принадлежност към група в неравностойно положение), тези уязвимости увеличават риска от въвлечане в трафик. Например мигрантите с нередовен статус по-лесно приемат да работят при условия на експлоатация, тъй като не разполагат с други алтернативи (виж по-долу случая на Манолада).

Социалният и миграционният статус, липсата на работа и разрешително за пребиваване могат допълнително да засилят уязвимостта на потенциалните жертви, тъй като трафикантите заплашват, че ще подадат сигнал срещу тях. Всъщност социално-икономическата депривация е една от основните уязвимости, използвани от трафикантите за вербуване на жертви. Лошото финансово положение на жертвите може да бъде използвано от трафикантите, за да им попречат да излязат от ситуацията на експлоатация. Понякога трафикантите използват финансов контрол, за да поддържат статута на експлоатация – забавяне на плащането на заплатите, обещание за по-високо заплащане в бъдеще, обвързване с дълг (понякога дългът расте с течение на времето), възпрепятстване на жертвата да потърси помощ (UNODC, 2020).

Социалната принадлежност и финансовата уязвимост отдавна са идентифицирани като характеристики, които дават отражение върху ситуацията

с трафика на хора. Въздействието на тези комбиниращи се фактори по време на пандемията от COVID-19 се усили както по отношение на виктимизацията, така и по отношение на предоставянето на подкрепа. Само 55,6% от участниците в неотдавнашното изследване на ODHIR и UN Women (2020) съобщават, че има финансова подкрепа за жертвите на трафик на хора, докато процентът на получилите финансова компенсация е спаднал до 36,2%. По-малко от половината участници в представителната извадка потвърждават, че се получили възможност за дългосрочно настаняване (41,5%).

Препоръките в Глобалния доклад на UNODC за 2020 г. подчертават необходимостта от „разглеждане на условията на уязвимост към трафик на хора“, поставяйки фокус върху социално-икономическите уязвимости, които се очаква да се засилят вследствие на пандемията от COVID-19. Както е подчертано, маргинализираните общности трябва да бъдат в центъра на превантивните стратегии наред с останалите групи, които обикновено се идентифицират като жертви на трафик. Трябва да се създаде предпазна мрежа от заинтересовани лица – на национално и транснационално ниво, за да се подобри сътрудничеството между местните общности, местните и международните организации. Следователно специалистите на първа линия трябва да продължат да си сътрудничат със съответните заинтересовани страни на местно, регионално и национално ниво и с организациите за борба с трафика на хора, за да разработят и приложат интервенции в общността и да подкрепят уязвимите домакинства, както и да повишат осведомеността за „рисковете от нередовна миграция или детски труд“. На хората, влизаци в страната, трябва да се предоставя информация от компетентните органи и специалисти.

Като практикуващ вие трябва да сте наясно с международната и националната правна рамка относно правата на жертвите, не само за да можете да предоставяте полезна информация за правата на нуждаещите се, но и да ги насочвате как да ги упражняват. Например, в повечето държави жертвите имат право да потърсят обезщетение за морални и материални щети (Директива 2004/80/ЕО). Добре е да разполагате с подходяща информация за наличните услуги, предоставящи материална подкрепа на жертвите на трафик, за да могат последните да покрият основните си нужди и да бъдат подкрепени да преустановят ситуацията на експлоатация, така че да се интегрират в обществото и да избегнат риска от повторна експлоатация. Също така е препоръчително да сте наясно с индикаторите за трафик с цел трудова експлоатация, разработени от МОТ и Европейската комисия (2009 г.) – които са предоставени под формата на приложение към настоящата глава.

Случай от практиката: делото „Чаудури и други срещу Гърция“ – трафик с цел трудова експлоатация

Делото „Чаудури и други срещу Гърция“ е добре известен в Гърция случай на трафик на хора с цел трудова експлоатация. Заведеното пред Европейския съд по правата на човека дело приключи през 2017 г. с присъда. Делото е показателно за приложените процедури, както и за пропуските и стъпките, допуснати от компетентните органи.

През октомври 2012 и февруари 2013 г. 42-ма граждани на Бангладеш са наети за бране на ягоди от двама работодатели в селското стопанство в Манолада, село в област Илия в Западна Гърция. Когато се договаряли с тях, гражданите на Бангладеш нямали разрешителни за работа, но им било обещано, че ще получават по 22 евро за седем часа работа, както и три евро за всеки час извънреден труд. В действителност нещата се оказали различни: те работели по 12 часа на ден под надзора на въоръжена охрана и заплахи от работодателите си, че ще получат заплатите си само ако продължат да работят. Работниците свидетелстват пред Върховния граждански и наказателен съд на Арейос Пагос на Гърция, че работодателите ходели въоръжени с цел да ги уплашат; съобщават, че единият работодател показвал пистолета си на работниците, докато вторият постоянно носел пушката си. По свидетелства на работниците пред съда друг инцидент, целящ тяхното сплашване, възникнал, като единият от обвиняемите застрелял две кучета, които се разхождали около колибите на работниците, като им казал, че ще убие и тях, и ги разблъскал. Освен това условията им на живот били тежки, тъй като трябвало да живеят в импровизирани бараки без тоалетни и течаща вода.

През февруари, март и април 2013 г. работниците организират протести с искане заплатите им да бъдат изплатени, но усилията им се оказват напразни. Двамата работодатели наемат други мигранти от Бангладеш и на 17 април 2013 г. между 100 и 150 работници от предишния сезон се опитват да се доближат до единия работодател в опит отново да поискат заплатите си. Въоръжените охранители откриват огън и раняват сериозно 30 работници, включително 21 от 42-мата, които по-късно завеждат делото пред ЕСПЧ. Пострадалите работници са откарани в болница, където са разпитани от полицията, която започва проверка. Следваната процедура е обичайната – провежда се предварителна проверка, а след това официално разследване, които се ръководят от следовател или полицейски служител и от прокурор.

Първоначално двамата работодатели, въоръженият охранител, открил огън, и един въоръжен надзирател са арестувани с обвинения в опит за убийство и трафик на хора. Обвинението за опит за убийство обаче бива преквалифицирано в тежка телесна повреда. През юли 2014 г. обвиняемите са признати за невинни по отношение на трафика на хора, а въоръженият охранител и един от работодателите са признати за виновни по обвинения в нанасяне на тежка телесна повреда и незаконна употреба на огнестрелно оръжие. Те са осъдени на лишаване от свобода в съответствие с националното законодателство, но присъдата им е заменена с финансова санкция; съдът също така ги осъжда да платят по 43 евро на всеки от 35-те работници, които са признати за жертви (общо 1500 евро).

Гръцкият съвет за бежанците представлява ищците в съда и отчита някои грешки в производството: 1) специализираното звено за борба с трафика на хора към гръцката полиция не е било ангажирано в производството; 2) при предварителното разследване, проведено от местната полиция, са били използвани като преводачи представители от общността на жертвите, които живеят в района отдавна и имат бизнес отношения с обвиняемите (един от тях всъщност е бил свидетел на защитата и в същото време е бил помолен да действа като преводач в съда); 3) държавата не е осигурила защитата на жертвите по време на досъдебното производство и по време на съдебния процес; 4) държавата не е осигурила транспортирането на жертвите до съда.

След като извършителите са обявени за невинни за трафик на хора, 42-мата работници подават жалба пред Европейския съд по правата на човека. Дватама осъдени от гръцкия съд обжалват решението, като тяхното дело пред националния съд все още е висящо по време на процеса в Европейския съд по правата на човека. ЕСПЧ постановява, че условията на труд и живот на 42-мата работници без съмнение водят до заключението за трафик на хора и по-специално трафик с цел трудова експлоатация.

След присъдата на ЕСПЧ от 2017 г. *Generation 2.0*, неправителствена организация, която се занимава със защита на човешките права, равенството и многообразието, създаде инициативата *Manolada Watch* за наблюдение на условията на работа и живот на земеделските работници в Манолада и започва да изготвя месечни отчети с цел повишаване на обществената осведоменост. Според отчета им за ноември 2021 г.

голяма част от работниците нямат валидни документи и битовите им условия не са се подобрили. По отношение на мерките за елиминиране на разпространението на вируса COVID-19 работниците, които разполагат с разрешение за пребиваване и социалноосигурителен номер (АМКА), имат право да се ваксинират и компетентната община и от Шести здравен район са положили сериозни усилия в тази насока.

През 2018 г. гръцката Националната комисия по правата на човека публикува доклад за този случай, в който се дават препоръки към гръцката държава за действия в областите, в които тя има компетенции. Ето някои от тях:

- Да се осигури спазването на принципа за ненаказване на жертвите на трафик
- Сътрудничество между компетентните органи
- Подобряване на полицейските разследвания, като се създадат специализирани полицейски звена
- Допълнителна специализация на прокурорите и съдиите
- Предоставяне на информация на жертвите на разбираем за тях език относно обезщетението и стъпките, които трябва да бъдат следвани, както и осигуряване на достъп до правна помощ
- Провеждане на кампании за повишаване на осведомеността и обучения, насочени към организациите, работещи по случаи на трафик с цел трудова експлоатация, за да могат последните да се запознаят с различните форми на трудова експлоатация и начините за справяне със съответните случаи
- Насърчаване на мерки за социално и икономическо овластяване на социално уязвимите групи

2.5 Злоупотреба с наркотици, алкохол и медикаменти

Трафикът има своето отражение във всички сфери на живота на жертвите, включително върху тяхното здраве. Освен за въздействието върху физическото и психическото здраве на жертвите се съобщава също за злоупотреба с вещества и пристрастяване. Както е посочено в основния документ на UNODC „Въведение в трафика на хора: уязвимост, въздействие и действие“²⁵ (2008),

²⁵ An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability, Impact and Action / Въведение в трафика на хора: уязвимост, въздействие и действие (2008)

някои трафикирани жени са принудени да вземат наркотици и да злоупотребяват с алкохол, за да могат да изпълняват заповедите на своите трафиканти, да работят по много часове и да извършват рискови дейности. Понякога за постигане на подчинение се използват заплахи, че няма да получат наркотика или той им бива отнет; други се обръщат към наркотиците и алкохола, за да „облекчат болката от положението си“. По този начин злоупотребата с вещества в контекста на трафика се използва от момента на вербуване (жертвите са избрани, защото са зависими), в ситуацията на експлоатация (употреба на наркотици, за да оцелеят жертвите в ситуацията на трафик и за упражняване на по-голям контрол; наркотиците също могат да се използват като награда или наказание), като механизъм за справяне (отговор/справяне с травма) (Office for Victims of Crime, N.D.). Според „Наръчник за защитници на жертви на трафик“ (Human Trafficking Survivor Advocate Toolkit) половината от „преживелите трафик на хора“ се „борят със зависимост от опиоиди“.

Наличието на злоупотреба с вещества може да заблуди професионалистите от първа линия и те да пренебрегнат белезите, че дадено лице е жертва на трафик, като вместо това се съсредоточат върху признаците на зависимост. В същото време стигмата в обществото, свързана със зависимостите, може да попречи да жертвите да търсят помощ (Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 2020).

Важно е да имате предвид, че злоупотребата с вещества може да доведе до проблеми с физическото и психическото здраве и да трябва да осигурите необходимата подкрепа. Например, жертвата може да е заблудена и да вярва, че ситуацията на експлоатация е нейна грешка и тя е безсилна да излезе от нея. Проблемите с физическото и психическото здраве трябва да се решават от професионалисти със съответния опит (Office for Victims of Crime, N.D.).

Неотдавнашно проучване, проведено от ODHIR и UN Women (2020) относно настоящите тенденции в трафика на хора и последствията от пандемията от COVID-19 върху явлението и борбата с него, разкри, че повечето услуги са били достъпни за жертвите на трафик, но въпреки това някои основни услуги, като срок за възстановяване и размисъл и защита на свидетели, не са били толкова широко използвани. По-малко от половината от анкетираните (46,4%) съобщават, че са имали възможност да се лекуват от зависимост от вещества. Участниците в проучването отчитат хората със зависимост от алкохол или вещества като рискова група, с която работи тяхната организация за борба с трафика на хора, като същевременно съобщават, че и децата на тези, които страдат от зависимост от алкохол и вещества, също са изложени на риск.

При случаи на жертви със зависимости професионалистите трябва преди всичко да положат усилия да не пренебрегват белезите за трафик на хора. Например, лекарите следва да проверяват пациентите, приети в спешна помощ със свръхдоза наркотици, за признаци на трафик на хора. В същото време за професионалистите от първа линия е препоръчително:

- да изградят мрежи и да сътрудничат с организации и институти, които предоставят програми за безопасно и етично лечение на зависимости;
- да се стремят да посещават обучения за работа с хора с психична травма;
- да полагат усилия да подкрепят жертвите по време на наказателното производство и процеса на възстановяване, следвайки подход, съобразен с травмата;
- да зачитат нуждите на жертвите и да ги ангажират активно в процеса на възстановяване;
- да си сътрудничат с жертвите, които са готови да споделят своя опит; да взаимодействат с организации, в които работят хора, които са били жертви на трафик (Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 2020).

Други практики, които биха били от полза на специалистите и които са включени в ръководството за работа с жертви на трафик на хора на Human Trafficking Survivor Advocate, разработено в САЩ, са следните:

- Освен нуждите на жертвата, свързани със ситуацията на експлоатация, вие като специалист трябва също да положите усилия да посрещнете нуждите, свързани със зависимостта: опитайте се да осигурите ефективно лечение на злоупотребата с вещества.
- Осигурете подкрепа за психичното здраве и/или медицинска помощ, когато сметнете за необходимо, като също така имате предвид, че тези нужди могат да възникнат от самата зависимост.
- Опитайте се да премахнете потенциалните бариери, свързани със злоупотребата с вещества, като проблемите с осигуряване на жилище – опитайте се да намерите място за настаняване, което не забранява употребата на вещества (ако това е предпоставка за съответната програма за подкрепа) или където приемат хора с проблеми със злоупотребата с вещества.
- Осигурете подкрепа при намирането на работа и се опитайте да ограничите потенциалните пречки, свързани с криминалното минало на

човека, като си сътрудничите с местни фирми и организации и събирате информация за подходящи програми за заетост.

- Работете с мултидисциплинарни екипи, включително със специалисти по зависимостите, и следвайте подход, съобразен с травмата и с нуждите на жертвата.

2.6 Здравословни проблеми

Жертвите на трафик на хора са особено уязвими към страдания вследствие от здравословни проблеми (The Advocates for Human Rights, 2022). Те възникват в резултат на експлоатационния и злоупотребяващ характер на трафика на хора, а често и поради липсата на достъп до медицински грижи (Administration for Children & Families, 2022). Жертвите често са малтретирани, нямат достъп до добра храна и здравни грижи, живеят при лоши условия (The Advocates for Human Rights, 2022). Най-често срещаните здравословни проблеми включват физически наранявания, психологически проблеми, изтощение и много други (пак там). Здравословният проблем може да бъде или физически, или психологически, или и двете, и да засяга жертвата на трафик независимо от възрастта, пола или етническата ѝ принадлежност. Освен това някои специфични състояния могат да повишат податливостта към други проблеми със здравето. Такива са хроничните или остри състояния, които зависят от употребата на животоспасяващи лекарства (като ХИВ, диабет, астма и др.), до които жертвите на трафик често нямат достъп. Лошите битови условия също могат да доведат до развитието на хронични и остри заболявания, както и до туберкулоза, физически деформации, хронична умора, пристрастяване към вещества, както и психологически проблеми. В много случаи тези медицински проблеми са съществували и преди трафика и се използват от трафикантите, което често води до тяхното влошаване.

Случаи от практиката: историята на г-жа Е.

Г-жа Е. е родена в Гвинея и е единствено момиче от три деца. Тя почти не е ходила на училище. На петгодишна възраст станала жертва на женско генитално осакатяване. Гениталното осакатяване се практикува от всички жени в нейното семейство. Не е получила медицинска помощ след извършването на процедурата. По време на менструация изпитва силни болки. Баща ѝ починал, когато Е. била на 10 години, и я оставили

на грижите на чичо ѝ по бащина линия. На шестнадесетгодишна възраст била принудена да се омъжи за много по-възрастен мъж – приятел на чичо ѝ. Никой не поискал съгласието ѝ за брака. Запознала се със съпруга си на сватбата. Този мъж вече имал три жени и деца, много по-големи от нея. Като най-млада съпруга тя отговаряла за всички домакински задължения в новия си дом. Многократно била изнасилвана от съпруга си. Освен това той бил агресивен и ѝ нанасял побои. Е. има няколко белега от тези побои, включително белег на скалпа. Започнала да страда от мигрени след това нараняване.

Веднъж, след като се опитала избегне сексуално насилие от съпруга си, той я набил и тя избягала от селото си с помощта на съсед. Върнала се при чичо си, който я наказал, задето е избягала от семейния дом, и се обадил на съпруга да си я прибере. Като разбрала, тя избягала от страната, присъединявайки се към група мигранти, запътили се към Европа.

По пътя към Европа била трафикирана и принудена да проституира за около шест месеца. Трафикантът ѝ вземал всичко припечелено. Спяла на открито и нямала добра храна или подслон. Нямала достъп до медицински грижи. Най-накрая успяла да се добере до Австрия, където кандидатствала за убежище. Молбата ѝ за убежище била отхвърлена и Е. се оказала на улицата. Там срещнала мъж, на когото разказала историята на живота си. Той обещал да ѝ помогне само за да я принуди отново да проституира. Била държана против волята ѝ няколко месеца. Успяла да избяга и потърсила убежище в Германия. Там също ѝ отказали и била депортирана обратно в Австрия. Е. се върнала в Германия и отново потърсила убежище. Толкова често била прехвърляна от институция в институция в Германия, че така и не била идентифицирана като жертва на трафик и не получила достъп до подходящи психологически и медицински грижи. Тя страда от тежки мигрени и посттравматично стресово разстройство, както и от безсъние. Никога не е била питана за гениталното осакатяване, нито е получавала медицинска информация за това.

2.6.1 Гинекологични проблеми

Глобалният доклад на UNODC за 2020 г. за трафика на хора описва жените жертви като особено уязвими (United Nations Office on Drugs and Crime, 2020). Според доклада сексуалната експлоатация представлява половината от

формите на трафик. Освен от общите медицински последствия, които засягат всички жертви на трафик, жените, жертви на трафик, страдат от сексуално предавани болести като ХИВ и сифилис, също от нежелана бременност, принудителни аборти и много други (The Advocates for Human Rights, 2022). Други медицински последици включват: болка в таза, травми на ректума и затруднения с уринирането вследствие от работа в секс индустрията, както и безплодие поради хронични нелекувани полово предавани инфекции или неуспешни или опасни аборти (Administration for Children & Families, 2022).

Гениталното осакатяване и последиците от него често са друг медицински проблем, пред който са изправени жертвите (Thomson, Kirsty, & Yonkova, 2020). Гениталното осакатяване е процедура, при която женските гениталии се отстраняват частично или напълно. Това се прави, за да може жените да не изпитват сексуално желание. Гениталното осакатяване се извършва преди момичето да влезе в пубертета, на възраст между четири и осем години. Но в някои случаи осакатяването се извършва и при кърмачета. Гениталното осакатяване обикновено се извършва без анестезия и без да се спазва хигиена (Desert Flower Foundation, 2022). Световната здравна организация (СЗО) изчислява, че най-малко 200 милиона жени са засегнати от него по света (World Health Organization, 2022). Според Световната здравна организация съществуват 4 форми на генитално осакатяване на жени:

- Тип 1: представлява частично или пълно премахване на главичката на клитора (външната и видима част на клитора, който е чувствителната част от женските гениталии) и/или препуциума/клиторната качулка (кожната гънка, която заобикаля главичката на клитора).
- Тип 2: представлява частично или пълно отстраняване на главичката на клитора и малките срамни устни (вътрешните гънки на вулвата), със или без отстраняване на големите срамни устни (външните кожни гънки на вулвата).
- Тип 3: известно е още като инфибулация, стесняване на вагиналният отвор чрез образуване на покриващо го вплътняване. Смаляването на отвора се постига, като се изрежат и препозиционират малките или големите срамни устни, понякога с помощта на шевове, със или без отстраняване на клиторната качулка/препуциума и главичката на клитора.
- Тип 4: включва всички други увреждащи интервенции върху женските гениталии за немедицински цели, напр. пробождане, пиърсинг, срезове, остъргване и обгаряне на гениталиите.

Гениталното осакатяване е необратимо и може да предизвика тежки психологически, физически и социални последици, включително да причини смърт (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, 2022). Също така може да причини сериозни медицински проблеми, като силна болка, кървене, задържане на урина и възпаления. Жените страдат от проблеми при сексуален контакт, бременност и раждане, повишен риск от ХИВ инфекция и психологическа травма в дългосрочен план. В някои случаи раждането на дете може да бъде животозастрашаващо за майката и детето поради обструкция при раждане или разкъсвания на тъканите.

В случая г-жа Е. е станала жертва на генитално осакатяване като дете. Освен това е била жертва на изнасилване, както и на сексуална експлоатация. Важно е подходът за подпомагане на жертвите на трафик да е чувствителен към пола, както и към културните особености, за да може да се съобразят медицинските грижи (Thomson, Kirsty, & Yonkova, 2020). На жените трябва да се предоставя информация за възможностите на реконструктивната пластична хирургия. Важно е да се подходи задълбочено по отношение на гинекологичните нужди на жертвите на трафик поради често многостранния характер на техните медицински проблеми. Освен това е важно да се обърне внимание на проблемите на сексуалното здраве, хигиената на менструалния цикъл, контрацепцията, болестите, предавани по полов път, и други. Гинекологичните грижи трябва да бъдат приобщаващи, особено за членовете на LGBTQI общността.

2.6.2 Достъп до здравно осигуряване

Всяка история от практиката в това Ръководство съдържа информация за конкретна държава. Ако жертвата на трафик е била идентифицирана в Германия, тя ще бъде включена в системата за социално осигуряване на германското правителство, която включва и системата на здравеопазване (Bundesweiter Koordinierungskreis gegen Menschenhandel - КОК e.V., 2022). Тоест поне на теория жертвите на трафик могат да кандидатстват и да получат статус на здравноосигурени лица в Германия според местния Закон за осигуряване на лицата, търсеци убежище. Това обаче е възможно само ако лицето е идентифицирано като жертва на трафик. Следователно идентифицирането на жертвите на трафик е от решаващо значение за здравето им. В случая с г-жа Е., въпреки че тя беше влязла в контакт с няколко организации по време на процедурата за предоставяне на убежище както в Австрия, така и в Германия, тя до този момент не беше официално идентифицирана като жертва на трафик.

В много случаи липсата на идентификация е пречка пред достъпа до здравно осигуряване. След 18 месеца лицата, потърсили убежище, получават същото право на медицински грижи като лицата, които получават социална помощ. Няма разлика между тях и гражданите, които имат гарантирано от закона здравно осигуряване. Впоследствие търсещите убежище в Германия получават и електронна здравна карта (Verbraucherzentrale NRW e.V., 2022). Това важи и за жертвите на трафик, които са кандидатствали за убежище или получават социални помощи. Здравното осигуряване улеснява достъпа на жертвите на трафик до здравни услуги и следователно трябва да бъде насърчавано.

2.6.3 Медицински прегледи

Жертвите на трафик рядко ходят на лекар и ако им бъде осигурен достъп до медицински преглед, това обикновено става защото медицинският проблем е станал животозастрашаващ (Administration for Children & Families, 2022). Обикновено нямат достъп до специалист. Експлоатацията е присъща характеристика на трафика и това означава, че жертвите на трафик нямат кой знае каква стойност за трафикантите, освен печалбата, която носят, и медицинските прегледи обикновено се считат за ненужен разход. Трафикантите нямат отношение към контрола и превенцията на заразните болести (пак там).

Когато жертвата посети медицински преглед поради здравословен проблем, тя се сблъсква и с други препятствия, например езикова бариера, дискриминация, липса на информация, стигма и т.н. (The Advocates for Human Rights, 2022). Трафикантите често държат своите жертви в изолация, като по този начин затрудняват достъпа им до здравни грижи. Често на жертвите им е трудно да се доверят достатъчно на здравните работници и да разкажат открито за здравословните си проблеми. Понякога трафикантите ги придружават, когато ходят на лекар. Всички тези затруднения се усложняват, ако лицето е въввлечено в престъпна дейност в резултат на трафика. Това важи най-вече за жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация или при трафик на деца с цел сексуална експлоатация, както и при трафик с цел престъпни дейности, например кражби (Europol Public Information, 2016, S. 21). Освен това много жертви на трафик не се идентифицират като „жертви“ и затова не търсят медицинска помощ.

В заключение, важно е медицинските лица да бъдат по-активни, за да бъде улеснен достъпът до подходящи здравни грижи. Също така е важно медицинското лечение да включва достъп до информация, консултиране и психологическа помощ. Трябва да се наблегне и на информираното съгласие,

ангажираността и поверителността, за да се подобри достъпът до здравни грижи.

2.7 Увреждания

Увреждането е друга често срещана уязвимост. То трябва да се има предвид, когато се идентифицира жертва на трафик. Хората с увреждания са изложени на по-висок риск да станат жертви на трафик.

„Рискът да станат жертва на трафик с цел принудителна просия е по-голям за хората с физически или видими увреждания, тъй като видимото увреждане има по-силно въздействие върху общественото съчувствие. Жените и момичетата с интелектуални или психосоциални увреждания са изложени на по-голям риск от сексуална експлоатация. Трафикантите ги смятат за по-лесни за манипулиране, тъй като невинаги биват веднага идентифицирани като жертви и е по-малко вероятно да им се повярва, когато докладват за насилие“. (European Disability Forum on Combatting Trafficking in Persons with Disabilities, March 2022).²⁶

Хората с увреждания, особено жените и момичетата с физически, психологически, когнитивни увреждания и психични заболявания, са изложени на някои специфични форми на трафик, например с цел сексуална експлоатация, просия, трудова експлоатация и трафик на органи (пак там).

Различните форми на физическо увреждане може да бъдат свързани с риск от трафик с цел просия. Психичната травма може да доведе до емоционален дисбаланс и да повлияе на поведението по начин, който излага засегнатите лица на риск от насилие и трафик. Различни проблеми с психичното здраве биха могли да попречат на адекватната преценка на реалността, да повлияят на поведението и да създадат риск от трафик. Психичните проблеми често са използвани от трафикантите. Например симптомите на хипоманийните състояния включват сексуализирано поведение или липса на лични граници. Зависимостта от вещества и менталните дефицити също представляват рискови фактори. Жените са допълнително уязвими по отношение на

---

²⁶ European Disability Forum on Combatting Trafficking in People with Disabilities / Европейски форум на хората с увреждания за борба с трафика на хора с увреждания
<https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/03/EDF-position-on-combatting-human-trafficking-%E2%80%93-review-of-EU-rules.docx>

репродуктивното си здраве, особено ако са бременни или скоро са родили. (Ръководство за обучение на RIC, 2022 г.).

Центърът за обучение и техническа помощ към Службата за жертви на престъпления²⁷ идентифицира няколко причини, поради които хората с увреждания са особено уязвими за трафик:

Някои от тези причини са описани по-долу (пак там):

1. Трафикантите търсят жертви с увреждания, за да получат достъп до финансовата помощ, която получават, като инвалидни пенсии, допълнителен осигурителен доход или обезщетения за инвалидност.
2. Ако човекът с увреждания ползва социален асистент/болногледач, който се грижи за него, той може да се възползва от тази зависимост и да го принуди да проституира или да работи. Дори и самият болногледач да не е трафикант, хората с увреждания често имат рефлекс да се съобразяват с желанията на болногледачите си поради зависимостта си от тях. Следователно понякога те нормализират властовата динамика в отношенията, която може да се пренесе в отношенията им с трафиканта или насилника.
3. Някои хора с увреждания комуникират трудно и/или имат говорни затруднения. Това може да даде отражение, когато търсят помощ и се опитват да докладват, че са подложени на малтретиране; може дори да им се налага да разчитат на своя трафикант за превод. На тези жертви буквално им се налага да понесат мълчаливо страданието си.
4. Понякога хората с увреждания живеят свръхзащитен и изолиран живот и жадуват за приятелства и връзки. Можем да цитираме такъв пример от Националната гореща линия за трафик на хора на пълнолетна потенциална жертва с увреждания в развитието, която била наета от „център за развлечение и професионално обучение“. Трафикант я убедил, че ѝ е гадже и че социалните работници, семейството и приятелите около нея ѝ пречат да бъде независима. Той използвал страха ѝ да не бъде третирана като дете и тя се изолирала от хората, които се грижели за нейните интереси. След това я убедил да предлага сексуални услуги от дома си.

---

²⁷ Office for Victims of Crime Training and Technical Assistance Center report / Доклад на Центъра за обучение и техническа помощ на Службата за жертви на престъпления:
<https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/4-supporting-victims/45-victim-populations/victims-with-physical-cognitive-or-emotional-disabilities/> ; U.S. Department of Justice <https://www.ojp.gov/>

5. Понякога хората с увреждания поради изолация, липса на сексуално образование или покрай медицинските процедури, свързани с тяхното увреждане, нямат изградена чувствителност по отношение на физическия контакт. Те може да не са наясно, че имат право да откажат или да отхвърлят нежелан физически контакт. Може да не са наясно кое деяние е престъпление и какви са техните права като жертви на престъпление.
6. Трафикантите се насочват към хората с увреждания, защото те са подложени на изолация, социална дискриминация и предразсъдъци. Властите и дори техните собствени семейства и приятели невинаги вярват на жертвите, когато докладват за насилие. Това важи с особена сила при жертвите с увреждания, които засягат интелектуалните, когнитивните или комуникативните функции и за хората с психиатрични заболявания. В някои случаи, по които е работила Националната гореща линия, се е налагало организации в защита на жертвите да потвърдят думите на жертвата, за да бъдат взети на сериозно.

Случай от практиката: историята на г-жа С.

Г-жа С. е от Нигерия. На 18-годишна възраст избягала в Бенин Сити от принудителен брак на село в щата Едо. В града се запознала с една жена, която ѝ обещала възможност да се изучи в Русия. Дамата организира издаването на виза, била мила и се държала добре със С.

И така, С. отпътувала от Нигерия за Москва. Там я посрещнала приятелка на жената. След три седмици приятелката отвела г-жа С. в Санкт Петербург. С. си помислила, че най-накрая ще се запише в университет. Но я отвели в публичен дом. Там я заключили и когато се опитала да избяга, била жестоко малтретирана от охраната и съдържателя на публичния дом. С. трябвало да проституира в Санкт Петербург в продължение на три години. Успяла да избяга с помощта на своя приятелка. Скоро след като пристигнала в Москва, трафикантите отново я открили в една метростанция. Отново била принудена да проституира, клиентите ѝ се обаждали, а тя трябвало да ходи на домашните им адреси.

Била настанена в апартамент, нает от трафикантите. Веднъж, когато те ѝ се обадили, тя отказала да работи за тях и им казала, че ще се свърже с полицията. Трафикантите ѝ обяснили, че в такъв случай ще бъде депортирана, но ако поработи още само три месеца, дългът ѝ ще бъде

изплатен. Затова г-жа С. продължила да ходи при клиентите, към които трафикантите я насочвали.

Когато пристигнала в дома на един клиент, тя била заплашена с пистолет и ѝ наредили да отиде до прозореца. Там мъжът я бутнал от третия етаж. С. се свестила едва в болницата. Глезените ѝ били натрошени. В болницата успяла да се обади на приятелката си. Тя я прибрала и я скрила на неизвестен за трафикантите адрес. През 2015 г., когато много бежанци прекосявали границата с Финландия, приятелката и други бежанци ѝ помогнали да премине границата с ЕС с импровизирана инвалидна количка.

Във Финландия трафикантите отново намерили С. и тя била жестоко малтретирана. Полицията обаче се намесила. След този инцидент С. избягала от болницата с патерици. Стигнала с влак до Германия и подала молба за убежище. Консултантът ни се запозна с жената при посещение в регистрационно-приемателен център. Германският консултант изготви подробен доклад и организира медицинска помощ. С. още се придвижваше в инвалидна количка, затова беше планирана операция на глезенните ѝ стави.

Историята на бягството ѝ беше описана и в обширен доклад на неправителствената организация. Внесено беше и искане за защита пред отговорната федерална служба, но спрямо жената беше приложена процедурата по Дъблинския регламент и тя беше върната във Финландия.

Психическото състояние на жената се беше подобрило много заради предстоящата операция. С. често твърдеше, че нараняването и това, че е в инвалидна количка, постоянно ѝ напомнят за преживения трафик. Заради увреждането си тя все още се чувстваше в лапите на трафикантите. За С. перспективата за операция се равняваше на перспектива за психологическо изцеление.

Консултантът ѝ беше уредил настаняване в специализирано жилище, подходящо за хора с увреждания. Това също ѝ осигури спокойствие. За С. нейното увреждане беше външно видим знак, че е проституирала. По време на консултациите тя често казваше, че заради инвалидната количка всички виждат, че е жертва на трафик на хора. Понеже самата тя

знаеше за връзката между двете неща, предполагаше, че другите също могат да видят тази връзка.

Въпреки всички усилия С. неочаквано беше депортирана във Финландия съгласно Дъблинския регламент. За щастие колегите от партньорска организация там успяха да я настанят в жилище, пригодено за хора с увреждания, и да организират операция на глезените. Всички медицински документи от Германия бяха изпратени във Финландия. Психическото ѝ състояние обаче се влоши значително поради депортирането ѝ и заради нов акт на насилие. Във Финландия тя получава услуги за подкрепа, за да може да живее с преживяванията си.

2.8 Неграмотност

Според дефиницията на ЮНЕСКО човек се счита за неграмотен, ако не може да прочете, напише и разбере просто изречение на ежедневна тематика. Прави се разграничение между първична и вторична неграмотност. Първичната означава, че лицето не е имало възможност да се научи да чете и пише в детството. Хората, засегнати от вторична неграмотност, са получили умения в четенето и писането, но в голяма степен са ги загубили с течение на времето (Spektrum, 2001).

Въпреки повишаването на нивото на грамотност през последните десетилетия 773 милиона възрастни по света все още са неграмотни (ЮНЕСКО, 2022 г.). Две трети от тях са жени (ЮНЕСКО, 2021 г.). Половината от тези 773 милиона неграмотни живеят в Южна Азия. 27 процента са от Тропическа Африка. Останалите живеят в Източна, Югоизточна и Западна Азия, Северна Африка, Латинска Америка и на Карибите (пак там).

През 2016 г. беше създаден Глобалният алианс за грамотност (GAL), за да се бори с този световен проблем и да повиши нивата на грамотност, особено в страните, които се нуждаят най-много от нея. Днес в този съюз членуват 29 държави (пак там).

Неграмотността може да направи жените по-уязвими: според Ръководството по проекта „CCM-GBV“ (консултиране на жени, жертви на насилие, основано на пола, които търсят убежище или са бежанки), много от идентифицираните жертви на насилие, основано на пола, са слабо образовани, а една пета от жените дори са неграмотни (Lilja, 2020, стр. 22). Това често е следствие от ранен брак (пак там). Ранните бракове или бременности на жените бежанки и фактът,

че от момичетата обикновено се очаква да се грижат за семейството или да вършат домакинската работа, водят до нередовно посещаване на училище или до отпадане от училищната система (Ceneda, 2002, стр. 38).

Ниското образователно ниво предполага по-малки или почти никакви шансове на пазара на труда, което съответно увеличава риска от попадане в неформална заетост и ситуации на експлоатация. Тази верижна реакция се потвърждава от доклада „Стига сме мълчали. Трафик в ромските общности“ на Европейския център за правата на ромите (ERRC)²⁸, който посочва неграмотността и ниското ниво на образование сред факторите на уязвимост, които могат да увеличат риска от трафик на хора (Kushen, R., Mann, L., Ovalle, O. M., 2011, стр. 41).

Добре е социалният работник да има предвид този проблем, когато нов клиент дойде за консултация. Както вече обяснихме, много жертви на трафик са неграмотни. Но те не биха си признали от самото начало, защото се срамуват. Следващият пример от практиката показва, че все пак е възможно да се подкрепят достатъчно и неграмотните клиенти, когато човек е наясно с проблема и може да подходи деликатно към темата.

Случай от практиката: историята на г-жа И. Д.

На първата консултация г-жа И. Д. сподели с консултанта, че е родена в Нигерия и е израснала в Бенин Сити. Семейството ѝ било много бедно и затова И. Д. трябвало да продава вода на сергия на улицата всеки ден от много ранна възраст. За да я подсигурят, родителите ѝ се опитали да я омъжат за по-възрастен мъж, но тя отказала и си намерила работа като фризьорка. Там се запознала с лице, което ѝ разказало, че може да си намери по-добра работа в Европа. Обещало ѝ работа в супермаркет и възможност за образование. Заради бедността си и мечтата за по-добър живот тя му се доверила и лесно била вербувана. Един мъж превел г-жа И. Д. в Италия през Либия. След като престояла в лагер три седмици, тя била доведена в къщата на мадам и принудена да проституира в Неапол. Трябвало да обслужва клиенти в храстите, а през останалото време била държана под ключ в къщата. Един ден, след като била принудена да проституира две години, И. Д. успяла да избяга от квартала на червените

---

²⁸ **Breaking the Silence**. Trafficking in Romani Communities“, European Roma Rights Centre (ERRC) / Нарушаване на мълчанието. Трафик в ромски общности“, Европейски център за правата на ромите.

фенери. След това се наложило да проси храна, опитвала да се припечелва и от подстригване. Мадам я заплашила и ѝ казала, че я търси. Тъй като И. Д. наистина се страхувала да не бъде открита, избягала в Германия през Швейцария.

Разказът за детските ѝ години вече загатваше, че вероятно клиентката няма образование. По време на първата консултация също се видя все по-ясно, че тя не може да опише правилно маршрута на пътуването. Жената трудно успяваше да каже къде е била или да си спомни име на град. Освен това се оказа, че тя не може да прочете съдържанието на брошурите на английски език, които ѝ бяха показани. Разбира се, възможно беше жената да е била (повторно) травмирана и затова да не може да си спомни правилно или да се концентрира. Въпреки това, за да сме сигурни, че г-жа И. Д. ще получи цялата важна информация, по време на консултациите не използвахме обикновените текстови брошури или други информационни материали. Вместо това ѝ показахме листовка, в която чрез пиктограми се представя информация за различни форми на експлоатация, които са забранени в Германия. Освен това, ако не можехме да организираме лична среща, вместо текстови съобщения, използвахме гласови съобщения или телефонни обаждания.

Когато започна да се доверява на служителите на организацията, И. Д. призна, че е неграмотна. Обясни на консултанта, че били прекалено бедни и не можели да плащат училищните такси. Жената много се срамувала и затова не споделила тези факти на интервюто в процедурата си за убежище. На изслушването я помолили да напише името на престъпната група, към която принадлежат хората, които я трафикирали. Тъй като е неграмотна, не успяла да го направи. Следователно жената погрешно била сметена за ненадеждна от Федералната служба за миграция и бежанци. След намесата на консултанта доверието в нея беше възврънато и укрепено.

По време на следващите сесии за консултиране използвахме Google Street View и така жената успя да опише по-подробно своята история и мястото на експлоатация в Италия. Предоставихме и тази информация на Федералната служба за миграция и бежанци. Неграмотните се нуждаят от много повече подкрепа, когато трябва да се попълват документи или да се кандидатства за обществени услуги. Ето защо организацията се постара да осигури придружители на клиентката до

службите, да обясни съдържанието на документите и да помага при попълването на заявления и формуляри.

Освен това ѝ бяха организирани езикови уроци. Тъй като все още беше в процедура за убежище, жената нямаше право да се запише на официален езиков курс. Намери се доброволец и тя най-накрая научи буквите с помощта на един пенсиониран учител. Освен че ще научи немски по-лесно, това ще я накара да се чувства по-силна и по-уверена в себе си.

Трябва също така да се отбележи, че ако един неграмотен човек бъде върнат в родната си страна без подкрепа, има много голяма вероятност той отново да се окаже в ситуация на експлоатация. Затова с нея беше проведен разговор за възможността да ѝ бъде отказан статут на пребиваване. Жената получи информация, за всеки случай, за организациите, които помагат на жените в страната, където може я депортират без предизвестие.

2.9 Непълнолетни жертви на трафик²⁹

Ниската възраст е един от основните рискови фактори за трафика на хора. Според последния Глобален доклад за трафика на хора за 2020 г.³⁰ децата са 34% от всички жертви на трафик в световен мащаб, от тях 19% са момичета и 15% са момчета (UNODC, 2020). Трафикът на деца е пряко свързан с икономическото състояние на обществото, от което произлизат жертвите като, в страните с нисък икономически стандарт децата, жертви на трафик, достигат до 50% от всички жертви (UNODC, 2020). В Европа децата представляват 22% от всички жертви и близо 75% от всички деца жертви в ЕС са граждани на ЕС (ЕС, 2020). Децата в Европа стават жертва основно на трафик с цел сексуална експлоатация, просия и в по-малка степен принудителен труд, фиктивни бракове и престъпни дейности.

Бедността е основен фактор за трафика на деца, но той не е единственият. Много деца живеят в бедност, без да стават жертви на експлоатация. Не по-малко важен фактор за трафика на деца е разкъсването на семейните връзки и

²⁹ Терминът означава лица под осемнадесетгодишна възраст.

³⁰ Global Report On Trafficking in Persons for 2020

неспособността на семейството да изпълни своите функции, като предостави защитена и стабилна среда за развитието на своите деца. Повечето деца, жертви на трафик, произхождат от дисфункционални семейства – семейства, в които има насилие, психична болест или друга значима болест, зависимост от вещества, трайна безработица, недоверие, загуба на родител и др. В други случаи са деца, лишени изцяло от родителска грижа.

Децата не съществуват самостоятелно. Детската позиция предполага правна, физическа и емоционална зависимост от възрастен – родител, настойник, попечител (дори тази функция да се изпълнява от институция). Детето е винаги в зависима позиция, от която се нуждае за своето оцеляване и която намалява постепенно с порастването. Трафикът на деца е жестока злоупотреба с естествената зависимост на децата. Освен физически измерения (храна, подслон, сигурност), зависимостта е нужна за психичното развитие на детето, което се дължи на изграждането на привързаност към основните обгрижващи фигури. Трафикът на хора и експлоатацията прекъсват този процес и нанасят огромна вреда върху развитието. Порастването на детето протича на етапи, всеки от които има основни задачи. Ако травмата се случи в определен етап на развитие, съществува опасност новопридобитите умения и способности да бъдат разрушени. Колкото е по-ниска възрастта на експлоатираните деца, толкова щетите са по-големи и по-трудни за преодоляване.

Работата с деца, жертви на трафик, има за основна цел да предостави на детето благоприятна среда, за да продължи неговото развитие по най-добрия начин. Това става, като се възстановят семейните връзки и отношения, а когато това не е възможно, като се предоставят техни надеждни заместители. Най-голямата трудност в това отношение идва от факта, че в повечето случаи родителите или са пряко замесени в трафика на детето, или са се провалили като родители, като са се отнесли пасивно и са negliжирали риска, или напълно отсъстват (намират се в друга държава или са починали). Липсата на стабилна семейна среда, в която да се върнат децата, е най-значимата им уязвимост. По тази причина работата по случаи на деца, жертви на трафик, предполага тясно сътрудничество с институциите за закрила на детето. Те осъществяват задълбочено проучване на семейната среда и причините, довели до трафика, което включва анализ и оценка на родителския капацитет на майката и бащата, а когато това е необходимо – и на разширеното семейство. Тези институции имат мандат да предложат алтернативни варианти на грижа, като настаняване в приемно семейство или в специализиран център за деца. Те могат да подкрепят семейството да се справи с различни здравни, социални и икономически проблеми и да го насочат към социални услуги за повишаване на

родителския капацитет. Чрез тези институции се осъществява и дългосрочно проследяване на случая в естествената му среда.

Преживяната травма вследствие на трафика има своите прояви при децата, което създава допълнителна уязвимост. Симптомите се отразяват на поведението и могат да включват:

- **при по-малки деца** – прояви на страх, прилепване, вкопчване в обгрижващия, тревожност при раздяла, плач, крясъци или хленч, хиперактивно поведение или вцепененост, връщане към поведения от по-ранни етапи, като смучене на пръст или изпускане по малка и голяма нужда, неосъзнато сексуализирано поведение (при преживяно сексуално насилие) и др.;
- **при юноши** – натрапчиви спомени, нарушения в съня, злоупотреба с алкохол и вещества, агресивно, провокативно, разрушително и неуважително поведение, тенденциозно съблазнително и сексуализирано поведение, физически оплаквания, депресивни състояния, засилена нужда от независимост и самодоказване, отказ от отговорност за бъдещето, цинизъм и недоверчивост към другите, хранителни разстройства, самонараняване, суицидни мисли, когнитивни затруднения, свързани с памет, концентрация, разбиране и др.

Тези симптоми са сериозно изпитание за всеки професионалист, който полага грижи за деца, и се оказват непосилни за семействата на децата, жертви на трафик. Независимо от това настаняването в кризисен център или друга институция трябва да е временна и краткосрочна мярка. Работата с деца изисква активна подкрепа на семейството и общността, защото поради липса на удържаща среда съществува голям риск деца с травматична симптоматика да влязат в спирала на насилие и да станат отново жертви на трафик.

Друга съществена уязвимост, която може да има дългосрочен ефект, е отпадането от училище заради преживян трафик. Някои деца не посещават училище още преди да попаднат в трафик. Реинтегрирането в училище е трудна задача, защото децата, преживели трафик и психична травма, изпитват затруднения в учебния процес. Те могат да станат лесна жертва на училищен тормоз и да бъдат маргинализирани от връстниците си. Този проблем предполага съвместна работа с институциите на образованието.

Непридружените деца мигранти са най-рисковата група. Те са оставени да оцеляват сами, без надеждна грижа от възрастен човек. Езиковата бариера и културните различия затрудняват комуникацията и водят до допълнителна изолация.

Децата, жертви на трафик, имат специфични права като участници в наказателното производство. Детето участва в него чрез законен представител (всеки от неговите родители или настойници). Когато обаче детето е жертва на престъпление, извършено от родителите му, възниква конфликт на интереси. Тогава то е представено от т.нар. особен представител, който е служебен адвокат, назначен да представлява и защитава детето, когато обвиняемите/подсъдимите в делото са родителите му. Това предполага взаимодействие със системата за правна помощ. Децата, участващи в наказателното производство, могат да изпитат вина, че заради тях родителите им ще пострадат или дори могат да влязат в затвора. Това е силно травмиращо обстоятелство, което може да има дълготраен негативен ефект. В такива случаи трябва да се преценява какъв е най-добрият интерес на детето и да се вземат мерки наказателното производство да не доведе до вторична виктимизация.

Следващият случай показва типичните затруднения в работа с деца, жертви на трафик.

Случай от практиката: историята на Н.

Н. е на 15 г. Тя е била задържана от британските гранични власти при пристигането ѝ в Лондон. Пътувала е със свои роднини – леля и неин приятел, но не и със законен представител. Носела е със себе си декларация, подписана от майка ѝ, която ѝ дава право да напуска България самостоятелно неограничен брой пъти. На летището в Лондон британската полиция преценява, че детето е в риск, и не я допуска в страната. Н. е върната със същия полет и е посрещната в София на летището от социален работник от Отдел „Закрила на детето“. Настанена е в Кризисен център.

Започва проверка на семейната среда на Н. с цел тя да бъде върната при близките си. През последните 4 години Н. е живяла при дядо си. Майка ѝ се намира в Италия, където е омъжена и има две деца. Има подозрения, че тя проституира там. Баща ѝ е починал, когато Н. била много малка, и тя не го помни. Първоначално Н. разказва заучена история, че е пътувала с цел туризъм, и отрича всякакви съмнения за трафик. Постепенно в историята вмъква нови елементи и става ясно, че уговорката била в Лондон да отседне при мъж, познат на семейството, а леля ѝ и нейният

приятел да продължат за друг град. Надявала се да остане по-дълго при мъжа, а той да ѝ намери работа.

В Кризисния център Н. проявява тревожна и депресивна симптоматика. Споделя, че започва да чувства все по-голямо отчаяние, тъга и безнадеждност. Оплаква се, че не знае кога ще има възможност да види близките си, че няма представа какво ще се случи с нея и че няма контрол над живота и бъдещето си. Споделя и за суицидни мисли. Според нея, настаняването ѝ в Кризисен център е грешка и тя се чувства като „затворник“. С времето става все по-затворена, недоверчива, гневна и агресивна към останалите настанени. Често плаче неудържимо и споделя апокалиптични и нереалистични очаквания към живота и света. Съпротивява се да посещава училище, тъй като се чувства изостанала от връстниците си.

Проведени са няколко мултидисциплинарни срещи, на които се обсъжда дали е по-добре момичето да се върне в семейна среда (при дядото), където е в риск, или да бъде настанено в център за деца без родители.

Месец след настаняването на Н. в Кризисния център майка ѝ се прибра в България с намерението да поеме грижата за дъщеря си. Отдел „Закрила на детето“ стартира процедура за оценка на родителския ѝ капацитет. Издадено е становище, според което трябва да започнат срещи между майката и момичето в присъствието на социален работник, за да се възстанови връзката им. Окончателното решение е, че майката разполага с необходимия ресурс да полага адекватни грижи за детето и може да се грижи за Н. В екипа на Кризисния център остават съмнения, че това е най-доброто за Н.

2.10 Възрастни хора, жертви на трафик³¹

В другия край на възрастовия континуум се намират лицата в т. нар. трета възраст, които също лесно могат да станат жертви на трафик. Почти не съществуват специални изследвания за тази група. Причините възрастните хора да бъдат смятани за хора във висок риск от трафик са различни – намалена физическа активност и физическа издръжливост, влошено здравословно състояние, физически увреждания или ментални увреждания (характерни за възрастта проблеми с паметта, деменция, болест на

³¹ Терминът означава лица над петдесетгодишна възраст.

Алцхаймер), загуба на мрежите за подкрепа заради оттегляне от активен социален и професионален живот, по-ниски доходи след пенсиониране, нужда от средства за скъпи лекарства и др. Много възрастни хора, особено от Източна Европа, са сами, защото децата им са емигрирали в чужбина. Други причини са по-слабото използване на съвременните комуникационни технологии, интернет и социалните медии и по-трудният достъп до полезна информация.

Повечето възрастни мъже стават жертви на трафик с цел трудова експлоатация. Много мъже с физически увреждания се експлоатират в просията. Те често стават жертви на физическо насилие. Възрастните жени работят предимно като болногледачки и в домакинската работа при експлоататорски условия на труд. Известни са случаи на сексуална експлоатация на такива жени от техните работодатели.

Възрастните хора рядко съобщават, че с тях се злоупотребява. Те се чувстват засрамени и безпомощни. Това води до тревожност, депресия, нарушения в съня, злоупотреба с алкохол и вещества, обостряне на здравословни проблеми, суицид. Влошеното здравословно състояние в резултат на експлоатацията е най-сериозната уязвимост за възрастните хора, жертви на трафик. Те се нуждаят от интензивни медицински грижи. Работата с възрастни хора е особено трудна в държави, в които няма добре изградени услуги за самотни възрастни хора и е трудно да им се осигури задоволително качество на живот. Допълнително затруднение идва от липсата на места за настаняване на мъже, жертви на трафик.

Следващите случаи представят описаните по-горе затруднения.

Случай от практиката: историята на г-н Г.

Г-н Г. , мъж на 60 г., е насочен към център за жертви на трафик, като е преминал през няколко други, в които не получил помощ, защото работят само с жени. Бил е идентифициран от полицията в страната на дестинация като жертва на трафик с цел просия. Намерен е в окаяно състояние. Мъжът е инвалид, придвижва се с патерици. В България е настанен в хостел, защото няма място, където да бъдат настанени мъже, жертви на трафик. Г-н Г. има право на лечение, рехабилитация и пенсия за увреждането си, но за да се възползва от тях, трябва да обнови свидетелството си за трайно намалена трудоспособност. Това изисква време, а здравословното му състояние е много лошо. Г-н Г. няма роднини, които да се погрижат за него. Живее в крайно мизерни условия.

Настанен е за кратко време в болница, докато се стабилизира. След това се завръща в родния си град. Предварително е осъществена връзка със социалните служби по местоживеене. Г-н Г. получава и социална подкрепа и еднократна финансова помощ при завръщането си, но рискът от нова злоупотреба остава заради липсата на подкрепяща среда, изключително ниските му доходи и намалената трудоспособност.

Случай от практиката: историята на г-жа М.

М. е на 58 г. Въвлечена е в трафик с цел просия в Швеция от свои съседни от ромски произход. Тя е разведена. Има син, който от години живее и работи в Германия. Била е жертва на насилие от родителите си, а после и в брака си. Страда от множествена склероза. Има пожизнено свидетелство за инвалидност, но е в състояние да се обслужва самостоятелно и дори да работи. М. винаги е полагала нискоквалифициран труд. С възрастта и с изострянето за заболяването ѝ се оказва все по-трудно да намери работа. Пенсията не може да ѝ стигне да покрие основните си потребности. Преди няколко години заминава с приятел за Испания, където работи като камериерка и хигиенистка. Връща се в България, защото майка ѝ се разболява и няма кой да се грижи за нея. След смъртта на майка си се съгласява да замине за Швеция, защото очаква, че ще работи същото, но се оказва, че трябва да проси пред големи хранителни магазини. Скоро разбира, че няма да получи нищо от парите, които изкарва. Трафикантите ѝ отказват медицинска помощ, когато се нуждае от такава. Заплашват я, че ще я убият или ще се случи нещо с близките ѝ. Г-жа И. не издържа на физическия и психическия тормоз и се обръща към полицията. Тя свидетелства срещу трафикантите и е настанена в подслон в Швеция. Междувременно заради стреса и заради това, че не е приемала редовно медикаменти, здравословното ѝ състояние се влошава и когато се връща в България, тя е вече на инвалидна количка. Оказва се, че е била принудена от трафикантите да изтегли кредит на свое име, за да финансира пътуването на всички до Швеция.

Г-жа М. се държи изключително безпомощно и пасивно и не показва ресурс за справяне. Проявява зависимост към всеки, който ѝ предложи подкрепа, подценява опасностите, което я поставя в риск. Няма собствен дом, в който да се върне. Единствената възможност е да бъде в дом за възрастни хора. За целта трябва да се подготвят редица документи, което г-жа М. не е в състояние да направи сама.

Случай от практиката: историята на г-жа К.

К. е на 76 г. и е насочена към Кризисен център за жени, жертви на насилие по повод множество инциденти на насилие от страна на сина ѝ. При оценката на случая става ясно, че наред с физическото насилие К. е била принуждавана от сина си да проси. Той взима всички спечелени пари и пенсията ѝ. Синът ѝ е с алкохолен проблем и хазартна зависимост и е безработен. К. е вдовица, а по-големият ѝ син е починал преди няколко години.

Насилието започва по време на Ковид пандемията, когато малкият ѝ син остава безработен, разделя се с приятелката си и се връща да живее при майка си. Тъй като не разполага с никакви средства, той взима дебитната карта с пенсията на майка си и я принуждава да проси, като я оставя сутрин в някой подлез в големия град, а вечер я прибира къщи. Насилието над нея се изразява в ежедневни вербални нападки и обиди, заплахи, удари в областта на главата и тялото. В повечето случаи инцидентите се случват след употреба на алкохол. К. смята, че синът ѝ страда от психично разстройство.

В Кризисния център жената говори забавено и трудно реконструира травматичните събития. Тревожна е и не може да спи. Диагностицирана е с редица заболявания, характерни за възрастта ѝ – мозъчно-съдова болест, хронична исхемична болест на сърцето, артериална хипертония. Тя се нуждае от ежедневен прием на лекарства.

К. отказва да предприеме каквито и да е действия срещу сина си, нито по Закона за защита от домашно насилие, нито по отношение на трафика на хора, защото смята, че това ще влоши положението му. Страхува се да се върне в дома си. Изявява желание да бъде настанена в дом за възрастни хора. Придружена е от социален работник до център за психично здраве за издаване на необходимите документи. По време на прегледа внезапно състоянието ѝ се влошава с типичните симптоми за микроинсулт. Хоспитализирана е по спешност в неврологично отделение. Задължителният при прием в болница PCR тест се оказва позитивен и тя е настанена в Ковид отделение. При направените изследвания се открива тумор в белия дроб, за който ще се нуждае от дългосрочно лечение. Скоро след като беше хоспитализирана К. почина.

2.11 Родителство в контекста на трафика на хора

Тъй като жените са по-голямата част от жертвите на трафик, подходът, основан на пола, предполага специално внимание към специфично женски теми като бременност, раждане и майчинство. Те са част от живота на много жени, но трафикът слага специален отпечатък върху тях. Бременността и майчинството правят жените още по-уязвими и могат да се превърнат в травматични събития, когато са в контекста на трафика на хора.

Много жени, жертви на сексуална експлоатация, забременяват. В повечето случаи това са непланирани и нежелани бременности, но понякога става въпрос за целенасочена стратегия, която да доведе до спасение. Известни са случаи, когато бременността се използва за още по-голяма експлоатация и насилие. Възможно е също така самият трафикант да е баща на детето и да манипулира майката чрез него. Бременността (особено през третия триместър) и грижата за новороденото поставят и майката, и детето във висок риск, защото предполагат грижа и подкрепа от някой друг, което е предпоставка за зависимост.

В някои случаи жените са оставили децата си в страната на произход. Това са т.нар. „транснационални майки“, които са заминали в чужбина с идеята да осигурят по-добър доход за семействата си, но са попаднали в капана на трафика. Трафикантите използват децата, оставени обикновено при роднини, за да осъществяват по-силен контрол и натиск върху майките и да извличат така по-голяма печалба (Garzón, Fernández, Juan, & Contreras, 2018). Подобна раздяла е голямо изпитание както за майката, така и за детето. Дори и да се спасят от трафика, тези жени се чувстват задължени да продължават да изпращат пари за децата си, което ги прави уязвими към нови злоупотреби (Faulkner, Mahapatra, Heffron, Nsonwu, & Busch-Armendariz, 2013).

Един основен въпрос, пред който се изправят помагащите специалисти, е доколко жертвите на трафик са в състояние да се грижат за децата си. Отговорът на този въпрос е строго индивидуален и зависи от това доколко силни и разрушителни са ефектите на психичната травма и как тя въздейства върху способността на жените да се грижат за децата си. Заради системното насилие и жестокости, на които са били изложени, висок процент от жертвите имат съпътстващи психични разстройства (ПТСР, депресия, тревожност) и здравословни проблеми, които затрудняват грижата за децата. Травмата има голямо въздействие върху родителстването. Според изследване майчинското поведение при жертвите на трафик се организира около три теми: 1) *свърхпротективно отношение към детето*, защото светът е несигурно място;

2) *амбивалентно емоционално свързване с детето*, което флукутира между безусловна любов и negliжиране и отхвърляне, заради затрудненията в справянето със собствената психична болка; 3) *възстановяване на чувството за контрол и изграждане на увереност в ролята на майка*, което показва доколко е преодолян ефектът на травмата (Castaner & Flower, 2021). В допълнение може се наблюдава нисък толеранс към фрустрация, неспособност да се постоянства в грижата за детето, неспособност да се разпознават неговите потребности и да се откликва на тях, висока тревожност, импулсивно и дори агресивно поведение спрямо детето, проектиране върху детето на негативни преживявания. Не трябва да се пренебрегва и фактът, че много от пострадалите жени страдат от комплексна травма (виж 2.13.) или са били подложени на насилие или negliжиране в родното си семейство. Те не са интегрирали позитивни и добри модели на отношения между хората, включително и не са готови да влязат в ролята на родители. В други случаи майките са още непълнолетни и емоционално незрели да бъдат родители.

За съжаление гореописаните характеристики в поведението обикновено се приписват на личността на майката, преживяла трафик, и не се разпознават като симптоми на психична травма. Съществува висок риск майките, преживели трафик, да станат жертва на стигматизиращо и обвинително отношение. Например споровете относно родителските права се решават рядко в полза на жертвите на трафик. Ако престъплението не е доказано, както е в много от случаите, жените стават жертви на предразсъдъци заради това, че са работили в проституцията, изоставили са децата си, нямат постоянен и стабилен доход, не могат да предоставят сигурно жилище, нямат достатъчен капацитет и губят родителските права. Загубата на права над детето може да доведе до чувство на вина и депресия и отново да постави жената в риск.

Жените от други култури (Африка, арабския свят) се сблъскват със стереотипи по отношение на майчинството. Например нигерийски жени в Европа се възприемат като „лоши майки“, защото отглеждат децата си по различен начин от европейските стандарти за добро майчинство (Garzón, Fernández, Juan, & Contreras, 2018). Тези жени, когато са настанени в услуги, са принудени да възприемат родителски стратегии, с които не са съгласни. Те са обвинявани, че са родили дете, за да получат право на пребиваване в страната на дестинация (Garzón, Fernández, Juan, & Contreras, 2018).

На практика работата по такива случаи означава грижа за двама души – майката и детето (дори то да се намира в друга държава) – и предполага много добро взаимодействие между системите за закрила на жертвите на трафик и

системите за закрила на децата. Често работата с майки, които са били жертви на трафик, изисква дублираща грижа за детето, докато майката се възстанови достатъчно от психичната травма. Жертвите на трафик обикновено са самотни майки. Те трябва да бъдат подкрепени да намерят стабилна работа, квартира, допълнителна грижа за детето, ако е по-малко, за да могат да работят. Те трябва да постигнат задоволително ниво за сигурност, за да остане детето с тях. Това понякога се оказва непосилна задача, особено ако нямат образование, трудов опит и не владеят езика в страната на пребиваване.

Жените, жертви на трафик, се нуждаят от дългосрочна помощ, за да преодолеят ефектите от насилието и да постигнат достатъчна социална сигурност, за да са в състояние да се грижат за децата си. В много държави такава дългосрочна подкрепа е ограничена. Това поставя професионалистите пред моралната дилема дали да подкрепят майката (без да е ясно колко време ще отнеме това и доколко ефективна ще е подкрепата), или да се погрижат за детето, чието развитие ще бъде оцетено. В много от случаите въпросът се решава, като се приложи принципът за най-добър интерес на детето и се намери алтернативна грижа (приемно семейство, например). Така трафикът води до още една болезнена загуба за жените – възможността да бъдат майки.

Работата по случая на г-жа Л. е пример за повечето трудности, които съпътстват подкрепата на жертви на трафик и техните деца.

Случай от практиката: историята на Л.

Когато е на 19 години, Л. се влюбва в младеж от турски произход, който ѝ предлага да живеят във Франция. След 3 месеца романтичен живот там решават да се оженят, но преди това трябва отидат в Белгия, за да я запознае с майка му. В един момент приятелят ѝ и майка му се качват в една кола, а тя трябва да се качи в друга кола с непознат човек. По пътя разбира, че е продадена за 900 евро. Принудена е да проституира, но скоро успява да избяга. Вместо да отиде в полицията, Л. се връща при приятеля си във Франция, за да му търси сметка защо е постъпил така с нея. Той я убеждава, че го е направил, защото бил принуден от майка си. Това е достатъчно Л. да реши да остане да живее при него. Той обаче попада на нейни снимки от периода, в които е проституирала, и в гнева си я пребива, като ѝ счупва 10 ребра и крак. Л. е приета по спешност в болница и е поставена на системи. На следващия ден приятелят ѝ я отвлича от болницата и я скрива в тъмно и влажно мазе, където тя трябва да се възстанови. Л. не може да става, да се движи, да се храни. Тя

трябва да е скрита от властите, за да не бъде намерена и разпитвана, а приятелят ѝ да не бъде задържан. След като се възстановява, приятелят ѝ отново я принуждава да проституира. Л. работи в хотел във Франция, като многократно информира хората на рецепцията, че е експлоатирана, но не получава подкрепа. Един ден започва да вика за помощ от хотелската стая, където е заключена, и жена от съседната стая се обажда на полицията. Така Л. успява да се спаси. За няколко месеца е настанена в защитено жилище във Франция. По това време открива, че е бременна от приятеля си. С помощта на МОМ Л. се завръща в България и тъй като е бременна, е настанена с направление от Отдел „Закрила на детето“ в специализиран подслон за бременни и жени с малки деца. Тогава тя е бременна в седми месец.

Л. е объркана, че ще роди дете от насилника си, от когото смъртно се страхува. Осигурена ѝ е психологическа и медицинска подкрепа, свързана с бременността. Л. ражда момиченце, което решава да задържи. Въпреки това в началото отношението ѝ към бебето е силно дистанцирано. Тя отвърща очи от него, отказва да се грижи за него и го negliжира до степен да застрашава живота му. Същевременно проявява силни травматични симптоми – отказва да излиза навън от ужас да не бъде намерена от насилника или негови близки, отказва да се погледне в огледалото, не иска да се вижда нито една заголена част от тялото ѝ, не желае да се къпе, да ползва козметика, за да не бъде забелязвана и харесвана.

От екипа на центъра е осигурена дублираща грижа за бебето, което означава, че майката е съпътствана ежедневно в грижите за него. С Л. работят психолог и психиатър. Направена е връзка със семейството ѝ, родителите ѝ са подкрепени да преодолеят обвинителните си нагласи към Л. и да разберат, че тя няма вина за случилото се, а е била жертва на насилие. Семейството започва да я посещава редовно в центъра и да се радва на бебето.

С времето Л. започва да се грижи все по-старателно, любящо и отговорно за детето. Бебето започва все по-активно да търси нейното внимание, а тя все повече да откликва. Преодолява страховете си и започва да излиза с другите майка на разходка. Възстановява отношенията си с родителите си и майка ѝ изказва готовност да помага за детето. Тя не иска повече Л. и бебето да са далеч от нея и предлага да живеят у тях. Момиченцето се развива чудесно и все повече пленява сърцата на

своите близки. Л. има много компетентности – владее английски език и компютри и планира да си намери работа. По случая се води досъдебно производство, на което Л. сътрудничи. Осигурен ѝ е правен представител.

2.12 Психологически последици

В тази глава ще научите какви са психологическите последици за много жертви на трафик: посттравматично стресово разстройство (ПТСР), психосоматични разстройства и депресия. Ще научите как да предпазите себе си от вторична травма. И в тази глава е използван случай от практиката, който илюстрира индивидуалните психологически проблеми, от които често страдат жертвите на трафик на хора. В следващата глава, 2.13, ще опишем по-подробно как човек живее с травма и ще говорим за психологическа травма, травматични спомени и уязвимости.

Случай от практиката: историята на А.

А. е родена в Косово през 1987 г. Тя е израснала при много трудни обстоятелства: родителите ѝ били алкохолици и баща ѝ я е малтретирал, а когато станала на 16 години, я изнасилвал. Малко след това тя избягала от къщи и живяла при леля си, докато леля ѝ починала. След това А. отсядала при различни приятели или в парка, тъй като не знаела къде да отиде. След известно време започнала работа в пицария, където ѝ предложили по-доходоносна и по-добра работа и тя в крайна сметка приела. Била обаче измамена и отведена в публичен дом, където била принудена да проституира. В отчаянието си започнала да разпитва другите жени в къщата как да избяга. Една от тях разказала на сводника за плановете на А. и той пребил А. толкова жестоко, че тя и до днес има болки в долната челюст. Отново и отново била дрогирана. Карали я да пие насила и често губела съзнание. Работила в публичния дом в продължение на 10 години, но най-накрая един клиент ѝ помогнал да избяга в Германия, където подала молба за убежище. През 2015 г. получила статут на бежанец. Сега А. живее в малък град в Германия, в апартамент близо до сестра си, която от известно време живее в Германия със съпруга си и двете си деца. Благодарение на подкрепата от сестра ѝ и от неправителствена организация състоянието на А. се подобри значително въпреки травматичното ѝ минало.

2.12.1 Травма

А. е преживяла множество травматични събития в продължение на дълъг период от време. За да разберем как травмата въздейства върху живота на жертвите на трафик, ще поговорим за травмата по-подробно (повече информация за връзката между травмата и паметта има в 2.13).

Психичната травма се определя като вреда, нанесена на психичното здраве на човека в резултат на интензивно въздействие на неблагоприятни фактори на средата, с които той не може да се справи с наличните си емоционални и когнитивни механизми. Психичната структура е изправена пред предизвикателство и трябва да се адаптира към новите обстоятелства. Травматичното събитие може да бъде изолирано, еднократно събитие, но също така може да представлява постоянно излагане на стимули и събития, които лицето възприема като трудни и застрашаващи. Рядко се срещат жертви на трафик, които да не са претърпели тежка травма в детството си или след това в живота (например били са жертви на сексуално насилие, принудителен брак, домашно насилие и др.). Към тези травмиращи събития пострадалите от трафик добавят нови травми. Следователно в множеството от случаите на жертви на трафик става въпрос за комплексна травма, при която травматичните преживявания се наслагват едно върху друго и/или травматичните събития са толкова драматични и неочаквани, че могат да бъдат приравнени към изтезания (ASTRA, 2013: 17).

В случая на А. не става въпрос за еднократно събитие, което се възприема като животозастрашаващо, а за повтарящи се животозастрашаващи събития, на които е била изложена. Тъй като А. многократно е била изложена на физическо и сексуално насилие, докато е била принуждавана да проституира, освен това е преживяла в детството сексуално насилие от баща си и емоционално отхвърляне от родителите си, в нейният случай също може да се говори за комплексна травма.

Психичната травма се проявява по различен начин и засяга различни аспекти на живота: „ежедневното функциониране, емоционалното благополучие, взаимоотношенията, представата за себе си, способността да се целеполага и да се преследват целите, ползването на услуги, психичното и физическото здраве“ (НТСВС, 2020 г. : 1). Списъкът с психологически проблеми, от които жертвата на трафик може да страда след преживяна травма, е много дълъг. Изследванията доказват, че като реакция на събитията и обстоятелствата, на

които са били изложени жертвите на трафик, могат да възникнат следните психични проблеми и разстройства:

„(...) посттравматично стресово разстройство (ПТСР), комплексно ПТСР или реакция на тежък стрес (неуточнена), депресия, липса на емоционални реакции, тревожно разстройство, самообвинения, безпомощност и загуба на смисъл, кошмари, гняв и проблеми с контрола на гнева, мисли и опити за самоубийство, параноя, стокхолмски синдром, фатализъм и избухливост, злоупотреба с психоактивни вещества, злоупотреба с алкохол, проблеми при ежедневните грижи, проблеми със съня, дисоциативни разстройства и др.“ (ASTRA, 2013: 23).

Повече от 5 г. А. посещава ежеседмично психотерапия, за да преработи преживяното и да се стабилизира. Тя страда от различни заболявания. Наред с другите, беше диагностицирана с тежко посттравматично стресово разстройство.

2.12.2 Посттравматично стресово разстройство (ПТСР/PTSD) и как да се справите с проявленията му

Тъй като не само А., но и много други жертви на трафик страдат от посттравматично стресово разстройство, в следващия раздел ще предоставим по-подробна информация.

Посттравматично стресово разстройство – съкратено ПТСР – се определя като:

„група симптоми след излагане на екстремни травматични стресови фактори, включително заплахата от смърт или наранявания или поради опасност за физическото оцеляване на лицето и излагане на събития, при които други лица са изложени на животозастрашаваща опасност или са заплашени от тежки наранявания“ (ASTRA, 2013: 27).

Травматичните събития обикновено се връщат под формата на натрапчиви спомени (flashbacks). Те представляват неочаквано, интензивно, повторно преживяване на травматичната ситуация под формата на образи, картини, подобни на филмови сцени, кошмари, телесни усещания или миризми, свързани с преживяното насилие. По време на травматичното събитие преживяванията не могат да бъдат преработени от психиката. По-късно, най-често когато тялото и емоциите са в покой, психиката се връща към него в опита си да се справи (заспиване, кошмари, събуждане). Натрапчивите спомени могат

да се случват и през деня или да бъдат причинени от така наречените отключващи фактори и стимули, като миризми, цветове, предмети, звуци или други усещания, напомнящи травматичната ситуация. Много често тези стимули не са съзнателно свързани с преживяното насилие и жертвите не си дават сметка за отключващите фактори. Натрапчивите спомени може да предизвикват силен страх или дисоциация. Споменът създава усещане за безсилие и „съживява“ травмиращото преживяване (Flory, 2017: 17).

Знаци, че жертвата е завладяна от натрапчиви спомени, могат да бъдат фиксиран поглед, треперене, замръзнало изражение на лицето, плач, скована поза (висок мускулен тонус), бягство, липса на реакция към заобикалящата среда, необяснимо стряскане от звук и др. (Küstner-Nnetu, 2018: 3; Robjant, 2018: 2). В такива случаи жертвите на трафик често изпадат в дисоциация, което означава „разцепване“ или частична или пълна загуба на интегрираност между спомените от миналото, осъзнаването на собствения идентитет и непосредствените усещания и контрол над движенията на тялото. Това е защитен механизъм, при който се намаляват входящите стимули, човек става безчувствен и започва да възприема времето и реалността по изкривен начин (Flory, 2017: 18).

Когато човек преживява дисоциация, е важно да бъде върнат в реалността – „тук и сега“. За тази цел консултантът трябва да говори високо и ясно, като избягва физически контакт (нежеланото докосване може да бъде преживяно отново като нарушаване на границите), да разполага с готови стимули (топка таралеж или нещо подобно). Конкретни техники за връщане към „тук и сега“ са следните:

- Обърнете се към човека ясно, спокойно и няколко пъти по име.
- Попитайте го за мястото и деня (лесните въпроси помагат за ориентиране тук и сега).
- Търсете зрителен контакт, като за целта застанете на височината на погледа.
- Помолете лицето да се изправи и да се раздвижи (тропане, разхлаждане, разтърсване на ръцете и краката, излизане от стаята заедно).
- Помолете лицето да издиша дълбоко.
- Предложете нещо за пиене – вода, чай, сок.
- Предложете силни стимули: поставяне на ръце под студена вода, стискане на топка таралеж, остри на вкус дъвки или бонбони за смучене (Küstner-Nnetu, 2018).

Не трябва да питате жертвата за нищо, свързано с травмата (т.е. „какво видя/преживя току-що...“) и не трябва да я карате да описва чувствата си (Küstner-Nnetu, 2018: 8). Това може да предизвика (допълнителни) ретроспекции. Продължете да разговаряте с човека след дисоциацията, ориентирайте го, сменете мястото и темата и излъчвайте спокойствие и сигурност (Flory, 2017: 19).

А. страда от епизоди на екстремна тревожност и паника, ретроспекции и преживявания на дереализация (усещане за нереалност). Когато А. дойде в Германия, отключващите стимули бяха повече и ретроспекциите се появяваха редовно. Когато трябваше да говори за травматичните ситуации, които е преживяла, тя редовно изпадаше в дисоциация. Изглеждаше разсеяна, започваше силно да плаче и трудно се успокояваше. В такива случаи психолозите я приканваха да започне да ги гледа в очите и ѝ припомняха къде се намира. Когато А. се успокоеше малко, правеха почивка и след това започваха да говорят по друга тема, за да може тя да се дистанцира от травматичното събитие. Но дори без да ѝ се налага да говори за преживяното, А. имаше ретроспекции и различни звуци и ситуации ѝ действаха като стимул. Силни звуци като затръшване на врати, клаксони на коли и мъжки гласове я стряскаха и предизвикваха тревожност. И до ден днешен на А. ѝ е трудно да остане сама в стая с мъже.

2.12.3 Депресивно разстройство: симптоми и начини за справяне с тях

Депресивното разстройство е друга често срещана психологическа реакция след преживян трафик. То се развива като последствие от психичната травма. Причините включват потенциално травматични преживявания, липса на възможности и перспективи, усещане, че проблемите са неразрешими, неспособност за преработване на загуба, скръб и болка. Типичните симптоми на депресивното разстройство включват понижено настроение, загуба на интерес, невъзможност да се преживее радост, липса на физическа енергия, вътрешно безпокойство, повишена уморяемост, изтощение, нарушения на съня, затруднена концентрация, песимистични перспективи за бъдещето, намалено самочувствие, липса на самоувереност, чувство за вина, чувство за безполезност, намален апетит, а при тежка депресия също и мисли за смърт и склонност към самоубийство.

Изяснете колко сериозна е ситуацията:

- Ако е необходимо, насочете към болница, придружете до клиника, свържете се с психиатър, а в случай на остра опасност се обадете на спешна помощ – тел. 112.
- Приемете (отразявайте), признайте (утвърждавайте) и позволете на лицето да изразява негативни чувства.
- В същото време поставете реалистични очаквания (напр. относно престоя).
- Изяснете от какво има нужда лицето.

Подобно на много жертви на трафик А. страда от повтарящи се депресивни епизоди. Преди две години миграционните власти искаха да проведат ново изслушване с А., за да преразгледат статута ѝ на бежанец. Известието от компетентния орган толкова я изплаши, че здравословното ѝ състояние се влоши драстично. Имаше нужда от спешни срещи с нейния терапевт, за да бъде отново стабилизирана. Едва когато терапевтът и съветниците от организацията, която я подкрепя, успяха да предотвратят новото изслушване, състоянието на А. бавно се стабилизира.

2.12.4 Други последици за физическото здраве

Соматичните симптоми без очевиден органичен източник не са рядкост. В такъв случай е необходима цялостна оценка, за да се изясни дали все пак няма органична причина за симптомите. Посттравматичните реакции понякога засилват соматичните симптоми на жертвите. Сред соматичните и поведенческите симптоми, свързани с травмата, са анорексия, хронична умора, хронично главоболие, хронична болка, замаяност, притъпяване на емоциите, враждебност, превъзбуда, свръхбдителност, раздразнителност, слаба мотивация, проблеми с паметта, лоша концентрация, повторно преживяване на травматични събития и нарушения на съня. Тези посттравматични симптоми допринасят за общото лошо здраве на засегнатите лица (IOM, 2009: 58)³². MOM цитира изследване, което показва следните чести симптоми и физически здравословни проблеми вследствие на трафик: главоболие (един от най-честите и дълготрайни физически симптоми), изтощение, световъртеж, загуба на паметта, болести, предавани по полов път (включително ХИВ), болки в стомаха, болки в гърба и проблеми със зъбите (IOM, 2009: 15)³³.

А. от години страда от болки в гърба, корема и от тежко неорганично безсъние. Редовно се преглежда при различни лекари, но те не могат да

³² Persons: Guidance for Health Providers / Лица: Насоки за доставчиците на здравни услуги, с. 58.

³³ MOM, „Caring for Trafficked Persons: Guidance for Health Providers“ / „Грижа за жертви на трафик: Насоки за доставчиците на здравни услуги“, 2009, с. 15.

открят медицинска причина за нейните болки. Тя много бързо се уморява и има нужда от много почивка.

2.12.5 Вторична травма: колко важно е да се грижим за себе си

Като консултанти, които работят с жертви на трафик, за вас самите е от голямо значение да можете да се справяте със стреса и да развивате устойчивост. Консултантите, които са изложени на силно натоварващи истории, изображения, филми или материали, са изложени на риск от вторичен травматичен стрес (secondary traumatic stress) и вторична травма. Съществува риск да развият симптоми на травма в същия мащаб, както ако лично бяха станали свидетели на травматичното събитие, което би довело до проблеми за самите социални работници и за работата им. Може да се почувстват откъснати от себе си (деперсонификация) и света около тях, да сънуват кошмари, свързани с работата с жертви, да изпитват емоции като отчаяние и безнадеждност и да развият негативни възгледи за живота. (ARSIS, 2020: 1).

Промяната във възприятието, която се получава в резултат на дългосрочно емпатично взаимодействие с травмирани лица, е известна като „вторична травма“ – когнитивни промени в нагласите и мисленето, които настъпват при професионалисти, които ежедневно работят с жертви на насилие (Potocky et al., 2020: 7). „Вторичен травматичен стрес“ (ВТС) е термин, с който се описват поведението и чувствата, които възникват в резултат на научаване за травматичен инцидент, който жертва на трафик е преживяла, както и стресът, който идва с оказването на помощ или опитите да се окаже помощ на това лице. Да бъдеш в емпатична връзка с някого, който е преживял травматично събитие, и да станеш свидетел на тежките или ужасяващи преживявания, които този човек е имал, причинява ВТС. Вторичният травматичен стрес има симптоми, които са сравними с тези на посттравматичното стресово разстройство (ПТСР). (Potocky et al., 2020: 7).

За да запазите работоспособността и да опазите собственото си здраве, е много важно да се грижите за себе си. За да избегнете т. нар. прегаряне (burnout), е важно да разпознаете проблема отрано (Wells et al. 2019: 53). Грижата за себе си обхваща хигиена, хранителен режим, начин на живот (спорт, хоби и т.н.), фактори на околната среда и социално-икономически фактори.

„Грижата за себе си може да помогне на професионалиста при разпознаването и управлението на обичайни житейски препятствия като стрес, прегаряне и междуличностни проблеми. Разпознаване на личната

уязвимост, като травматизация, вторична травма и умора от преживяване на състрадание. По-добро усещане за баланс между личния живот и работата. По-голяма устойчивост, което се отнася до способността на човек да се справя с трудностите и високите нива на стрес.“ (ARSIS, 2020: 36)

2.13 Психична травма и уязвимост

Трафикът на хора има различни проявления и въздействия по различен начин на жертвите. Но при всички тях най-дългосрочните последици са върху психичното здраве. Много често ефектите върху психиката на жертвите се подценяват, като се дава приоритет на физическото здраве, наказателното преследване на извършителите и социалната интеграция на жертвите, които се смятат за по-спешни. Въпросите, свързани с психичното здраве, се отлагат за по-късен етап и често остават нерешени. В действителност емоционалното състояние на хората, преживели трафик, има пряко въздействие върху поведението им, способността им да взимат решения и да планират. В този смисъл психичното здраве е ключов фактор за успешното реализиране на всички останали дейности за подкрепа и трябва да бъде приоритет.

Затрудненията идват обикновено от трудното диагностициране на психичните проблеми и ограничения достъп до професионална психологическа и психиатрична помощ, особено за жертви, които са чужденци.

Цимерман и Покок (2013) описват формите на насилие в контекста на трафика и травмите, които те нанасят върху психиката на жертвите. Те включват физическо и сексуално насилие, но също и психологически техники за установяване на власт и контрол върху жертвата, като заплахи, лишения, ограничения, постоянен контрол върху движението, изолация, демонстрация на насилие и др. Авторите посочват, че липсата на предвидимост и на контрол върху събитията са ключови за развитието на психична травма в контекста на трафика на хора (Zimmerman & Rosock, 2013).

Повечето хора, преживели трафик, показват симптоми на посттравматично стресово разстройство (ПТСР)³⁴. Освен за интрузивни припомняния, кошмари,

³⁴ Според Международната класификация на болестите (МКБ-10) то възниква като закъснял или протрахиран отговор на стресогенно събитие или ситуация (краткотрайни или по продължителни), които са с изключително застрашаваща или катастрофална природа и са в състояние да причинят дълбок дистрес у почти всеки човек. (F 43.1.)

безсъние, емоционална притъпеност, анхедония, отчуждение (описани в МКБ-10/ ICD-10), жертвите споделят за депресивност, чувство на тъга, безнадеждност, неспособност да мислят за бъдещето, суицидни мисли (Zimmerman & Росock, 2013). Тези състояния ги правят трудни клиенти, защото намаляват мотивацията им да сътрудничат в процеса на възстановяване. Наред с това при много жертви на трафик се наблюдават симптоми като враждебност, гняв, нисък праг на фрустрация, избухливост, агресия, високо напрежение (Zimmerman & Росock, 2013). Тези реакции често се приписват на личността на жертвата и на тях не се гледа като на травматични симптоми, което води до силно негативни нагласи към пострадалите.

В едно от най-задълбочените изследвания върху психичната травма, причинена от насилие „Травма и възстановяване“/„Trauma and Recovery“ Judith Herman описва три групи симптоми, на които се подчинява поведението на жертвите. Те напълно могат да бъдат отнесени и към жертвите на трафик.

Жертвите могат да са в постоянна бдителност да не се случи отново нещо лошо. Те са в състояние на **свръхвъзбуда** и реагират несъразмерно на незначителни стимули. Те са лесно раздразнителни, имат смущения в съня, страхови реакции, висока тревожност (Herman, 1992). При жертвите на трафик често се наблюдават такива състояния, които надхвърлят по своята интензивност обикновените емоционални преживявания и съответно трудно могат да бъдат овладени.

На второ място поведението на жертвите може да се характеризира с постоянно **навлизане** на травматичното събитие в живота им. Те сякаш са фиксирани върху него и то препятства нормалното им ежедневие. Травматичното събитие натрапчиво присъства в ежедневието чрез повтарящи се спомени, асоциации и травматични сънища, които предизвикват силни реакции на страх и тревога, подобни на тези, които жертвата е изпитала по време на реалното травматично събитие. Често жертвите не могат да контролират подтика да пресъздават отново и отново в настоящето травматичните моменти от миналото. Те сякаш са слепи за опасностите и попадат в нови и нови рискови ситуации (Herman, 1992). Например, много често жените, жертви на сексуална експлоатация, създават връзки с мъже, които имат поведение, подобно на сводниците им. Този механизъм, описан в литературата с термина *компулсия за повторение* (repetition compulsion)³⁵, се обяснява с несъзнаваната фантазия, че следващия

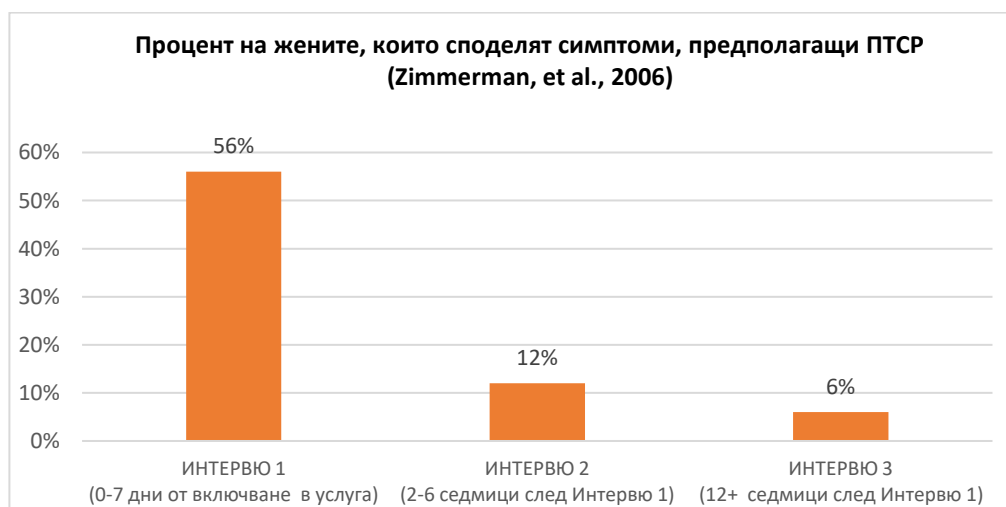
³⁵ Терминът е въведен от Зигмунд Фройд в „Отвъд принципа на удоволствието“ (1920). Той описва процес, при който субектът несъзнателно се поставя в травматична ситуация, като така

път жертвата ще се справи по-добре, ще има повече контрол върху ситуацията и няма да допусне да бъде наранена. По същата причина някои жертви възобновяват връзките с трафикантите. За съжаление това често срещано поведение засилва риска от ново насилие и повторен трафик. Подобно е и т.нар. травматично свързване (trauma bonding), заради което жертвата остава още дълго време емоционално зависима от трафиканта.³⁶

Свиването на психичното се обяснява с безпомощността, капитулацията и вцепенението пред насилието, което застрашава живота. Когато не е възможно действие във външната реалност, реакцията на спасение се осъществява във вътрешната реалност. Жертвата не изпитва емоции, тя реагира с безчувственост и безразличие както към насилието, което е преживяла, така и към бъдещето си. Тук спадат и симптомите, свързани с когнитивни изменения, като променени представи за време и пространство (дисоциация, деперсонализация и дереализация), фрагментирана памет, блокирано мислене, блокирани действия (Herman, 1992).

Изследване, проведено в седем държави³⁷ с жертви на трафик, показва, че с времето симптомите на ПТСР намаляват значително (Zimmerman, et al., 2006).

преживява отново неща, които са се случили в миналото, без да си дава сметка, че настоящата ситуация няма връзка с миналата.

³⁶ Травматична връзка се създава, когато трафикантът редува злоупотреби и наказания с жестове на милост и награда. Така у жертвата се създава фалшиво усещане за връзка. Тя възприема трафиканта не само като насилник, а също и като защитник и приятел и реагира с привързаност, доверие и лоялност към него (Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 2020).

³⁷ България, Молдова, Украйна, Република Чехия, Италия, Белгия и Великобритания.

Тези данни оправдават необходимостта от **период на възстановяване и размисъл** и обясняват значението му за психичното стабилизиране на жертвата с цел информирано решение и надеждно участие в наказателното производство.

Тук трябва да отбележим, че психичната травма има специално отражение върху паметта. Паметта за травматични събития, т.нар. **травматична памет**, има много изражения. Естествената тенденция е травматичното събитие да бъде забравено заради нуждата психиката да бъде защитена от силните емоции, които предизвиква споменът за него. Припомнянето на травматично събитие зависи от това в каква степен човек е изградил психични защити срещу него. Колкото по-стабилни са защитите, толкова е по-трудно събитието да се възпроизведе (Laub & Auerhahn, 1993). Травматичната памет се определя също и от това доколко човек е дистанциран от травмата и доколко интегрирани и осъзнати са спомените му.³⁸ В допълнение, травмата предизвиква **когнитивни дефицити**. Причината е, че жертвата не може да използва познатите социални и културни норми, за да осмисли жестокостта и насилието, и това се отразява на спомена за събитията. Жертвите на трафик често имат объркани, частични и непоследователни спомени за преживяванията си. Показанията им се променят при всеки разпит и не успяват да предоставят надеждна информация на разследващите органи. Те могат дори да бъдат обвинени, че крият информация или заблуждават следствието. Ето защо свидетелските показания на жертвите трябва да имат спомагателна, а не централна роля в наказателното преследване по случаи на трафик.

Може би най-важният фактор за степента на разрушителност на травматичното събитие е неговата продължителност. Оцелелите от **продължителна и повтаряща се травма** показват по-сложна картина на симптоми. Те развиват характерни промени в личността, в отношенията с хората и в идентичността си (Nerman, 1992). През 2018 г. след дълга история на клинични наблюдения в 11-ото и последно издание на Международната класификация на болестите (МКБ-11) по предложение на Световната здравна организация (СЗО) за първи път официално се въвежда разлика между посттравматичното стресово разстройство (ПТСР) и т.нар. **комплексно посттравматично стресово**

---

³⁸ Според Laub and Auerhahn (1993) травматичната памет може да се изрази в пълна липса на съзнателен спомен („Това не се е случило“), импулсивни припомняния, които поради своята интензивност трудно се предават в думи, фрагментирани спомени за детайли, без спомен за цялото и за контекста, разрушителни спомени (споменът може да се опише и предаде с думи, но се преживява интензивно и мъчително като случващ се тук и сега), житейски теми (споменът става част от идентичността на човек), спомен от позицията на очевидец (събитието се предава дистанцирано, сякаш се е случило на друг), метафора за травмата (мотивът за припомняне е да бъде разбран собственият живот и личната история, а не външната реалност) (Laub & Auerhahn, 1993).

разстройство (КПТСР). От него страдат хора, които са били жертви на насилие и negliжиране в детството си, живели са в ситуация на домашно насилие, били са жертви на изтезания, отвличане, пленничество, експлоатация и робски практики. Трафикът на хора притежава всички белези на подобно травматично събитие и жертвите често развиват симптоми на КПТСР, които включват симптомите на ПТСР, но също и нарушения в *регулацията на емоциите, възприятието на самия себе си и капацитета за взаимодействие с другите*. Симптомите могат да са изблици на гняв или тъга, честа промяна на настроенията, неспособност за успокоение, негативна самооценка, чувство за непълноценност, усещане, че си различен от другите, чувство на отхвърленост, изолация, чувство на вина и срам заради преживяното, суицидни мисли, враждебност към света и хората, чувство на празнота и безнадеждност, неспособност за създаване на доверителна връзка. Тези симптоми се развиват дългосрочно във времето и влошават качеството на живот на пострадалите. Заради това, че поведението им не може да бъде разбрано, жертвите могат да бъдат лесно стигматизирани и маргинализирани, да злоупотребяват с вещества, да се самонараняват, да страдат от различни психосоматични заболявания, трудно намират работа и се задържат на нея, трудно се интегрират отново в обществото.

Жертвите на трафик са обект на физическо насилие, сексуално насилие и заплахи, които намаляват продължителността и качеството на живота им. Тези вреди са „нематериални“, тъй като нямат пряка парична стойност, но имат огромно значение за хората. През 2020 г. Европейската комисия публикува доклад относно икономическата, социалната и човешката цена на трафика на хора. Според него, цената, която плаща европейското общество заради намаленото качество на живот в резултат на дългосрочните последици за психичното здраве на жертвите, възлиза на 393 527 161 евро (за ЕС-27). Индивидуалната цена, която плащат жертвите, е оценена на 127 504 евро – тя включва физическите и психическите вреди от трафика. Тя е най-висока за жените, жертви на сексуална експлоатация. Индивидуалната цена, свързана с понижено качество на живот в годините след трафика за жените, е 52 595 евро (ЕС-27), а за мъжете – 37 394 евро (ЕС-27) (ЕС., 2020).

Предизвикателствата в работата с жертви с комплексна психична травма могат да се наблюдават в повечето от представените тук случаи³⁹. Случаят на Т. е особено показателен в това отношение.

Пример от практиката: Историята на Т.

---

³⁹ Виж също случая на Л. и случая на Е.

От момента на пристигането си в България с помощта на MOM Т. е настанена в психиатрия заради тежкото ѝ емоционално състояние и високия риск от суицид. Скоро е изписана със заключение, че няма данни за афективно разстройство, а страда от посттравматичен стрес. Настанена е в Кризисен център за жертви на трафик.

Т. има дълга история на насилие. Тя е четвърто дете от общо 13 деца в ромско семейство. Децата са с една майка, но от различни бащи. Отглеждана е в изключително мизерни условия, често е принудена да проси. Майка ѝ в момента излежава наказание в затвора. Баща ѝ е неизвестен. Непълнолетните ѝ братя и сестри са настанени в различни институции. Когато е на 10 години, Т. заминава с майка си и част от братята и сестрите си за Гърция, където трябвало да просят и да събират желязо. Така семейството се изхранва няколко години, докато не са задържани от полицията и върнати в България. Тогава Т. е на 15 г. Майката уговаря момичето да замине отново за Гърция, този път с роднини. Те я принуждават да проституира. Няколко години физическото (удари в областта на тялото и главата), психическото (обидно и омаловажаващо отношение), емоционалното (заплахи за живота ѝ) и сексуалното насилие (опити за изнасилване) са неизменна част от ежедневието ѝ. Т. не издържа и когато навършва пълнолетие, се обръща за съдействие към полицията. Настанена е в подслон за жертви на трафик. По нейни думи, тогава „всичко ѝ се е объркало“, почувствала се изоставена от всички и решила, че е по-добре да умре. След опит за самоубийство е хоспитализирана. Няколко дни след изписването се самонаранява със стъкло и отново е настанена в психиатрия. След няколко месеца Т. е изписана и след кратък престой в подслона в Гърция е върната в България.

При настаняването в центъра в България тя е объркана, напрегната, показва крайна безпомощност и не може да вземе елементарни решения за себе си. Често не може да спи, сънува кошмари. През деня се стряска от по-силни шумове. Страхува се да излиза сама. С времето се успокоява и се адаптира добре, държи се приятелски с останалите настанени и не създава конфликти. Т. споделя, че продължава да има суицидни мисли, които описва като „картини“ – сякаш вижда отстрани себе си, след като се е самоубила, и има натрапливи мисли около начина, по който да го направи. Опитва се да удържи тези импулси, като това, което ѝ помага, е страхът да бъде отново хоспитализирана в психиатрия. Т. се опитва да прави планове за бъдещето си, но при всяка ситуация, в която изпитва

неудовлетвореност и разочарование, е склонна отново да се самонарани. Оказва съдействие при провеждането на медикаментозното ѝ лечение. Тя е неграмотна и няма никакъв трудов опит. Няма дом и роднини, при които да се върне.

3. Работа с множество уязвимости или как да прилагаме мултидисциплинарен подход в работата по случаи

В предишната глава представихме уязвимостите, с които най-често се сблъскват специалистите в ежедневната си практика с жертви на трафик и за какво трябва да се внимава, за да се разпознаят.

Както казахме, дискриминацията, от една страна, и последствията от трафика на хора могат да доведат до уязвимости, които често са комплексни и действат едновременно. По тази причина страданието на жертвата може да бъде много голямо. Различните уязвимости пораждаат различни нужди: сигурност, медицински, социални, психологически. За практикуващите може да е объркващо върху кое следва да се съсредоточат първо. В тази глава ще разгледаме тези противоречия в директната работа. От една страна е добре специалистите да имат цялостен поглед върху различните уязвимости, а от друга страна е важно да се определят конкретни приоритети. Това налага да се използва мултидисциплинарен подход. Идеята е всеки практикуващ да осмисли как определя най-неотложните нужди, изразени от жертвата на трафик.

Инструментът за скрининг при оценка на риска, представен в „Ръководство за обучение на специалисти, работещи с лица, търсеци и получили закрила“⁴⁰ (Voiano et al., 2022), може да помогне на практикуващите при оценката на уязвимостите и рисковите фактори за трафик на хора. Можете да попълвате въпросника по време на ежедневната си работа, като използвате информацията, събрана по време на интервюта при кандидатстване за убежище, консултациите и други професионални срещи с лицето. Целта е да се идентифицират областите на уязвимост, за да могат да се предприемат навременни действия за безопасността на търсещите убежище. Оценката на уязвимостта не е еднократно действие. Можете да търсите информация и от други лица, които работят по случая. Уязвимостта се определя както от индивидуални фактори, така и от фактори на средата, които се комбинират индивидуално при всеки. Инструментът за скрининг представлява списък от много фактори и различни индикатори за всеки от тези фактори. Значението на някои фактори нараства, когато се комбинират с други. Например, един такъв „усилващ“ фактор е полът.

Този раздел съдържа примери за комплексни случаи с множество уязвимости и как можете да се справите с тях чрез мултидисциплинарна работа. Ще научите също как да определите кои са приоритетните области в работата с жертви на

⁴⁰ Ръководство за обучение на специалисти, работещи с лица, търсеци и получили закрила.

трафик. Но преди това е важно да разберете кои са често срещаните затруднения, с които се сблъскват специалистите в практиката си.

3.1 Често срещани затруднения в практиката

За вас като специалист е важно да познавате трудностите в работата с жертви на трафик. Надяваме се това да ви помогне да се справяте по-добре с тях (виж раздел 3.2). Тук ще разгледаме най-често срещаните затруднения в практическата работа, които вероятно вече сте срещали, ако работите с жертви на трафик:

- комбинирано въздействие на множество уязвимости;
- трафицираното лице не информира водещия на случая за всички проблеми;
- определяне на приоритетите;
- как да се справим с различни уязвимости.

3.1.1. Комбинирано въздействие на множество уязвимости

Както се посочва в *Проект за съвместно създаване на метод за консултиране на жени бежанки, жертви на насилие, основано на пола (Проект ССМ-GBV⁴¹)*, жените бежанки, които са станали жертви на насилие, основано на пола – например жертвите на трафик – обикновено са жертви на повтаряща се виктимизация. Това означава, че те са били жертви на трафик неколккратно – повторно трафициране или т.нар. ретрафициране. Освен това доказателствата от проекта сочат, че жертвите на трафик са изправени пред множествена виктимизация, което означава, че жените, жертви на трафик, са подложени на няколко (две или повече) различни форми на насилие, основано на пола. Например трафикът на хора често се съчетава с насилствен брак, генитално осакатяване и/или домашно насилие (Wells et al., 2019: 9). Важно е вие като практикуващ да сте наясно, че съществува такава възможност, тъй като това предполага работа с няколко различни уязвимости.

---

⁴¹ Co-creating a counselling method for refugee women GBV victims / Съвместно създаване на метод за консултиране на жени бежанки, жертви на насилие, основано на пола.

Не само има голяма вероятност жертвата на трафик, която подкрепяте, да е била повторно или многократно виктимизирана, но и да страда от повече от една форма на уязвимост, спомената в Глава 2.

Такива комплексни случаи са предизвикателство в практиката. Ще намерите възможни варианти за реакция в раздел 3.2.

Уязвимостите, произтичащи от трафика на хора, посочени в Глава 2, имат различно въздействие върху различните индивиди. Изброяваме част от ефектите тук, за да демонстрираме тяхното разнообразие (Ionescu, 2016, стр. 20):

- Суицидни намерения
- Агресия и враждебност
- Умора и безразличие
- Отричане на трафика
- Потискане на спомените за събития, настъпили по време на експлоатацията
- Липса на хронологичен ред при разказа за събитията
- Попълване на празнините в паметта чрез измисляне на отговори и обосновки
- Затруднения при вземане на решение или при избор
- Сложни лични и семейни отношения
- Чувство на самота, склонност към негативизъм
- Загуба на чувство за идентичност и собствена стойност
- Пристрастеност към алкохол, тютюн, наркотици

Проектът GIRL⁴²⁴³ (*Интервенции, основани на пола, за правата и свободите на жените и момичетата, жертви на трафик с цел сексуална експлоатация*) описва въздействието на трафика върху жертвите, техните семейства, а също

---

⁴² Gender Interventions for the Rights and Liberties of Women and Girls Victims of Trafficking for Sexual Exploitation. / Интервенции, съобразени с пола, за правата и свободите на жените и момичетата, жертви на трафик с цел сексуална експлоатация.

⁴³ Проектът GIRL се изпълнява от 2014 до 2016 г. в партньорство на организации от Румъния (CPE, Център за партньорство и равенство и ADPARE, Асоциация за развитие на алтернативни реинтеграционни и образователни практики), Италия (Cultura Lavoro, експерт за Европа) и Испания (Fundació SURT). Повече за проекта можете да научите в ръководството „Защо полът е важен фактор в процеса на трафик с цел сексуална експлоатация? Ръководство за професионалисти, със специален акцент върху трафика с цел сексуална експлоатация на румънски жени и момичета“ („Why is gender an important factor in the process of trafficking for sexual exploitation? Guide for professionals, with a special focus on the trafficking for sexual exploitation of Romanian women and girls“) (Aninoșanu et al., 2016).

и техните общности. Последниците от експлоатацията се групират в шест основни категории:

- **Физическо въздействие:** влошаване на вече съществуващи заболявания или нови заболявания и състояния. В повечето случаи тези последствия са резултат от липса на медицински грижи по време на експлоатацията. Често срещани са например проблеми с имунната система, хепатит, туберкулоза, ХИВ или сифилис.
- **Емоционално въздействие:** посттравматични симптоми (ПТСР) като безпокойство, депресия, избухвания поради негативни чувства и психосоматични симптоми.
- **Въздействие върху физическата сигурност:** жертвата може да е изложена на заплахи от трафикантите срещу нея самата и нейното семейство и да среща трудности при достъпа до услуги за закрила, като например кризисни центрове.
- **Правно въздействие:** Гражданскоправни последици от експлоатацията, като развод или загуба на родителски права над дете и наказателноправни последици, като повторна травматизация в резултат от дълги съдебни процедури и неадекватни мерки за защита в съда.
- **Икономическо въздействие:** загуба на възможността за работа и на доходи (някои жертви са единствен източник на доход за семействата си).
- **Социално въздействие:** социална стигма, водеща до изолация, маргинализация, чувство за вина и срам или загуба на предишен социален статус. Много жертви се чувстват принудени да напуснат училище или работа или изпитват затруднения да се върнат към предишното си училище или работа. Понякога жертвите не могат или не искат да живеят вече в същия град, страхуват се от дискриминация или губят подкрепата от семейството и приятелите.

3.1.2 Трафикираното лице не информира водещия на случая за всички проблеми

Има много съзнавани и несъзнавани причини, поради които жертвата мълчи за някои аспекти от своето преживяване.

Жертвите на трафик имат различни възприятия и поведение. Те може да са следствие от (множество) травматични преживявания. Например, жертвата може да изглежда враждебно настроена, недоверчива или много уплашена и

затворена в себе си. Тези противоречиви поведения може да се появят и едновременно (IOM, 2007; стр. 32).

Много е вероятно жертвата да е имала травматична житейска биография преди да попадне в трафик. Това се отразява на начина, по който се отнася към преживяното, например, възможно е да нормализира страданието, но въпреки това да притежава характерните за психична травма симптоми (Aninoşanu et al., 2016; стр. 50).

Това обяснява защо жертвата не споделя своите преживявания със социалните работници/психолози – тя нормализира насилието. В допълнение реалността на преживяната травма трудно се адаптира спрямо изискванията на европейската система за убежище. Жертвите на насилие, основано на пола, включително жертвите на трафик на хора, не получават защита (Lilja et al., 2020; стр. 62). Ако е стартирано наказателно производство, жертвата трябва да притежава достатъчен умствен ресурс, сигурност и увереност, за да участва пълноценно. Процедурата по предоставяне на убежище и наказателното производство се комбинират трудно. Резултатът от производството и последиците за молбата за убежище са твърде неясни и несигурни (Lilja et al., 2020; стр. 79).

Причина за това може да са сериозните психологически последици от (множествената) травматизация. Възможно е и жертвата да не смята, че е важно извършителите да бъдат преследвани. Възможно е също престъплението да не е докладвано поради езиковата бариера или поради липса на доверие в държавните институции. Страхът от отмъщение от страна на извършителите, от отхвърляне от общността и някои стратегии на престъпниците (напр. ритуалите „джуджу“) също могат да попречат на жертвите да говорят, дори пред социалните работници (Lilja, 2019; стр. 39).

Емоционалната и икономическата зависимост от извършителя е друго обяснение защо жертвата се страхува да говори (Lilja, 2019; стр. 34). Понякога извършителите са членове на семейството. Някои жени може да не се осмеляват да поискат помощ и да докладват на полицията и властите, защото се чувстват ограничени от социални норми, традиции и като цяло от чувство за несигурност. Насилието, основано на пола, за тях е личен проблем (Lilja et al., 2020; стр. 76). В някои култури травмата е стигматизирана (Blöcher et al., 2020; стр. 32) и следователно силно свързана с чувство на срам. Освен това неемпатичното и незаинтересовано отношение на властите може да обезсърчи жертвите да докладват за престъплението. Много от тези пречки могат да бъдат преодоляни, но за да стане това, е важно да се обърне специално внимание на

основната причина – жените бежанки не виждат полза или необходимост да докладват за престъпленията. (Lilja, 2019; стр. 34).

3.1.3 Определяне на приоритети

Когато има множество фактори на уязвимост и различни спешни нужди, произтичащи от тях, е препоръчително да си поставите три цели в работата с жертви на трафик (Aninoșanu et al., 2016; p. 54):

- осигуряване на физическа безопасност и благополучие на жертвите на трафик;
- подобряване на емоционалното им състояние чрез намаляване на посттравматичните симптоми;
- осигуряване на икономическа стабилност.

Определянето на конкретни цели и междинни стъпки, като се отчитат различните проблеми, може да бъде полезно в практиката (Aninoșanu et al., 2016; p. 54).

Добре е първоначално приоритет да е здравето (виж раздел 2.12.), но в действителност ударението често се поставя върху осигуряването на разрешение за пребиваване.

Много жертви на трафик на хора от трети страни нямат разрешение за постоянно пребиваване. Често жертвите са в процедура за предоставяне на убежище. Други са получили отказ и се страхуват от депортиране. В съответствие с регламента Дъблин III те трябва да се върнат в друга държава от ЕС, където може да са били експлоатирани. В някои случаи жертвите са заплашени с депортиране в страната на произход (Küblbeck, 2019; стр. 2+4).

Това поражда необходимост от спешни интервенции. Без базисна сигурност, под заплаха от принудително връщане там, където са трафикантите, жертвите не могат да преодолеят травматичните симптоми и да се фокусират върху бъдещето си. Подобна несигурност може унищожи напредъка, постигнат от жертвата, и да обезсмисли предприетите действия да бъде подкрепена. Например, напрежението и страхът не позволяват на жертвата да присъства и да се концентрира по време на терапия.

Поради нарастващия брой бежанци в Германия от 2015 г. през 2016 г. Федералната служба за миграция и бежанци въведе центрове за пристигащи. В тях процедурата за убежище протича „на едно гише“. Освен медицински преглед тя включва и проверка на самоличността на кандидатите, както и

изслушването им и решение по молбата за убежище. Тази стегната процедура за предоставяне на убежище изисква високо ниво на концентрация от страна на кандидатите и им оставя малко време да се подготвят за отделните стъпки, за да могат да вземат информирани решения. Кратката процедура също така прави идентифицирането на жертвите на трафик почти невъзможно (КОК е. V., 2017).

Травматичните преживявания може да се отразят негативно на паметта на жертвите (вижте 2.13 относно травматичната памет). Спомените за преживяното може да са непълни или противоречиви. В резултат на това търсещите убежище често не са в състояние да представят своя опит по последователен и хронологично подреден начин, както се очаква в процедурата за предоставяне на убежище. Освен това страхът, срамът и другите симптоми на посттравматично стресово разстройство могат да доведат дотам, че лицето да избягва да говори по теми, които са от значение за процедурата за убежище. Жертвата на трафик може да прави изявления, които са объркани, несвързани, противоречиви или изкривени във времето. Хората, преживели тежко насилие, се нуждаят от време и защита, за да могат да представят своите истории за нарушения на човешките права, които са претърпели. Времето, с което разполагат при съкратените процедури, не е достатъчно за това (Bittenbinder, 2016).

За търсещите закрила съкратените процедури намаляват времето, прекарано в несигурност. Бързината на процедурата обаче не трябва да бъде в ущърб на жертвите на трафик (КОК е. V., 2017).

3.1.4 Как да се справим с различните уязвимости

Дотук представихме колко различни могат да бъдат уязвимостите на жертвите на трафик. За да може да се реагира индивидуално във всеки случай, е необходим холистичен подход. Това обаче често изглежда трудно. BAfF e.V. (Националната работна група на центровете за психосоциална подкрепа за бежанци и жертви на изтезания) описва различните системни предизвикателства, с които практикуващите се сблъскват: например, достъпът до редовни услуги е труден, сферата на заетостта е сложна и услугите в нея често не са прозрачни. Постоянно променящото се законодателство и несигурното финансиране на услугите затрудняват работата с жертви на трафик и грижите за тях. Освен това психосоциалните услуги често са краткосрочни и недостатъчни предвид сложността на проблема. Ето защо е добре да разполагате с добра мрежа от услуги и партньори (Zentrum ÜBERLEBEN, 2020).

Добре е да предоставите на възможно най-ранен етап на жертвите на трафик информация за техните права и да им обясните какви са възможностите пред тях. Не трябва да се отлага и работата за възстановяване от психичната травма. В идеалния случай това означава да се проведат консултации с психолог. Успоредно с това трябва да се погрижите за процедурата за убежище, както и за съдебното производство, ако има такова. Подготовката за съдебните заседания е важна, за да помогнете на трафикираното лице предварително да подреди спомените си. Самите вие можете да подготвите подробен доклад, в който да опишете какво сте чули от жертвата – методите на вербуване, маршрутите и местата на експлоатация, средствата за подчинение, вашата професионална преценка. Особено важно е да изясните рисковете за сигурността на жертвата (BAfF e. V., 2020 г.).

3.2 Решения

В раздел 3.1 се запознахте с трудностите, с които се очаква да се справяте в работата си с жертви на трафик. Тук ще представим възможните варианти за това как да ги преодолявате.

3.2.1. Успешното управление на случаи: общи принципи

Успешното управление на случаите предполага холистичен, ориентиран към жертвата и съобразен с пола подход, който улеснява възстановяването ѝ (Heffernan & Blythe, 2014). Успешното управление на случай се основава на добро познаване на психичната травма и на разбирането, че жертвата трябва да бъде овластена да стане автономна. Други елементи на доброто управление на случаите са: нуждите на жертвите на трафик да бъдат взети предвид, физическите и емоционалните им нужди да бъдат разпознати, да се гарантира изграждане на връзка на доверие, жертвите на трафик да имат избор във всеки един момент, да се полагат усилия за премахване на културните и езиковите бариери. Изготвянето на адекватна оценка е важна част от успешното управление на случая (пак там). Препоръки за управление на случаи и изграждане на доверие с жертвите може да бъдат намерени в *Ръководството по проекта ССМ-GBV за консултиране на жени, търсещи убежище, и жени бежанки, жертви на насилие, основано на пола*⁴⁴ (Lilja, 2019: 47-55).

---

⁴⁴ Ръководството е преведено на английски, хърватски, фински, немски, гръцки и италиански език: <https://www.solwodi.de/seite/353264/eu-projekt-rec-ccm-gbv.html>

В проекта SARAH – *Safe, Aware, Resilient, Able and Heard* – защита и подкрепа на жени мигранти, жертви на насилие, основано на пола, са разработени инструменти за консултиране, приложими в работата с жертви на трафик: *Инструментариум за по-добро консултиране на жертви на насилие, основано на пола* – „Овластяване на консултантите и бенефициентите за добра оценка на нуждите и на въздействието на консултирането на жени в миграция“⁴⁵.

За да улесните управлението на случай на жертва на трафик, можете да започнете с *Инструмент 1* – „Основна информация за бенефициента и данни за достъп до услуги“, който ще ви помогне да съберете информация за жертвата на трафик и за услугите, които са ѝ били предоставяни (Lietonen & Lilja, 2021: 11-13). След това можете да използвате *Инструмент 2* – „Теми за дискусия при консултиране“, който включва въпроси и теми за дискусия, които са предназначени: 1) да гарантират, че лицето и неговите нужди са чути, и да му помогнат да разбере собствените си силни страни, ресурси, очаквания и приоритети; и 2) да помагат на консултанта да управлява собствените си очаквания и да взема информирани решения относно възможните стъпки в подкрепа на лицето (пак там, 15-19). *Инструмент 3* – „Формуляр за обратна връзка за консултираното лице“ – е доброволен, анонимен формуляр за обратна връзка, преведен на езиците на бенефициентите, който помага да се ориентираме относно впечатленията на жертвите на трафик от предоставяните услуги (пак там, 21-22). Формулярът за обратна връзка може да бъде електронен или на хартиен носител и да включва списък с полезни контакти за клиентите. Важно е обратната връзка да е независима и честна, защото това ще помогне за подобряване на услугите.

Добре е да имате предвид следните общи принципи при работа с жертви на трафик и уязвимости:

- **Подход, ориентиран към жертвата:** В контекста на обсъждането на уязвимостите на една жертва на трафик това означава, че трябва да сте наясно с факта, че „уязвимостта не е статично, абсолютно състояние, а състояние, което се променя според контекста, както и спрямо способността за индивидуална реакция“ (UNODC, 2008: 69). Този подход е подкрепен и от относимите директиви на ЕС по въпроса за трафика и защитата на жертвите на престъпления (член 7 от Директива 2011/36/ЕС,

⁴⁵ Инструментите са преведени на английски, фински, немски, гръцки и италиански език: <https://heuni.fi/-/sarah-impact-toolkit>

членове 4 и 8 от Директива 2012/29/ЕС⁴⁶ за правата на жертвите). Това предполага, че всички професионалисти, които работят с мигранти, трябва да са наясно, че е възможно или вероятно тези хора да са били изложени на сериозни нарушения на правата на човека (Voiano et al., 2022: 36-38). Осъзнаването на този факт подчертава необходимостта да се създаде връзка, основана на доверие, подкрепа и активно изслушване. Следователно помощта, която оказвате, трябва да бъде индивидуална за всяка жертва на трафик, с която работите.

- **Подход, отчитащ взаимното въздействие на уязвимостите (междусекторност / intersectionality):** Търсенето на пресечните точки между различните уязвимости ви помага да осъзнаете, че „историята и нуждите на всеки човек са уникални“ (Blöcher et al., 2020: 21). Европейският институт за равенство между половете (EIGE) определя междусекторния подход като:

„Аналитичен инструмент за изучаване, разбиране и реагиране на начините, по които полът се пресича с други личностни характеристики/идентичности, и как тези пресечни точки допринасят за специфични преживявания на дискриминация“ (EIGE, N.D.).

Този подход, разработен от Кимбърли Креншоу, се формира от два компонента: индивидуалните социални категории и взаимодействието между тях. Основните социални категории като раса, пол, джендър, сексуална ориентация, класа, увреждане, религия и ейджизъм, както и уязвимостите, причинени от други социални категории като статут на пребиваване и майчинство, бяха обсъдени в Глава 2 (Blöcher et al., 2020: 21-23).⁴⁷

- **Подход, чувствителен към пола:** Тъй като по-голямата част от жертвите на трафик в ЕС са жени и целта на трафика е сексуална експлоатация, и тъй като тази форма на трафик е форма на насилие, основано на пола, възприемането на чувствителен към пола подход е необходимо в работата с жертвите (EIGE, 2018 г.). Този подход предполага, че практикуващите са наясно и зачитат нуждите на жените и момичетата, като предоставят подходящи услуги за подкрепа (ASEAN, 2016: 13).
- **Подход, чувствителен към културните особености:** Това означава, че практикуващите разбират по какъв начин културата оказва влияние върху травмата и самовъзприятието на човек, когато е жертва на трафик. Важно е професионалистите да разберат, че престъплението се извършва от човек, а не от културата, към която той принадлежи. Също така ви препоръчваме да

⁴⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1421925131614&uri=CELEX:32012L0029>

⁴⁷ Ако се интересувате от този подход в контекста на работата с жертви на трафик, можете да разгледате резултатите от проекта *Intersectional approach to the process of integration in Europe for survivors of human trafficking* (Проект INTAP): <https://intap-europe.eu/>

придобиете основни познания за страната на произход на жертвата (напр. религиозни практики, равенство между половете и т.н.) и ако е необходимо, да използвате квалифицирани преводачи и културни медиатори (Wells et al., 2019: 10; 41-42) . В Приложение I можете да намерите полезен инструмент, който да използвате в работата си с жертви на трафик, така че комуникацията с вашия клиент да е съобразена с културните му особености.

- **Мултидисциплинарен подход:** Този подход трябва да бъде възприет, за да получат жертвите на трафик подходяща подкрепа. При такъв подход жертвите се подкрепят по холистичен начин, който взема предвид пресечните точки на множеството техни уязвимости. Този подход ще бъде представен по-подробно в раздел 3.2.4.
- **Чувствителен към възрастта подход:** Чувствителният към възрастта подход може да бъде от решаващо значение за професионалистите, ако жертвите на трафик са непълнолетни или деца, и трябва да бъде в съответствие със стандартите на Конвенцията на ООН за правата на детето (Astra et. al., 2021: 2).

Ако искате да научите повече за тези подходи, моля, прочетете нашите наръчници за обучение на специалисти от регистрационно-приемателните центрове. Можете да ги намерите на интернет страницата на ACTIVATE.⁴⁸

3.2.2. Значение на оценката на риска

Оценката на потенциалните рискове е от решаващо значение за безопасността на жертвите на трафик. За да оцените рисковете, на които може да е изложена жертвата на трафик, препоръчваме *Инструмент 4 – „Инструмент за скрининг при оценка на риска“*, който разработихме за нашето ръководство за обучение на специалисти в регистрационно-приемателните центрове⁴⁹ (Voiano et al., 2022: 76). Друг инструмент за оценка на риска, който ви препоръчваме да използвате в практиката, е „PROTECT II: Изграждане на капацитет за оценка на риска и управление на безопасността при защита на високорискови жертви“ (2012 г.).⁵⁰

Когато се оценяват потенциалните рискове за жертвите на трафик, е важно консултациите да се провеждат на безопасно място. Подходящо място за среща

⁴⁸ <https://www.activateproject.eu/>

⁴⁹ Проект ACTIVATE, Ръководство за обучение на специалисти, работещи с лица, търсеци и получили закрила

⁵⁰ [Protect II: Capacity Building in Risk Assessment to Protect High Risk Victim\(2012\)](#), достъпен на 12 езика - WAVE Network (wave-network.org)

е офиса на подкрепящата организация, но е важно той да е дискретно и неутрално обозначен, за да може жертвите на трафик да се чувстват в безопасност, докато са там. Директното и биещо на очи обозначаване може да отблъсне жертвите на трафик, които не се идентифицират като такива (Lilja, 2019, S. 64). Трафикантите също ще могат да проследяват или предотвратяват достъпа на жертвите до услугата. Помещенията трябва да имат алтернативни изходи и ясни инструкции какво да се прави в случай на опасност. При спешен случай информацията за контакт с местните служби за спешна помощ трябва да е ясно видима за всички. На жертвите на трафик трябва да бъдат осигурявани нови телефонни номера, а приложенията за локализиране на местоположението на електронните устройства трябва да бъдат изключени. Ако се налага настаняване в защитено жилище/кризисен център, жертвите на трафик трябва да бъдат посъветвани да прекратят всякакъв контакт с трафикантите и никога да не разкриват местоположението си. Ако самоличността на трафикантите е известна, жертвите могат да предприемат стъпки за издаване на заповед за защита. Имайте предвид, че е възможно да се поиска издаването не само на национална заповед за незабавна защита, но и на заповед за защита за цялата територия на Европейския съюз, за да се предотврати контакт с трафиканта. Жертвите на трафик могат да поискат издаването и на административна заповед за защита на личните данни. Това гарантира, че личната информация на жертвата няма да се споделя с трети страни без изричното ѝ позволение.

Активното участие е от първостепенно значение при оценката на потенциалния риск за жертвата на трафик. Важно е жертвата да бъде ангажирана във всички аспекти на оценката на риска и да се насърчава активното ѝ участие. Това гарантира, че тя разбира защо са необходими предприетите действие за нейната безопасност и ще се придържа към тяхното изпълнение

Безопасността на жертвите и консултирания персонал трябва да е осигурена през целия процес на подпомагане. Нашият опит показва, че е по-добре консултациите и срещите с жените да се провеждат в офиса на организацията, тъй като това позволява дискретно присъствие на жертвата и други хора няма да могат да прекъснат сесията. Обмислете дали не е най-добре консултациите да се обозначават неутрално като сесии за обсъждане на „женски проблеми“ или нещо подобно, тъй като рекламирането като „консултации за жертви на насилие“ може да откаже някои жени, защото не се идентифицират като жертви или защото някои членове на семейството, включително възможният извършител, не биха им позволили да участват в консултации. Направете всичко възможно помещението за консултиране, както и вашето офис

пространство като цяло, да разполагат с няколко изхода и вратите да могат да се заключват отвътре. Телефонните номера за спешни случаи трябва да са запаметени в телефоните на персонала и/или да са ясно видими близо до телефона. Добре е да имате лице за контакт в най-близкото полицейско управление, за да сте сигурни, че общувате с човек, който разбира сериозността на ситуацията/силовата динамика на насилствените взаимоотношения, пред които са изправени вашите клиенти. Често най-добрият бърз вариант за гарантиране на безопасността на жертвата е изпращането им в кризисен център. Приютите за жени имат изградени системи от правила за безопасност и жените трябва да бъдат информирани за тях. За някои бенефициенти строгите правила, включително да докладват къде ходят, може да се окажат трудни от гледна точка на тяхното минало на насилие и сериозни ограничения на свободата. За по-голяма сигурност информирайте бенефициентите, че трябва да внимават, когато контактуват с роднини/приятели, включително да не споделят дори с близки членове на семейството къде се намира кризисният център. Когато обяснявате на жената, че е важно да се спазват мерките за безопасност, е добре да имате предвид динамиката на властовите отношения и контрола, за което споменахме по-горе. Жената може (Lilja, 2019: 64) да се върне обратно към насилствената връзка поради властовата динамика в нея и да подложи на риск собствената си безопасност. Безопасността на децата също трябва да се има предвид, особено в случаи на домашно насилие, тъй като извършителят може да реши да нарани жената, като нарани децата. Може да се работи и за предприемане на правни мерки за защита на жената. Тя може да поиска заповед за защита, за да осигури незабавна реакция от властите в случай на заплаха от страна на извършителя. Но всички горепосочени мерки на практика се усложняват от статута на пребиваване на жените бежанки, включително поради това че те обикновено са настанени в центрове за бежанци (Lilja, 2019: 65).

3.2.3 Решения по време на различните етапи на подкрепа

Когато оказвате помощ, е добре да правите разграничение между спешни/незабавни, междинни и дългосрочни нужди. Незабавната/спешната помощ включва кризисна интервенция – медицинска, психологическа, правна и социална подкрепа, безопасно жилище и т.н., докато междинната и дългосрочната помощ се занимават с въпроси като образователни и (ре)интеграционни нужди и продължават докато бъдат изпълнени целите на подкрепата и планът за интеграция (вижте Таблица 1) (Aninoșanu et al., 2016: 54; Wells et al., 2019: 45-46).

Таблица 1. Преки нужди от помощ по време на трите етапа на оказване на подкрепа

Етап на спешна/незабавна помощ	Помощ в средносрочен план	Помощ в дългосрочен план
<ul style="list-style-type: none"> • Безопасност • Медицинска и психологическа помощ • Подслон • Облекло, храна • Правна помощ	<ul style="list-style-type: none"> • Временно/постоянно пребиваване • Правна помощ • Здравни грижи • Социално подпомагане • Психиатрична помощ /Психотерапия • Материална помощ • Образование • Придобиване на умения • Курсове за професионална квалификация • Назначаване на работа • Помощ за отглеждане на дете • Събиране на семейството • Репатриране	

Източник: собствена таблица

За по-лесно разграничаване между спешни/незабавни, междинни и дългосрочни нужди можете да зададете определени въпроси, чиито отговори дават яснота относно по-нататъшните стъпки на действие. Въпросниците са изготвени въз основа на опита на служителите на SOLWODI в гр. Бон (вж. Приложение IV).

По-долу ще се запознаете с различни инструменти, които можете да използвате, за да оказвате подходяща подкрепа на жертвите на различните етапи.

А) Незабавни действия

Тъй като жертвите на трафик на хора често са под сериозна заплаха, включително животът им може да е застрашен, от изключително значение е осигуряването на незабавна защита. Има две решаващи ситуации, в които трябва да предоставите незабавна подкрепа на жертва на трафик: първо,

когато жертвата потърси помощ, за да излезе от ситуацията на трафик; и второ, подкрепа след излизане от ситуация на експлоатация (Wells et al., 2019 : 45).

• **Здраве**

Много жертви на трафик страдат от сериозни здравословни проблеми, възникнали преди, по време и в резултат на експлоатация (вж. глава 2.7). Важно е, когато жертвата бъде идентифицирана, да ѝ осигурите подробен преглед. Трябва да се обърне специално внимание на нараняванията, получени по време на трафика, както и на хроничните заболявания, чието лечение обикновено е пренебрегвано от трафикантите (The Advocates for Human Rights, 2022). Трябва да се вземат незабавни мерки при жертвите на трафик, които злоупотребяват с вещества, както и при тези, които страдат от недोхранване.

Когато има информация, че жертвата на трафик вероятно е и жертва на женско генитално осакатяване, е добре да се организира гинекологичен преглед за незабавно удостоверяване, че тя наистина е претърпяла тази злоупотреба. Също така е важно в документа от прегледа да фигурира видът генитално осакатяване, според подробната класификация в раздел 2.7. Гениталното осакатяване може да е причина за други сериозни медицински проблеми и жертвата да се нуждае от медицинска помощ поради проблеми със задържане на урина, силна болка и много други. Идентифицирането и удостоверяването на гениталното осакатяване гарантират, че бременните жертви на трафик ще получат подходящи грижи, тъй като гениталното осакатяване може да причини усложнения по време на раждането (Desert Flower Foundation, 2022). Ако жертвата на трафик е в процедура по предоставяне на убежище, удостоверяването на генитално осакатяване също е важно, за да се гарантира, че компетентният орган по въпросите на убежището има доказателство за осакатяването, което от своя страна може да увеличи шансовете на жената да получи убежище. Освен това идентифицирането и удостоверяването на гениталното осакатяване ще помогне при планирането на по-късен етап на процедура за реконструкция на засегнатите тъкани.

• **Психологически последици**

Жертвата на насилие, основано на пола, понася значителни и дългосрочни последици. Ефектите от насилието често се проявяват в проблеми с психичното здраве (страх, безпокойство, ниско самочувствие, депресия, посттравматично стресово разстройство, опити за самоубийство, загуба на сексуално желание и др.) (Lilja, 2019: 28). На много ранен етап е добре да се изясни дали жертвата

на трафик се нуждае от кризисна психологическа подкрепа. Достъпът до психологическа подкрепа е основно изискване в процеса на възстановяване на жертвата. В тези случаи експертите препоръчват съобразен с травмата подход, който взема предвид естеството и степента на травмата при психологическо консултиране (Yonkova, 2020: 27-28). Важно е да сте чувствителни към травмата и да знаете как да реагирате на различни поведения и симптоми. Въпреки това не всички жертви на трафик решават да започнат психотерапия.

Случай от практиката: историята на Дж.

Дж. е израснала в малко село в Нигерия с родителите си и четирима братя и сестри. На тринадесетгодишна възраст била изнасилена от мъж. По-късно забременяла от приятеля си. След раждането на сина ѝ той ѝ бил отнет от семейството на бащата на детето по незаконен начин. Раздялата с детето и липсата на възможност да го вижда силно я травмирали. След смъртта на майка си тя се преместила при леля си и нейния съпруг. През 2012-2015 г. съпругът на лелята я изнасилвал системно. През 2015 г. Дж. забременяла от съпруга на леля си. Разказала на леля си за случилото се и тя информирала главния шаман на селото. Тогава цялото семейство на Дж. разбрало за престъплението. Според обичая, главният шаман и старейшините на селото трябвало да вземат решение какво да правят по-нататък и да издадат присъда. Те взели решение и се опитали да принудят Дж. да ходи гола из селото в продължение на три дни, така че земята да бъде пречистена от – в очите на главния свещеник и селските старейшини – срама. Дж. отказала да го направи. Три месеца по-късно съпругът на лелята починал от инфаркт. Вдовицата обвинила Дж. за смъртта му и заплаши да убие нея и детето ѝ, след като то се роди. Поради това Дж. била принудена да избяга. Първоначално избягала в къщата на баща си, но не могла да остане там, тъй като традицията повелявала след такъв „скандал“ виновният да бъде изгонен от семейството и обществото и изоставен в гората на милостта на съдбата. Затова тя продължила да бяга до Кану, но осъзнавала, че главният шаман може да я намери и там, тъй като той имал власт и влияние и в Кану. Не можела да избяга при братята и сестрите си, тъй като била смятана за нарушител навсякъде, докато не поеме наказанието върху себе си и не тича гола през селото, за да се очисти земята. Тъй като Дж. не искала да поеме наказанието върху себе си, тя не само била смятана за изгнаник, но главният шаман имал правото да нареди да бъде убита.

В Кану тя срещнала своя трафикант. Той организираше пътуването ѝ през пустинята до Либия, което продължило повече от месец. Тъй като очите ѝ не били защитени от вятъра и пясъка, Дж. получила наранявания на очите, от които страда и до днес. Прекарала три месеца в Либия. Там родила второто си дете, което починало след две седмици от студ и липсата на грижи заради катастрофалната ситуация в страната. Някъде през август Дж. пристигнала в Италия и била настанена в приют заедно с други бежанци. Къщата, в която хората трябвало да живеят, била в ужасно състояние. Обитателите получавали само 20 евро на седмица, с които не могли да си купят нито дрехи (особено зимни), нито храна. Имало моменти, когато изобщо не са получавали храна. Най-близкият по-голям град също бил достъпен само с автобус и влак. Въпреки това не било възможно да се купи билет за автобус или влак с 20 евро на седмица. Дж. трябвало да пътува на автостоп, за да стигне до най-близкия град. Директорът на лагера редовно искал секс от жените. Например не им е било позволено да напускат къщата, без първо да спят с него. Заради проблемите с очите Дж. отишла на лекар в Италия. Там лекарите ѝ казали, че в момента не могат да направят нищо за нея и трябвало да чака шест месеца за лечение, но в Германия може да получи лечение безплатно, защото всяко забавяне би било пагубно за очите и за нея. Заради липсата на лечение на очите и в лошите условия в лагера в Италия здравословното състояние на Дженифър се влошило. Когато молбата ѝ за убежище в Италия била отхвърлена, тя не се сетила за друг изход, освен да избяга в Германия. Кандидатствала за убежище в Германия и оттогава е под наблюдение в консултативен център. Дж. беше в много лошо психическо състояние. Тя се оплакваше от нарушения на съня, натрапчиви спомени, депресивни настроения, суицидни мисли. Бързо стана ясно, че има нужда от психологическа помощ. Консултативният център организира сесии с психотерапевт и Дж. ходи на терапия всяка седмица.

• Суицид

Външни фактори, като заплахата от депортация, насилие, основано на расова принадлежност, загуба на близки хора, останали в страната на произход, загуба на контакт със семейство и приятели, могат да предизвикат сериозна емоционална криза у човек, който е преживявал психична травма. Важно е да се прави разлика между емоционална криза и повишена склонност към самоубийство. По време на контакта с лицето трябва да се проучи дали то има конкретни самоубийствени намерения, или може да се дистанцира от тях.

Самоубийствените мисли, директните или индиректни знаци за самоубийствени намерения трябва да се приемат много сериозно и винаги да бъдат приоритет в работата. Добре е да се покаже разбиране към склонността към самоубийство във връзка с преживяното и затрудненията, които има лицето в настоящата ситуация: „От всичко, което споделихте, разбирам, че ви минава мисълта, че животът вече няма смисъл“. Такава реакция може да доведе до облекчение, както и да покаже, че много други хора в подобна ситуация имат такива мисли (Flory, 2017: 9, 61-63).

В резултат от вашата оценка, ако е необходимо, насочете жертвата към болнично лечение, придружете я до клиника, свържете се с психиатър, а в случай на непосредствена опасност, извикайте медицински екип или спешна помощ.

- Попитайте доверен приятел (външна анамнеза) дали знае нещо по въпроса.
- Възприемете (отразяване), приемете (утвърждаване) и дайте възможност на лошите чувства да съществуват.
- Едновременно с това изяснете и задайте реалистични очаквания, като например продължителността на разрешението за пребиваване.
- Определете колко сериозно е намерението на жертвата; какво иска и желае?

Около времето на вземане на решението за самоубийство може да наблюдавате „затишие пред буря“ (неочаквано спокойствие). Може да изглежда, че жертвата на трафик се чувства много по-добре, понякога дори пощастлива. Но това може да означава, че решението да посегне на живота си вече е взето и има конкретни приготовления за това. Важно е да се изясни дали става въпрос за истинско подобрение, или в мислите си жертвата вече е приключила с живота си (Kustner-Nnetu, 2018: 12-13).

Молбата за убежище на Дж. в Германия беше отхвърлена и ѝ беше казано да се върне в Италия, където е кандидатствала първоначално. Когато имиграционната служба я информира, че ще бъде депортирана в Италия след седмица, състоянието ѝ се влоши. Тя направи остри изказвания за възможен опит за самоубийство. Използваше фрази като „Няма да се връщам в Италия, предпочитам да се самоубия“. След това социалният работник се консултира с лекуващия психотерапевт и впоследствие каза на Дж. че биха искали да я придружат до психиатрична болница. Дж. се съгласи. По време на прегледа в присъствието на лекаря тя извади безброй хапчета за сън от чантата си и му показа снимка на бутилка с „белина“ с думите: „Ако полицията дойде утре и поиска да ме

вземе, аз ще съм глътнала това предварително“. За първи път Дж. беше толкова конкретна относно плана си да посегне на живота си. Накрая беше приета за болнично лечение и депортирането в Италия не се осъществи.

Упражнение за „приземяване“

В някои случаи може да е полезно да направите „упражнение за приземяване“ с жертвата на трафик по време на консултацията. Това упражнение е подходящо, когато човекът страда от ретроспекции, дисоциира се или е в много тъжно настроение. „Приземяването“ може да му помогне да се съсредоточи върху случващото се тук и сега.

Упражнение с отброяване „5 – 4 – 3 – 2 – 1“

Кажете на лицето, че трябва да се отпусне, за да има упражнението по-голям ефект. Във втората стъпка я/го помолете да изброи пет неща, които тя/той вижда в момента пред себе си. Ако ситуацията позволява, да ги изброи на глас, в противен случай – наум. Например, ако сте в офис, да каже: „Виждам монитор, цвете, принтер, кошче за боклук и картина“. След като изброи пет неща, които вижда, помолете я/го да съсредоточи цялото си внимание върху пет звука. Отново даваме за пример офиса: „Чувам принтер, чувам звънене на телефон, чувам звук от компютър, чувам преминаваща кола, чувам, че някой говори в коридора“. След като изброи пет неща, които чува, нека да насочи вниманието си към това, което усеща: „Усещам краката си на пода, усещам пръстите си в обувките си, усещам ръцете си върху краката си, усещам гърба си върху стола, усещам панталоните върху кожата си“. Сега я/го посъветвайте да повтори стъпки 2, 3, 4 с четири неща, които вижда, чува и усеща, след това да продължи с три неща, две неща и накрая да приключи с възприемането на едно нещо. (Werder-Mörschel, 2017).

• Право на пребиваване

Решенията, които се вземат въз основа на законите за миграцията, също могат да се превърнат в сериозна заплаха за жертвите на трафик, особено когато става въпрос за заповед за депортиране в съответствие с Дъблинския регламент. Следващата история е пример за това.

Случай от практиката: историята на г-жа А.

Г-жа А. е клиент на кабинета за консултации. Тя е жертва на трафик и е била принуждавана да проституира в Италия. Трафикантите имат широка мрежа там и откривали госпожа А. винаги, когато се опитвала да им избяга. Намерили я дори когато избягала от Южна Италия, където се намира нейната „мадам“, в Северна Италия. Ето защо г-жа А. избягала в Германия. Тук консултантите я подготвиха за интервю за убежище. Но за съжаление поради рестриктивното законодателство, въпреки че трафикантите многократно са я откривали в Италия, властите приеха, че за жената е безопасно да се върне там. Беше издадена заповед за депортирането ѝ. На жената беше наредено да бъде готова за депортиране на определена дата. Г-жа А. беше толкова уплашена, че ще я хванат още с пристигането ѝ на летището в Италия, че се върна в Италия сама и без да информира германския консултант.

Била е в ситуация на шок и просто побягнала. Когато консултантът се опитал да се свърже с нея, социалният работник установил, че тя е избягала. Г-жа А. обясни, че решила, че може трафикантите да се смият, ако сама се върне при тях. Тя дори не се сетила в този шокиращ момент, когато получила дата за депортиране, че има социален работник, който е готов да ѝ помогне. Социалният работник обаче успя да се свърже с нея и да ѝ обясни, че може да се организира помощ и от разстояние.

Така че консултантът поиска съгласието на г-жа А. данните и съкратената версия на нейната история да бъдат предоставени на колеги в Италия. Също и сегашния ѝ адрес в Италия. Социалният работник организира мрежа от помощници и с г-жа А. се свърза представител на една италианска организация, специализирана в работата с жертви на трафик. Жената получи помощ, беше настанена на безопасно място и ѝ беше осигурено медицинско лечение.

Този случай показва как се наложи да организираме незабавна помощ, защото поради прибързаното си завръщане г-жа А. се оказа в сериозна опасност.

• В безопасност от трафикантите

Както става ясно от случаите по-горе, правото на пребиваване е в основата на физическата и психологическата безопасност и стабилност на жертвите на трафик. Трафикът на хора обаче вече не е включен в германското законодателство като основание за получаване на убежище, което повишава

риска трафикантите да намерят жертвите си отново. Следващият случай има за цел да покаже как социалната работа може да помогне, когато става дума за нарушаване на правата на човека, като извоюва разрешение за пребиваване и сигурност от трафикантите.

Случай от практиката: историята на г-жа Ф.

Г-жа Ф. е жертва на трафик с цел сексуална експлоатация, при която била заразена с ХИВ. Към момента на контакта с нас тя беше видимо травмирана. Опитала се да избяга в Германия от друга държава, членка на ЕС, където е била експлоатирана, но била депортирана обратно по силата на Дъблинския регламент и отново открита от трафикантите. Тя успяла да се освободи отново и да избяга обратно в Германия. Свърза се с нашия център за консултации, докато очакваше да бъде депортирана за втори път в тази страна от ЕС. Социалният работник успя ѝ да организира убежище в църква. Това предотврати депортирането и в Германия се задейства националната процедура.

Процедурата за убежище обаче завърши с отрицателно решение, въпреки че бяха представени нейната история и нейният ХИВ статус. Обжалвахме. Жалбата също беше отхвърлена. За да бъде взета предвид нейната травма, законът изискваше подробна експертиза от лекар специалист. Това означаваше значителни разходи. Затова консултантът започна кампания за набиране на средства и събра пари за експертизата. С експертното заключение беше подадена последваща молба за убежище. След 4 години на несигурност г-жа Ф. най-накрая получи разрешение за пребиваване поради тежка травма.

Б) Действия в средносрочен и дългосрочен план

Наред с незабавната интервенция е важно жертвите на трафик да получат достъп и до средносрочни и дългосрочни мерки за защита, като специализирани услуги, денонощни горещи телефонни линии и защитени жилища (Wells et al., 2019: 46). Всяко едно решение относно средносрочните и дългосрочните услуги, които ще се предоставят на жертвата на трафик, трябва да се взема с активното участие на самата жертва.

• Бременност

На бременните жертви на трафик трябва да се осигури проследяване от акушер-гинеколог и съответната медицинска помощ. Когато е необходимо, трябва да се осигури преводач, за да се гарантира, че медицинските нужди на жертвата са напълно разбрани. Важно е да се гарантира, че бременната жертва на трафик е настанена на безопасно място, което е подходящо и за очакваното дете или деца. Тя трябва да получи здравна осигуровка, както и подкрепа при кандидатстване за финансова помощ от държавата, когато е необходимо.

• Родителски права / събиране на семейства

Когато при анализа на явлението трафик и разработването на подходяща правна помощ се използва подход, който е чувствителен към пола и отчита пресечните точки между уязвимостите, не може да не се вземе предвид фактът, че в много случаи експлоатираните жени са майки или стават майки по време на експлоатацията. Много жени всъщност забременяват в резултат на сексуалното насилие, на което са били подложени, и много често тяхното майчинство зависи от престъпната организация, която контролира всяко решение в това отношение: използването на контрацепция, достъпа до аборт и възможността за износване на бременността до термин. В допълнение, децата на жени, жертви на трафик, често се използват като средство за контрол и инструмент за увеличаване на печалбата от експлоатацията (Lawyers Manual, 2022 : 106)⁵¹.

Много често се оказва, че майките, жертви на трафик, се грижат за децата си в трудна и враждебна среда и ситуации. Те обикновено са самотни майки, а както видяхме, дори когато има баща, в контекста на експлоатацията има домашно насилие и позицията на жената се доближава до тази на жертва на трафик (Pascoal 2020).

Следователно жените много често са сами в грижите за децата си, дори когато продължават да бъдат експлоатирани или страдат от травма, произтичаща от предишна експлоатация.

Въпреки че децата на жертвите на трафик имат право на същото ниво на безопасност, обезщетение и възстановяване на правата си като техните майки и въпреки че, ако жертвите съставляват семейство, защитата трябва да се предоставя на цялото семейство, много често тези принципи не се прилагат по

⁵¹ ACTIVATE Ръководство за обучители за адвокати, работещи с жертви на трафик, 2022 г.

адекватен начин при интервенциите за закрила на детето. Всъщност по време на престоя на територията на държавата, по време на контактите с институциите, се случва майките, които са жертви на трафик, особено в ситуации на силна социална маргинализация, да бъдат ограничени техните родителски права, защото се счита, че е необходимо да се защитят децата от риск и злоупотреба. В някои случаи децата се отделят от майките си и се настаняват в заведения за непридружени деца.

От съществено значение е да се прилага принципът, че е в най-добрия интерес на детето майката да бъде подкрепена да се справи с психичната травма от преживяно насилие.

Правото на безопасно майчинство е включено в категорията на репродуктивните права (AbouZahr 2013, 13ff).

Безопасното майчинство може да се раздели на две широки области: правото на всяка жена да се радва на майчинството като свободен избор и правото на достъп до здравните услуги, необходими за безпроблемна бременност, раждане и следродилен период, и социалните услуги, необходими за грижа за детето. Това право трябва да се ползва без дискриминация и при условия на равенство, което означава, че майчинството не трябва да създава непропорционални тежести за жените поради техния пол, раса, етническа принадлежност, имиграционен статус или друг защитен признак. Ето защо държавите трябва да предприемат всички необходими мерки, за да гарантират, че бременността и майчинството няма да бъдат стигматизирани или използвани като основа за отказ на достъп до права. Събирането на семейството, ако жената е оставила детето/децата си в страната на произход, е нужда, която трябва да се счита за приоритетна.

• Финансови проблеми и задлъжнялост

Не само на жертвите на трафик, но и на имигрантите като цяло често им се налага да се научат да се ориентират в непознати финансови системи, когато пристигнат в страната на дестинация. Налага им се да се научат как да работят с нови финансови институции и продукти. Понякога се сблъскват с езикови и културни пречки, докато търсят банкови услуги. Банките невинаги разполагат със служители, които говорят езика на жертвата на трафик или са запознати с финансовите и културните норми в държавата по произход на жертвата (Ballard et. al., 2016 : 88).

Случай от практиката: историята на Ф.

Ф. живее в Германия вече над 15 години. Тя е от Гвинея и никога не е ходила на училище. Не може нито да чете, нито да пише. Като дете била обрявана, а по-късно станала жертва на трафик на хора. Сега тя има разрешение за пребиваване в Германия, но често изпитва сериозни финансови затруднения и не успява да си плаща сметките. Тъй като никога не е ходила на училище, трудно се оправя с цифри и сметки и не може да управлява парите си добре. Освен това живее от социални помощи и не получава много пари. Когато не си плати сметките, получава напомняния, които не разбира. Въпреки че се опитва да плаща на редовни вноски с помощ от консултативния център, не успява да покрие всяка вноска, поради което споразумението за разсрочено плащане е оттеглено. Когато ходи в банката, за да уреди разсроченото плащане, тя често не успява да обясни какво точно иска, тъй като не говори немски достатъчно добре. Накрая ѝ бе уредена среща с консултант по дълговете, тъй като неплатените сметки на Ф. вече не можеха да се плащат на вноски. На този етап беше логично центърът за консултиране да включи друг център, който е специализиран в работа с финансови проблеми и проблеми с натрупани дългове. Така беше намерен консултант, който говори френски, така че Ф. да разбере точно всички стъпки.

Парите, които жертвите на трафик изпращат на съпрузи, деца, родители или други роднини в родната им страна, са нещо като издръжка. Тези плащания обикновено се изпращат чрез фирми за парични преводи (напр. MoneyGram, Western Union), които извършват тази услуга срещу такса, през банки, по приятели или роднини, които пътуват до страната на произход. Задължението да изпращат пари у дома може да бъде стресиращо и трудно за жертвите на трафик. Належащата нужда от пари увеличава натиска за намиране на работа. Припечелването на достатъчно пари не само за покриване на личните нужди (напр. наем, храна, комунални услуги и т.н.), но и за да изпратят у дома, може да бъде трудно (Ballard et. al., 2016: 89).

Въпреки че Ф. не разполага с много пари за харчене и нищо не ѝ остава в края на месеца, тя редовно изпраща вкъщи на семейството си. Освен това наскоро се омъжи в Гвинея и иска да подкрепи мъжа си финансово.

Ф. обяснява, че семейството и приятелите ѝ в Гвинея смятат, че тя има много пари, тъй като сега живее в Германия. Те я притискат и очакват от нея да изпраца пари в родината си.

3.2.4. Как да приложим мултидисциплинарен подход и успешно да насочим жертвата

Както беше обяснено по-горе, жертвите на трафик на хора имат множество нужди, за чието удовлетворяване е добре да работят мултидисциплинарни екипи, състоящи се от психолози, социални работници, адвокати, лекари, педагози и др. В някои случаи във вашата организация работят съвместно всички тези специалисти; но по-често се налага няколко доставчици на услуги да си сътрудничат, за да осигурят цялостна помощ за жертвите на трафик (Aninoşanu et al., 2016: 55; Lilja, 2019: 43). Това може да важи и за доставчика на услуги, за който работите. Сътрудничеството между различни организации и институции е много важно в случаите на трафик на хора, тъй като жертвите често страдат от различни уязвимости, причинени от трафика, което означава, че е необходимо насочване на клиента, за да се гарантира, че всички нужди се разглеждат по начин, при който жертвата е в центъра на вниманието. Членове 8 и 9 от Директива 2012/29/ЕС за правата на жертвите на престъпления препоръчват насочване към „други съответни звена към служби за подкрепа“, като напр. специализирани услуги за жертви на трафик (Rosell et al., 2018: 33-34). Но как се определя кои са подходящите доставчици на услуги? И как можете да идентифицирате съответните заинтересовани страни? Този раздел ще ви помогне да се ориентирате кои са подходящите служби и организации при насочването на жертвите на трафик.

Множество доставчици на услуги работят в подкрепа на жертвите на трафик. Под „доставчици на услуги“ разбираме следното:

„служби или организации, които подкрепят жертвите [...] при [ре]интеграцията им. [...] Доставчиците на услуги могат да бъдат публични, частни организации или организации на гражданското общество, които може да са специализирани в подпомагане на жертвите [...] или да оказват подкрепа на по-широк кръг от населението“ (ILO, 2020: 36).

За да може жертвата на трафик да се възстанови и интегрира възможно най-бързо, е необходимо вие, като ръководител на случая, да поддържате активно

сътрудничество с други доставчици на услуги. Ето защо е важно да се създаде база данни с доставчици на услуги и редовно да се поддържа връзка с тях (Ionescu, 2016: 25). Анализът на възможните партньори може да помогне на вас и вашата организация да определите на кои да се доверите:

- какви са интересите на организациите, които могат да повлияят или да бъдат засегнати от работата с жертви на трафик;
- потенциалните конфликти или рискове, които могат да застрашат работата им с жертвите;
- възможности и взаимоотношения, които могат да бъдат надградени по време на изпълнението, и възможни пропуски, които могат да бъдат коригирани;
- групи, които трябва да бъдат насърчавани да участват на различни етапи от услугата за подкрепа;
- подходящи стратегии и подходи за ангажиране на партньори;
- начини за намаляване на отрицателните въздействия върху жертвите на трафик (напр. избягване на дублиране в услугите за подкрепа, което може да навреди на бенефициентите) (Golder & Gawler, 2005).

Жертвите на трафик получават по-добри услуги, когато има установени взаимоотношения на сътрудничество. Най-добре е да установите тези взаимоотношения, преди да срещнете жертва, така че партньорството вече да е изградено, когато имате нужда от помощ. Препоръчваме ви за тази цел да попълните списъка с контакти/ресурси в Приложение II, за да можете да насочвате към подходящи услуги и да предлагате цялостна подкрепа на жертвите.

---

4. Обобщение

Ръководството предоставя практически насоки за работа с жертви на трафик с множество уязвимости по начин, съобразен с нуждите на всяко нуждаещо се лице. То е приложимо и може да се адаптира към всеки национален контекст. Случаите, представени в Глави 2 и 3, са подбрани измежду множеството истории от нашата практика, за да покажат уязвимостите, причинени от трафика на хора. Въпреки че историите са много драматични, те са част от една реалност, която партньорите от ACTIVATE споделят с читателите с цел по-добро разбиране на феномена трафик на хора и постигане на съвместен координиран отговор.

Надяваме се, че Ръководството ще ви помогне да си изградите по-добра представа за многото уязвимости, пред които са изправени жертвите на трафик, и да се мотивирате и да развиете нови умения. Също така се надяваме, че Ръководството ще бъде широко използвано и ще подпомогне практикуващите в ежедневноста им работа с жертви на трафик.

Тъй като консорциумът ACTIVATE е специализиран в предоставянето на услуги на жени, жертви на трафик, тук беше застъпена женската гледна точка и колко е важно да се предоставят услуги, които са съобразени с пола на жертвите. Независимо от това Ръководството може да служи като насока за предоставяне на услуги за жени и мъже, които са преживели различни форми на насилие, независимо от тяхната националност или статут на пребиваване.

5. Библиография

- AbouZahr, C. „Safe Motherhood: a brief history of the global movement 1947–2002 in British Medical Bulletin, Volume 67, Issue 1, December, pp. 13–2.” British Medical Bulletin, December 2013.
- Administration for Children & Families. (17. 03 2022). *Administration for Children & Families*. Von The Administration for Children & Families. Available from : https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/orr/health_problems_seen_in_traffick_victims.pdf
- Aninoșanu, L., Marțiș, D., Stoian, G., & D'Amico, M. &. (2016). *Why is gender an important factor in the process of trafficking for sexual exploitation? – Guide for professionals, with a special focus on the trafficking of sexual exploitation of Romanian women and girls*.
- Areios Pagos Supreme Civil and Criminal Court of Greece. (n.d.). *Case-law: Case number 2/2019*. Available from: http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=47ITH6RZJMX54R0TWHSPMF02N7FZWW&apof=2_2019&info=%D0%CF%C9%CD%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%CF%CB%CF%CC%C5%CB%C5%C9%C1
- ARSIS, A. f. (2020). *Guide on Stress and Self-Care Management. For professionals working with minors and youth on the move survivors of gender based violence*. Thessaloniki: Arsis.
- ASEAN. (2016). *Gender Sensitive Guideline for Handling Women Victims of Trafficking in Persons*. Available from https://asean.org/wp-content/uploads/2012/05/FAASN_gender_8_email_REV.pdf [Retrieved 02/05/2022].
- Astra, eLiberare, Iroko Onlus, Novahuset, Footprint to Freedom, lightup International, Ellencentret, Novi Put, Marta Centre & VATRA (2021). *Best Practices in Programming for Child Victims of Trafficking and Commercial Sexual Exploitation – Integrating a Child Rights-Based Approach in CSO Programming – A best practice report by the 2021 Child10 Awarded Members*. Budapest: Childhub.
- Atewologun, D. (2018). *Intersectionality Theory and Practice*. Available from: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.48>
- Baker, C. N. (2018). Moving Beyond "Slaves, Sinners, and Saviors": An Intersectional Feminist Analysis of US Sex-Trafficking Discourses, Law and Policy. *Journal of Feminist Scholarship* 4 (Spring), 1-23. Available from: <https://digitalcommons.uri.edu/jfs/vol4/iss4/2>
- Ballard et. al. (2016): *Immigrant and Refugee Families, 2nd Ed. Global Perspectives on Displacement and Resettlement Experiences*. Minneapolis : Libraries Publishing.

- Biff, G.; Pfeffer, T.; Trnka-Kwiecinski, A. (2019). *Joint Efforts of Police and Health Authorities to Combat Trafficking in Human Beings. Handbook for professionals at the interface of police & health authorities.* Available from: <https://www.payoke.be/wp-content/uploads/2019/05/Handbook-for-Professionals.pdf>
- Blöcher, Jessica; Eyselein, Luisa; Kolbe, Simon & Wells, Anja (2020): *Handbook for Practitioners – The Integration of Female Nigerian Survivors of Human Trafficking for the Purpose of Sexual Exploitation.* Available from: <https://intap-europe.eu/handbooks/> [Retrieved 02/05/2022].
- Boiano, Ilaria; Cecchini, Cristina; Fioravanti, Giulia; Spampinati, Chiara; Kaplani, Maria Elli Doufexi; Athanasiou, Eirini; Vassileva, Antoaneta; Kozhouharova, Nadia; Danner, Eva; Hein, Katharina; Nyamekye, Bernadette & Wells, Anja (2022). *Trainer’s Manual for Professionals Working in Reception and Identification Centres.* Athens : KMOP.
- Brunovskis, A., & Surtees, R. (2012). *Leaving the past behind? When victims of trafficking decline assistance. Summary report.* Available from: https://nexushumantrafficking.files.wordpress.com/2015/03/leaving-the-past-behind_declining-assistance_nexus.pdf
- Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. (20. 03 2022). *Gewalt Gegen Frauen und Mädchen: Überwindung der weiblichen Genitalverstümmelung (FGM).* Von Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. Available from : <https://www.bmz.de/de/entwicklungspolitik/frauenrechte-und-gender/gewalt-gegen-frauen-und-maedchen/fgm-weibliche-genitalverstuemmung>
- Bundesweiter Koordinierungskreis gegen Menschenhandel – KOK e.V. (17. 03 2022). *Bundesweiter Koordinierungskreis gegen Menschenhandel – KOK e.V.* Von Opferschutz und Rechte der Betroffenen in Deutschland. Available from : <https://www.kok-gegen-menschenhandel.de/menschenhandel/was-ist-menschenhandel/opferrechte>
- Cambridge Dictionary (n.d.). *Vulnerability.* Available from : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/vulnerability> [Retrieved 02/05/2022].
- Castaner, M., & Flower, R. (2021). *How trauma related to sex trafficking challenges parenting: Insights from Mexican and Central American survivors in the US.* PLoS ONE, 16 (6).
- Ceneda, S. (2002). *Refugee Women’s Resource Project. Romani Women from Central and Eastern Europe: A ,Fourth World‘, or Experience of Multiple Discrimination.* London: Asylum Aid.
- Desert Flower Foundation. (14. April 2022). *Desert Flower Foundation.* Von Desert Flower Foundation: Available from : <https://www.desertflowerfoundation.org/de/was-ist-fgm.html>
- Differenza Donna. (2021). *GAPS – Gendering Asylum Protection System.*

- EC. (2020). *Third report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2020) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*. Brussels: European Commission.
- EC. (2020). *Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EC. (2020). *Data collection on trafficking in human beings in the EU*. Available from : https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf
- EIGE (n.d.). *Glossary & Thesaurus*. Available from : <https://eige.europa.eu/thesaurus> [Retrieved 02/05/2021].
- EIGE. (2018). *Gender Specific Measures in anti-trafficking actions*.
- EIGE (2018). *Trafficking for sexual exploitation: a gendered crime*. Available from : <https://eige.europa.eu/news/trafficking-sexual-exploitation-gendered-crime#:~:text=Trafficking%20for%20sexual%20exploitation%20is%20the%20most%20commonly,exploitation%20in%20the%20EU%20are%20women%20or%20girls> [Retrieved 02/05/2021].
- EMN. (2014). *Identification of victims of trafficking in human beings in international protection and forced return procedures*.
- Europe, C. o. (2011). *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*.
- European Court of Human Rights. (2017). *Judgment Chowdury and Others v. Greece – human trafficking and forced labour*. Available from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-5671464-7189869%22%7D>
- European Parliament. (2016). *Briefing – The gender dimension of human trafficking*. Available from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577950/EPRS_BRI\(2016\)577950_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577950/EPRS_BRI(2016)577950_EN.pdf)
- European Disability Forum on Combatting Trafficking in Persons with Disabilities, March 2022. Available from: <https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/03/EDF-position-on-combatting-human-trafficking-%E2%80%93-review-of-EU-rules.docx>
- Europol Public Information. (2016). *Trafficking in Humans in the European Union*. The Hague: Europol Public Information. Available from : https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/trafficking_in_human_beings_in_the_european_union_2011.pdf

- Farley, M. (2004). "Bad for the body, bad for the heart": Prostitution harms women even if legalized or decriminalized. *Violence Against Women* 10, no. 10, 1087–1125
- Faulkner, M., Mahapatra, N., Heffron, L., Nsonwu, M. B., & Busch-Armendariz, N. (2013). *Moving Past Victimization and Trauma Toward Restoration: Mother Survivors of Sex Trafficking Share Their Inspiration. International Perspectives in Victimology*, 46-55.
- Flory, L. (2017). *Traumasesibler und empowernder Umgang mit Geflüchteten. Ein Praxisleitfaden*. Berlin, Germany: Bundesweite Arbeitsgemeinschaft der Psychosozialen Zentren für Flüchtlinge und Folteropfer – BAfF e.V.
- Garzón, H., Fernández, G., Juan, C. M., & Contreras, E. R. (2018). *Mothers in Human Trafficking Networks Robbed of their Rights*. Women's Link Worldwide.
- Generation 2.0. (2021). *Manolada Watch: Report on the situation at Manolada – November 2021*. Available from: <https://q2red.org/report-on-the-situation-at-manolada-november-2021/>
- Golder, B., & Gawler, M. (2005). *Cross-Cutting Tool – Stakeholder Analysis*. WWF.
- Greek Council for Refugees. (2014). *Manolada: The Chronicle of a Judicial Failure*. Available from: <https://www.gcr.gr/en/ekdoseis-media/echr-cases/echr-cases-decisions/item/414-manwlada-dikastiki-apotuxia>
- Greek National Commission for Human Rights. (2018). ECtHR, *Chowdury and Others v. Greece; Recommendations for the full compliance of the Greek State*. Available from: http://www.nchr.gr/images/English_Site/TRAFFICKING/GNCHR%20Recommendations%20on%20the%20Manolada%20case.pdf
- GRETA. (2020). *Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection*. Council of Europe.
- Heffernan, K., & Blythe, B. (1. April 2014). *Evidence-Based Practice: Developing a Trauma-Informed Lens to Case Management for Victims of Human Trafficking. Global Social Welfare*, 169-177.
- Herman, J. (1992). *Trauma and Recovery*. New York: Basic Books.
- HEUNI. (2019). <http://heuni.education>. Available from : http://heuni.education: http://heuni.education/thb_training#rec59328691 [Retrieved 12/02/2021]
- HTCBC, H. T. (24. September 2020). *htcbc – Human Trafficking Capacity Building Center*. Available from : https://htcbc.ovc.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh311/files/media/document/Q_A_Implementing-a-Victim-Centered-Trauma-Informed-Program_508c.pdf

- ICRSE. (2020). *Undeserving victims? A community report on migrant sex worker victims of crime in Europe*.
- ILO. (2020). *Global guidelines on the economic reintegration of victims of forced labour through lifelong learning and skills development approaches*. Geneva: ILO.
- ILGA world. (2020). *Annual Report 2019*. Available from:
https://ilga.org/downloads/ILGA_World_Annual_Report_2019.pdf
- Inka, L. e. (2019). *Handbook on counselling asylum seeking and refugee women victims of gender-based violence*. Available from <https://heuni.fi/-/handbook-on-counselling>
- International Organization for Migration. (2009). *Caring for Trafficked Persons. Guidance for Health Providers*. London: IOM.
- IOM. (2011). *Guidelines for Assisting Victims of Human Trafficking in the East Africa Region*. Available from:
https://publications.iom.int/system/files/pdf/guidelinesforassistingvictims_en_a5.pdf
- IOM. (2018). *Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centred Approach: A Trainer's Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago*. Available from :
https://publications.iom.int/system/files/pdf/investigating_human_trafficking.pdf
- Izsák-Ndiaye, R. (2015). *Report of the Special Rapporteur on Minority Issues, Rita Izsák: comprehensive study of the human rights situation of Roma worldwide, with a particular focus on the phenomenon of anti-Gypsyism*. UN. Human Rights Council. Special Rapporteur on Minority Issues. Available from:
<https://digitallibrary.un.org/record/797194>
- Kushen, R., Mann, L., Ovalle, O. M. (2011). *Breaking the Silence. Trafficking in Romani Communities. A Report by the European Roma Rights Centre and People in Need*. Budapest: ERRC.
- Küstner-Nnetu, H. (Februar 2018). *Der Paritaetische*. Available from : https://www.der-paritaetische.de/fileadmin/user_upload/Schwerpunkte/Migration/doc/MBE/Zusammenfassung_fuer_all_e_MBEs_20.-22_Februar_2018.pdf [Retrieved 12/02/2021]
- Laboratory to Combat human Trafficking. (2017). *Intersectionality and Human Trafficking Survivorship*. Available from: <https://combathumantrafficking.org/2017/05/intersectionality-human-trafficking-survivorship/>
- Laub, D., & Auerhahn, N. (1993). Knowing and not Knowing Massive Psychic Trauma: Forms of Traumatic Memory. *The International Journal of Psychoanalysis*(74), pp. 287-302.
- Lonescu, G. (2016). *Guide of Good Practice – Chance and Challenge Improve Social Services provided to Victims of Human Trafficking*. Bucharest : Pro Refugiu.

Lietonen, A. & Lilja, I. (2021). *A Toolkit for Enhancing Counselling for Victims of Gender-Based Violence – Empowering Counsellors and Beneficiaries to Assess the Needs and the Impact of Counselling with Women in Migration*. Helsinki: HEUNI

Lilja, I. (ed.) (2019). *Handbook on counselling asylum seeking and refugee women victims of gender-based violence*. Helping her to reclaim her story. Helsinki: HEUNI.

Lilja, I., Kervinen, E., Lietonen, A., Ollus, N., Viuhko, M., Jokinen, A., & Hannonen, J. (2020). *UNSEEN VICTIMS – Why Refugee Women Victims of Gender-Based*. Helsinki: HEUNI.

ODHIR and UN Women. (2020). *Guidance: Addressing Emerging Human Trafficking Trends and Consequences of the COVID-19 Pandemic*. Available from: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/Guidance-Addressing-emerging-human-trafficking-trends-and-consequences-of-the-COVID-19-pandemic-en.pdf>

Office for Victims of Crime – Training and Technical Assistance Center. (N.D.). *Human Trafficking Task Force e-Guide: Substance Abuse Needs*. Available from: <https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/4-supporting-victims/44-comprehensive-victim-services/mental-health-needs/substance-abuse-needs/>

Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime: Training and Technical Assistance Center. (N.D.). *Human Trafficking Task Force e-Guide: Strengthening Collaborative Responses*. Available from: <https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/1-understanding-human-trafficking/13-victim-centered-approach/>

Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons. (2020). *Trauma bonding in human trafficking*. Washington D.C.: United States Department of State. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/10/TIP_Factsheet-Trauma-Bonding-in-Human-Trafficking-508.pdf

Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons. (2020). *The Intersection of Human Trafficking and Addiction*. Available from: https://2017-2021.state.gov/wp-content/uploads/2020/10/TIP_Factsheet-The-Intersection-of-Human-Trafficking-and-Addiction-1-508.pdf

Official Journal of the European Union. (2004). *Council Directive 2004/80/EC of 29 April 2004 relating to compensation to crime victims*. L 261/15. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0080>

Official Journal of the European Union. (2005). *Council EU Plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings*. Available from: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/council-eu-plan-best-practices-standards-and-procedures-combating-and-preventing-trafficking-human_it

- OHCHR. (2003). *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*.
- OSCE. (2021). *Applying gender-sensitive approaches in combating trafficking in human beings*. Vienna: OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings. https://www.osce.org/files/f/documents/7/4/486700_1.pdf
- OSCE. (2021). *Applying Gender-Sensitive Approaches in Combating Trafficking in Human Beings*. Occasional Paper No.10.
- Pascoal, R. *Motherhood in the Context of Human Trafficking and Sexual Exploitation. Studies on Nigerian and Romanian Women*. Springer, 2020.
- Payoke (2014). *Human trafficking: What to do? – A Practical Guide for Healthcare Providers, Law Enforcement, NGOs & Border Guards*. Available from : <https://www.payoke.be/wp-content/uploads/2019/05/Guide-For-Practitioners.pdf> [Retrieved 02/05/2022].
- PICUM. (2021). *Preventing and Addressing Vulnerabilities in Immigration Enforcement Policies*.
- PICUM. (2022). *Insecure Residence Status, Mental Health and Resilience*.
- POLARIS. (2016). *Sex Trafficking and LGBTQ Youth* . Available from: www.polarisproject.org: <https://polarisproject.org/resources/sex-trafficking-and-lgbtq-youth/>
- Potocky, M. &. (2020). *Adressing Secondary Stress: Models and Promising Practices*. Sebastopol, CA: Grantmakers Concerned with Immigrants and Refugees.
- Robjant, R. W. (October 2018). *The Trauma-Informed Code of Conduct: For all Professionals working with Survivors of Human Trafficking and Slavery*. Essex: Helen Bamber Foundation.
- Rosell, C. F., Gittenaer, A., Goulding, E., McGuinness, E. K., Jamal, S. J., Holubova, B., & Kuhl, A. &. (2018). *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*. Vilnius: EIGE.
- Spektrum (2001). *Analphabet*. Available from: <https://www.spektrum.de/lexikon/geographie/analphabet/334>
- The Advocates for Human Rights. (17. 03 2022). *Health Consequences of Human Trafficking*. Health Consequences and the Role of Healthcare for Trafficked Persons Available from : https://www.stopvaw.org/Health_Consequences_of_Trafficking
- Thomson, Kirsty, & Yonkova, N. (2020). *Assisting Trafficked Women: Best Practice Principles of gender-specific legal assistance and integration supports to third country national female victims of traffi cking for sexual exploitation (Assist Project EC AMIF: 821581)*. Scotland/UK: JustRight Scotland. Available

from : https://www.justrightscotland.org.uk/wp-content/uploads/2021/03/R1_JRScot_ASSIST_Report-FINAL.pdf

UN General Assembly. (2020). *Trafficking in women and girls – Report of the Secretary-General*. Retrieved from <https://undocs.org/en/A/75/289>

UNESCO (2021). *The Global Alliance for Literacy within the framework of lifelong learning (GAL)*. Available from: <https://uil.unesco.org/literacy/global-alliance>

UNESCO (2022). *Literacy*. Available from: <http://uis.unesco.org/en/topic/literacy>

UNHCR (2007). UNHCR, *Refugee Protection and International Migration*. Available from : <https://www.unhcr.org/en-us/4a24ef0ca2.pdf> [Retrieved 02/05/2022].

UNHCR. (2002). *Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*. Available from: <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58ddef4/guidelines-international-protection-1-gender-related-persecution-context.html>

UNHCR. (2006). *Guidelines on International Protection: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees to victims of trafficking and persons at risk of being trafficked*.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *Global Report on Trafficking in Persons*. New York: United Nations publication.

United Nations General Assembly. (2020). Report of the Secretary-General – *Trafficking in women and girls*. A/75/289. Available from: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/206/48/PDF/N2020648.pdf?OpenElement>

UNODC (2008). *An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability, Impact and Action*. Available from : https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/An_Introduction_to_Human_Trafficking_-_Background_Paper.pdf [Retrieved 02/05/2022].

UNODC. (2008). *Background Paper: An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability, Impact and Action*. United Nations: New York. Available from: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/An_Introduction_to_Human_Trafficking_-_Background_Paper.pdf

UNODC. (2021). *Global report on trafficking in persons 2020*. New York: United Nations. Available from: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf

- UN Women, OSCE, ODHIR. (2020). *GUIDANCE Addressing Emerging Human Trafficking Trends and Consequences of the COVID-19 Pandemic*. Available from: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/guidance-addressing-emerging-human-trafficking-trends-and-consequences-of-the-covid-19-pandemic-en.pdf?la=en&vs=4743>
- U.S. Department of Homeland Security. (N.D.). *Law Enforcement – A victim-centred approach*. Retrieved from <https://www.dhs.gov/blue-campaign/law-enforcement>
- US Department of State. (2014). *Civilian security, democracy, and human rights – the vulnerability of lgbt individuals to human trafficking*. Office to monitor and combat trafficking in persons, Washington DC.
- US Department of State. (2021). *2021 Trafficking in Persons Report: Italy*. Office to monitor and combat trafficking in persons. Available from: <https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/italy/>
- Verbraucherzentrale NRW e.V. (21. 03 2022). *Medizinische Versorgung von Asylbewerbern*. Verbraucherzentrale NRW e.V. Available from: <https://www.verbraucherzentrale.de/wissen/gesundheit-pflege/aerzte-und-kliniken/medizinische-versorgung-von-asylbewerbern-12312>
- Wells, A., Freudenberg, D., & Levander, M. (2019). *Gender-Based Violence against Refugee & Asylum-Seeking Women – A Training Tool – Training Manual CCM-GBV project*. Boppard: SOLWODI Deutschland e.V.
- World Health Organization. (14. April 2022). *World Health Organization*. World Health Organization Fact-Sheets. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>
- Zimmerman, C., & Pocock, N. (2013, January). *Human trafficking and mental health 'My wounds are inside, they are not visible'*. The Brown Journal of World Affairs, XIX(11), pp. 265-280.
- Zimmerman, C., Hossain, M., Yun, K., Roche, B., Morison, L., & Watts, C. (2006). *Stolen Smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe*. London: The London School of Hygiene & Tropical Medicine.
- Yonkova, Nusha, M. H. (2020). *Assisting Trafficked Women. Best practice principles of gender-specific legal assistance and integration supports to third country national female victims of trafficking for sexual exploitation*. Irland: Immigrant Council of Ireland.
- Werder-Mörschel, Kerstin (2017). <https://www.psychotherapie-potsdam-mitte.de/5-4-3-2-1-uebung/> [Retrieved 04/23/2022]

6. Приложения

ПРИЛОЖЕНИЕ I

„Да“ и „Не“ в межкултурната комуникация

ДА	НЕ
Натрупайте познания за други култури. Учете за чуждите култури, за да придобиете представа как ценностите влияят на действията и поведението на хората, които принадлежат към чужди култури.	Не обобщавайте прекомерно и не си изграждайте стереотипи за дадената култура въз основа на общуването си само с няколко нейни представители.
Не забравяйте, че макар да оформя начина, по който човек действа и реагира в различни ситуации, сама по себе си културата не дефинира човека. Има и други фактори, които влияят на начина, по който човек действа, възприема света и тълкува събитията.	Не оценявайте културата на даден човек през призмата на собствената си култура. Приемете, че различията съществуват и никоя култура не е по-висша или по-нисша от останалите.
Активно търсете възможности да учите за други култури. Четете, ходете по събития, организирани от различни етнически и културни общности, разговаряйте с лидерите на културните общности, научете по няколко фрази на техния език.	Не бъдете „културни далтонисти“: недейте просто да приемате, че всички сме еднакви, разсъждаваме по един и същи начин и бихме реагирали еднакво на дадена ситуация. Приемете, че съществуват културни различия и в различните култури една и съща ситуация може да се разтълкува по различни начини.
Информирайте се кое се счита за уместно поведение и начин на изразяване в културите, различни от вашата. Разберете кои невербални сигнали хората от другата култура биха възприели като обидни и объркващи и адаптирайте речта и поведението си спрямо техните нужди.	Не очаквайте, че човекът отсреща веднага ще възприеме вашите културни ценности. Очаквайте известна съпротива и объркване, докато човекът се ориентира.
Трябва да осъзнаете, че лицата, които подкрепяте, се намират в култура, различна от тяхната собствена, и могат да чувстват, че губят идентичността си. Приемете нуждата им да запазят своята идентичност, докато се интегрират във вашата култура.	Не подценявайте колко трудно може да се окаже за лицата, които подкрепяте, да се адаптират към вашата култура. Дайте им време да преминат през нормалния процес на културна адаптация.

Уважавайте еднакво всички лица, които подкрепяте, независимо от страната им на произход.	Не се отнасяйте различно с хората според това на коя култура са носители. Отнасяйте се към всички с еднакво уважение, независимо от произхода им и културните различия.
Отнасяйте се с всеки като с личност.	Не правете генерални обобщения, обединяващи хората от различни държави (азиатците така, африканците така, европейците така). Не забравяйте, че на всеки континент има множество различни държави, в които има различни щати, провинции, области, региони, етнически групи и културни общности.
Слушайте активно и с емпатия. Опитайте се да се поставите на мястото на лицата, които подкрепяте.	Не се притеснявайте да поискате допълнителни разяснения от лицето, с което работите, ако не разбирате нещо. Целта е да се сдобие с информацията, която ще бъде от най-голяма полза за работата по случая.

Източник: (Payoke 2014, : 52-53)

ПРИЛОЖЕНИЕ II

Потенциални партньори

Центрове за трафик на хора	
Консултативен център за трафик на хора	
Горещи телефонни линии	
Гореща линия за трафик на хора	
Гореща линия за домашно насилие	
Гореща линия за деца	
Гореща линия на БЧК	
Гореща линия за изчезнали лица	
Приюти и подслон и настаняване	
Приют за жертви на трафик	
Подслон/кризисен център за деца и юноши	
РПЦ за бежанци и мигранти	
Център за временно настаняване за бездомни	
Подслон/Кризисен център за жертви на домашно насилие	
Приют на религиозна организация	
Здравни служби	
Програми за сексуално здраве и услуги на терен	
Гинекологичен кабинет и АГ болница	
Общопрактикуващи лекари	
Клиники за алкохолна или наркотична зависимост	
Мобилни клиники и услуги на терен	
Служби за психично здраве и психологическо консултиране	
Специализирани центрове за информиране и консултиране, терапия и рехабилитация	
Специалисти по консултиране, свързано с насилие	
Клиники за психично здраве/психиатрични клиники	
НПО и организации в общността	
В областта на трафика на хора	
В областта на домашното насилие	
Правозащитни организации (напр. права на човека, права на жените или децата, трудови права), бежански или имиграционни служби	
Социални услуги	
Религиозни или организации в общността	

Правни услуги	
Адвокати, специалисти по миграционно и наказателно право	
Програми за правна помощ към НПО	
Бюро за безплатна правна помощ	
Контакти с местните власти	
Национална/местна комисия за борба с трафика	
Отдел за закрила на детето	
Дирекция социално подпомагане	
Община – жилищно настаняване, детски градини	
Посолства и консулски служби	
Посолства и консулски служби на държавите, от които са основните групи мигранти и жертвите на трафик	
Полиция, правоохранителни служби	
Контакти с местната полиция	
Лице за контакт от ГД БОП, ГД „Гранична полиция“, Д „Миграция“	
Лице за контакт по въпросите, свързани с деца, Сектор „Детска престъпност“	
Международни организации	
Международна организация по миграция	
Международна организация на труда	
Служба на Върховния комисар на ООН по правата на човека	
Служба на Върховния комисар на ООН по бежанците	
Детски фонд на ООН	
Служба на ООН по наркотиците и престъпността	
Неправителствени организации в други държави	
Организации за подкрепа на жертви на трафик в най-често срещаните страни на произход	
Организации за подкрепа на жертви на трафик в най-често срещаните страни на дестинация	
Преводачи (избройте езиците, които са необходими)	

Източник: Payoke (2014, : 45-47) по Zimmerman (2009)

ПРИЛОЖЕНИЕ III

Оперативни индикатори за трафик на хора с цел трудова експлоатация

Според документа *Operational indicators of trafficking in human beings: Results from a Delphi survey implemented by the ILO and the European Commission in 2009*. Можете да намерите всички индикатори в линка по-долу:

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf

• Пълнолетни лица

ИНДИКАТОРИ ЗА ВЕРБУВАНЕ С ИЗМАМА	ИНДИКАТОРИ ЗА ВЕРБУВАНЕ ПОСРЕДСТВОМ ПРИНУДА
<p><u>С голяма тежест</u> Измама за вида на работата, локацията или работодателя <u>Със средноголяма тежест</u> Измама за условията на труд Измама за съдържанието или законността на трудовия договор Измама, че семейството ще се събере Измама за жилището и битовите условия Измама с правни документи или за получаване на законен статут на пребиваване/миграция Измама за начина на пътуване и условията за наемане на работа Измама за надницата/заплатата Измама чрез обещания за брак или осиновяване <u>С малка тежест</u> Измама за достъп до възможности за образование</p>	<p><u>С голяма тежест</u> Насилие над жертвата <u>Със средноголяма тежест</u> Отвличане, принудителен брак, принудително осиновяване или продажба на жертвата Отнемане на документите Обвързване чрез дълг Изоляция, принудително подчинение Заплаха, че ще бъде предаден/а на властите Заплахи за насилие към жертвата Заплахи, че ще каже на семейството, общността или ще обяви публично Насилие на семейството (реализирано или под формата на заплахи) Отнемане на пари</p>

ИНДИКАТОРИ ЗА ВЕРБУВАНЕ ЧРЕЗ ЗЛОУПОТРЕБА С УЯЗВИМО ПОЛОЖЕНИЕ	ИНДИКАТОРИ ЗА ЕКСПЛОАТАЦИЯ
<p><u>Със средноголяма тежест</u> Злоупотреба с трудна ситуация в семейството Злоупотреба с незаконен статут Злоупотреба поради липса на образование (езикова грамотност) Злоупотреба чрез прикриване на информация Контрол на експлоататорите Икономически причини Невярна информация за закона и отношението на властите Невярна информация за успешни случаи на миграция Ситуация в семейството</p>	<p><u>С голяма тежест</u> Прекомерно дълъг работен ден <u>Със средноголяма тежест</u> Лоши битови условия Труд при опасни условия Ниска заплата или работа без заплащане Незачитане на трудовото законодателство или неспазване на подписания договор Липса на социална защита (договор, осигуровки и др.) Много лоши условия на работа Манипулиране на заплатата</p>

Личностни характеристики Психологическа и емоционална зависимост Проблеми с властите/ правен статут <u>С малка тежест</u> Злоупотреба с културни особености/религиозни вярвания Общият контекст Трудности в миналото Затруднения при организиране на пътуването	<u>С малка тежест</u> Липса на достъп до образование
--	---

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРИНУДА В СТРАНАТА НА ДЕСТИНАЦИЯ	ИНДИКАТОРИ ЗА ЗЛОУПОТРЕБА С УЯЗВИМО ПОЛОЖЕНИЕ В СТРАНАТА НА ДЕСТИНАЦИЯ
<u>С голяма тежест</u> Отнемане на документите Обвързване с дълг Изоляция, принудително подчинение Насилие над жертвите <u>Със средноголяма тежест</u> Принуда за извършване на незаконни / престъпни действия Принуда за изпълнение на задачи или приемане на клиенти Принуда да извършва действия срещу останалите Принуда да лъже властите, семейството си и др. Заплаха, че ще бъде предаден/а на властите Заплаха, че ще работи при още по-лоши условия Заплаха с насилие над жертвата Под силно влияние е Насилие над семейството ((реализирано или под формата на заплахи) Отнемане на заплатата <u>С малка тежест</u> Заплахи, че ще каже на семейството, общността или ще обяви публично	<u>Със средноголяма тежест</u> Зависимост от експлоататорите Трудно му/й е да живее на непознато място Икономически причини Ситуация в семейството Проблеми с властите/правен статут <u>С малка тежест</u> Трудности в миналото Личностни характеристики

• Деца

ИНДИКАТОРИ ЗА ВЕРБУВАНЕ С ИЗМАМА	ИНДИКАТОРИ ЗА ВЕРБУВАНЕ ЧРЕЗ ЗЛУОПОТРЕБА С УЯЗВИМО ПОЛОЖЕНИЕ
<p><u>С голяма тежест</u> Измама, че ще има достъп до възможности за образование Измама за вида на работата, локацията или работодателя</p> <p><u>Със средноголяма тежест</u> Измама за условията на труд Измама за съдържанието или законността на трудовия договор Измама, че семейството ще се събере Измама за жилището и битовите условия Измама с правни документи или за получаване на законен статут на пребиваване/миграция Измама за начина на пътуване и условията за наемане на работа Измама за надницата/заплатата Измама чрез обещания за брак или осиновяване</p>	<p><u>Със средноголяма тежест</u> Злоупотреба с културни особености / религиозни вярвания Злоупотреба поради трудна ситуация в семейството Злоупотреба с незаконен статут Злоупотреба поради липса на образование (езикова грамотност) Злоупотреба чрез прикриване на информация Контрол на експлоататорите Трудности в миналото Трудности при организиране на пътуването Икономически причини Невярна информация за успешни случаи на миграция Ситуация в семейството Общият контекст Личностни характеристики Психологическа и емоционална зависимост Проблеми с властите / правен статут</p>

ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПОЛЗВАНА ПРИНУДА ПРИ ВЕРБУВАНЕ	ИНДИКАТОРИ ЗА ЕКСПЛОАТАЦИЯ
<p><u>С голяма тежест</u> Отвлечане, принудителен брак, принудително осиновяване или продажба на жертвата Дългово робство Заплахи за насилие към жертвата Насилие над жертвата</p> <p><u>Със средноголяма тежест</u> Отнемане на документите Изоляция, принудително държание или наблюдение Заплаха, че ще бъде предаден/а на властите Заплахи, че ще каже на семейството, общността или ще обяви публично Насилие над семейството (заплахи или осъществено) Отнемане на пари</p>	<p><u>С голяма тежест</u> Прекомерно дълъг работен ден</p> <p><u>Със средноголяма тежест</u> Лоши битови условия Труд при опасни условия Ниска заплата или работа без заплащане Няма достъп до образование Незачитане на трудовото законодателство или неспазване на подписания договор Много лоши условия на работа Манипулиране на заплатата</p>

ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПОЛЗВАНА ПРИНУДА В СТРАНАТА НА ДЕСТИНАЦИЯ	ИНДИКАТОРИ ЗА ЗЛОУПОТРЕБА С УЯЗВИМО ПОЛОЖЕНИЕ В СТРАНАТА НА ДЕСТИНАЦИЯ
<p><u>С голяма тежест</u> Отнемане на документите Дългово робство Принуда за извършване на незаконни/престъпни действия Принуда за изпълнение на задачи или приемане на клиенти Изоляция, принудително държане или наблюдение Заплаха с насилие над жертвата Под силно влияние Насилие над жертвите</p> <p><u>Със средноголяма тежест</u> Принуда да извършва действия срещу останалите Принуда да лъже властите, семейството си и др. Заплаха, че ще бъде предаден/а на властите Заплаха, че ще работи при още по-лоши условия Заплахи, че ще каже на семейството, общността или ще обяви публично Насилие над семейството (заплахи или осъществено) Отнемане на заплатата</p>	<p><u>Със средноголяма тежест</u> Зависимост от експлоататорите Трудности в миналото Трудно му/й е да живее на непознато място Икономически причини Ситуация в семейството Личностни характеристики Проблеми с властите/ правен статут</p>

ПРИЛОЖЕНИЕ IV

Въпроси, чрез които да разграничите спешните от средносрочните и дългосрочните потребности

Етап на кризисна интервенция / спешна подкрепа

Въпроси, свързани с безопасността на жертвата	Пояснение
Къде беше извършено престъплението?	Центърът за подкрепа в същия град, където е извършено престъплението, ли е? Ако е така, извършителите по-лесно могат да проследят жертвата до центъра.
Знаете ли в кои градове извършителят все още има добри контакти?	Ако се налага жертвата да бъде преместена в друг град за по-голяма сигурност, трябва да се изясни дали този град е наистина безопасен.
Кой Ви купи мобилния телефон? Извършителят разполага ли с телефонния Ви номер? Възможно ли е извършителят да Ви проследи по телефонния номер?	Ако има вероятност извършителят да проследи или да се свърже с жертвата на трафик по мобилния ѝ телефон, трябва да се организира нов телефон или SIM карта.
Извършителят има ли връзка с Вашето семейство?	Ако извършителят е във връзка със семейството, той или тя могат да им оказват натиск, за да разкрият къде се намира жертвата.
Обмисляли ли сте дали да не се оплачете в полицията?	Жертвата на трафик следва да бъде информирана за възможността да подаде оплакване, но е важно да обясните, че не е необходимо да вземе това решение веднага и че разполага с време, докато се стабилизира и премисли ситуацията.

Медицинска и психологическа помощ	Пояснения
Имало ли е случай да се чувствате зле физически, защото условията не са били добри?	Например жертвата може да е живяла дълго в неотоплявано жилище или се е налагало да работи в оранжерия при висока температура и голяма влажност.
Знам, че този въпрос е прекалено личен, но искаме да Ви помогнем по възможно най-добрия начин. Така че ще попитам изпитвате ли болка някъде в гениталиите?	Особено ако жертвата на трафик е била принуждавана да проституира, рискът да е заразена с болест, която се предава по полов път, е много голям.
Имате ли достатъчно храна и вода?	Някои жертви на трафик са затваряни против волята им и не им е позволявано да излизат навън. Тоест са зависели от престъпниците за храна и вода. Недохранването може да доведе до сериозни последици за здравето, така че този въпрос трябва да се изясни. Особено важно е за децата и подрастващите, тъй като те все още се развиват.
Бременна ли сте? Мислите ли че е възможно да сте забременяла?	Бременна ли е жертвата на трафик? Ходила ли е на лекар вече? Има ли оплаквания?

Вземате ли наркотици понякога или дали не Ви се налага да притъпите спомените си, защото сте изпадали в такива лоши ситуации? Трябваше ли да вземате наркотици, или пък Ви караха да вземате наркотици?	Някои жертви започват да вземат наркотици по време на експлоатацията, а в някои случаи им ги дават против волята им. Ако има пристрастяване, е от ключово значение да се установи връзка с терапевт или лекар специалист.
Страдате ли от хронични заболявания, които не са лекувани?	Някои жертви страдат от хронични заболявания, които не са били лекувани по време на експлоатацията. Трябва да се изясни дали лицето знае за такова заболяване или поне дали има симптоми и болки.
Знаете ли нещо по темата за обрязването? Вие самата обрязана ли сте? Изпитвате ли дискомфорт например по време на уриниране, менструация или сексуален контакт?	Особено в рамките на процедурата за убежище често има изискване да се установи дали се касае за случаи на FGM/C или не. Тоест добре е по темата да се заговори отрано, особено ако има отношение към процедурата за убежище. Жертвата може да не е запозната с термина „генитално осакатяване“ или „FGM/C“, но опитът ни показва, че много от тях знаят какво е „обрязване“.

Подслон	Пояснения
Къде живеете сега? Къде сте отседнал/а?	Ако жертвата не излиза в момента от ситуация на експлоатация и не е била освободена например при полицейска акция, може да се е подслонила при познати или приятели.
Харесва ли Ви да живеете там и чувствате ли се в безопасност?	Има хора, които не биха искали да ги настанят в приют и предпочитат да живеят някъде другаде. Това е моментът да се разбере що за човек им е предоставил жилището си.
Трябва ли да плащате нещо на този, при когото живеете? Очаква ли той нещо в замяна?	За съжаление, някои жертви на трафик се прехвърлят от една ситуация на експлоатация към друга, защото престъпниците умеят да се възползват от уязвимостите им. Някои уж помагачи целят единствено да експлоатират жертвата и очакват сексуални услуги срещу предоставеното жилище например.
Какъв е адресът и кой знае този адрес?	В този случай отново е необходимо да се изясни (вж. таблицата за безопасността) кой има информация за адреса, дали престъпниците знаят адреса и дали жилището е в града, където е извършено престъплението.
Можете ли да си представите да живеете в приют с други хора?	Някои жертви са загубили всякакво доверие в другите хора и освен това не могат да живеят с хора от същия пол. Тоест, предварително трябва да стане ясно дали лицето изобщо би живяло в приют.

Дрехи, храна	Пояснения
Имате ли други дрехи? Имате ли пуловери, бельо, чорапи, гащи и т.н.?	Ако жертвата е била освободена от ситуация на експлоатация, едва ли е успяла да вземе някакви дрехи със себе си. Показателно е например, ако навън е студено, а жертвата е с летни обувки. Вероятно това са единствените обувки, с които разполага.
Днес ядохте ли нещо? Гладен/на ли сте?	Някои жертви идват на консултациите гладни, защото нямат пари за храна. Добре е преди консултацията жертвата да хапне нещо.

Правна помощ	Пояснение
Знаете ли дали сте кандидатствал/а за убежище? Или дали някой е подал документи за убежище вместо Вас?	Много жертви на трафик кандидатстват за убежище. Може да се окаже, че процедурата вече е стартирала и тогава трябва да си разясните на какъв етап е. Понякога дори извършителите подават документите от името на жертвата, а жертвата така и не получава шанс да каже какво преживява.
Имате ли си вече адвокат?	Например, ако имиграционните власти вече са отхвърлили молбата за убежище, трябва да се реагира бързо и да се заведе иск в съда в рамките на установения срок. Това е последната възможност за консултация с адвокат.
Имате ли някакви документи от процедурата за убежище? Имате ли документи във връзка със съдебното дело?	Жертвата може да не знае точно на какъв етап от процедурата за убежище се намира, защото не познава системата. Може да не е сигурна с какъв статут на пребиваване е. Тоест трябва да се прегледат всички документи, с които разполага жертвата, за да се прецени какви ще са следващите стъпки.
Обмислял/а ли сте дали да не подадете жалба? Искате ли да обясня каква е процедурата по изготвянето на доклад и даването на показания?	Дали жертвата иска да подаде жалба/тъжба и ще иска ли да наеме адвокат, за да се яви като частен тъжител в съдебно дело?

Подкрепа в средносрочен / дългосрочен план

Право на временно или постоянно пребиваване	Пояснение
Имате ли разрешително за работа?	Ако разрешителното на жертвата за пребиваване не включва разрешително за работа, в някои случаи това може да бъде променено. Може да се наложи консултация с адвокат.
Откога имате разрешително за пребиваване? Колко още е валидно?	След известно време може да се кандидатства за разрешително за постоянно пребиваване. Трябва да се пита и какви са изискванията и какви документи трябва да се предоставят за тази процедура.

Правна помощ	Пояснение
Имате ли нужда от правна помощ за други въпроси?	Може жертвата да иска да се разведе или да има нужда от правна помощ в други области, например семейно право, трудово право и други.

Здравни грижи	Пояснение
Имате ли оплаквания, на които трябва да се обърне внимание?	След като жертвата се стабилизира донякъде, трябва да се обърне внимание на здравословните проблеми, които не са от спешен порядък, но все пак затрудняват ежедневието ѝ.
Знаете ли нещо по темата за обрязването? Вие самата обрязана ли сте? Изпитвате ли дискомфорт например по време на уриниране, менструация или сексуален контакт?	Много жени са се научили да живеят с болката вследствие от генитално осакатяване и много от тях не изпитват (или изпитват по-малко) удоволствие по време на полов акт и редовно страдат от болки при уриниране и по време на менструация. Реконструктивната хирургия предлага възможности за интервенция не само за облекчаване на болката, но и за възстановяване на чувствителността. Затова трябва да се изясни дали жертвата е претърпяла осакатяване и дали проявява интерес към медицинска консултация и реконструкция.

Социално подпомагане и социално включване	Пояснение
Имате ли приятели тук в града? Участвате ли в някакви дейности?	Някои жертви на трафик нямат достатъчно социални контакти. Може да е уместно да насочите жертвата на трафик към дадена групова дейност, където да се запознае с други хора.

Психиатрична помощ и психологическа подкрепа	Пояснение
Чувал/а ли сте за „психотерапия“?	Някои жертви на трафик не са запознати с термина „психотерапия“ или „психологическа подкрепа“. Или пък смятат, че ако ходиш на психолог, значи си луд. Тук е моментът да им се обясни какво прави психотерапевтът или психологът.
Мислите ли, че ще Ви е от полза, ако редовно разговаряте с някого и описвате как се чувствате и евентуално му споделите защо не се чувствате добре?	Тук може да се направи сравнение с консултациите. Жертвата вероятно вече има доверие на консултанта и често се чувства по-добре след консултациите. Можете например да обясните, че ситуацията е подобна, само че ударението е повече върху това какво се е случило и как да ѝ се помогне, за да не страда от тези симптоми вече (ретроспекции, проблеми със съня и други).
Можете ли да си представите да ходите на терапия с преводач?	Ако терапевтът и жертвата не говорят на един език, терапията трябва да се провежда с преводач. Но жертвата и преводачът трябва да се срещнат предварително и да се запознаят, така че жертвата да изгради известно доверие.
Какъв трябва да бъде полът на терапевта?	В много случаи жертвите не са склонни да говорят открито пред представители на другия пол. Може дори да се страхуват от представителите на другия пол. Но е възможно и жертвата да има толкова лош опит с хората от нейния собствен пол, че да се налага терапевтът да е от другия пол.

Материална помощ	Пояснение
Липсват ли Ви материални неща, като дрехи, мебели, пари за карта за градски транспорт и така нататък?	Ако социалната помощ, която получава жертвата, е много малка, може човекът да страда от липсата на много материални неща. Открийте от какво се нуждае и дали има възможност да получи необходимото, като подаде молба и кандидатура за финансова помощ.

Образование, професионална квалификация, работа	Пояснение
Ходите ли вече на езиков курс? Искате ли да се запишете на езиков курс? Искате ли да учите друг език?	Познаването на езика е важно за интеграцията. Жертвата може да се нуждае от помощ, за да се запише или да плати цената на курса. Може и да не премине успешно нивото и да се наложи да повтори, за което също е необходима подкрепа.
Имате ли диплома за завършено образование във Вашата държава?	Дипломите за завършено образование понякога се признават и за тази цел трябва да се преведат и легализират.

Искате ли да стажувате някъде? Искате ли да завършите гимназия?	След легализиране на наличните дипломи и сертификати може да се направи трудова консултация, за да се види какви са възможностите на пазара на труда и какви документи са необходими, за да се кандидатства за определени трудови позиции. Трябва да се има предвид и статутът на пребиваване.
Искате ли да работите? Искате ли да работите като стажант? Или си търсите почасова работа?	Дори да не съответства на квалификацията на жертвата от страната по произход, намирането на работа на непълен работен ден може да е полезно и да даде усещане за независимост. Той/тя може и да предпочита да се захване с нещо непознато и впоследствие да реши дали иска да премине обучение в тази област.

Подкрепа за отглеждане на дете	Пояснение
Искате ли да запишете в детско заведение детето/някое от децата? Записани ли са вече в детска градина? Записахте ли детето на училище?	В много градове е трудно да се намери място в детско заведение и жертвите имат нужда от подкрепа. Може да се окаже, че жертвата има деца, които се навършили училищна възраст, но все още не са записани в училище, въпреки че е задължително.

Събиране на семейства	Пояснение
Имате ли деца във Вашата страна?	Често още на първата консултация жертвата обяснява, че иска да доведе детето си в страната, където живее в момента. Колкото и важно да е това, за съжаление, обикновено чакането е дълго. Често първо трябва да се изчака процедурата за убежище.
Поддържате ли все още връзка с детето си?	Събирането на семейства отнема време, затова трябва поне да се направи опит да се осигурят редовни контакти на жертвата с детето. Жертвата може да има нужда от подкрепа в тази насока.
Къде живее детето Ви сега?	Често трафикантите заплашват семейството, което е останало в страната по произход. Заплахата за детето може да доведе до повторна травматизация на жертвата. Може да се потърси друго жилище за детето в страната по произход с помощта на жертвата.
Изпращате ли финансови средства на детето си?	Най-вероятно жертвата редовно изпраща пари на детето или на семейството, с което живее детето. Тази информация е важна, за да се предвидят евентуални финансови затруднения.

Депортиране	Пояснение
Мислили ли си сте да се върнете в собствената си държава?	В много случаи жертвата не иска и да чуе за вариант да се върне обратно в своята държава, особено ако все още се страхува от извършителите, но ако има индикации, че жертвата обмисля завръщане, тази тема следва да се обсъди.
Имате ли вече представа как ще си изкарвате прехраната?	Може би е възможно да се влезе във връзка с услуга в другата държава и да се разбере дали на жертвата се полага някаква финансова подкрепа за започване на работа например. Възможно е да потърсите контакт с консултативен център в страната на произход, за да продължи подкрепата там.

www.activateproject.eu

